

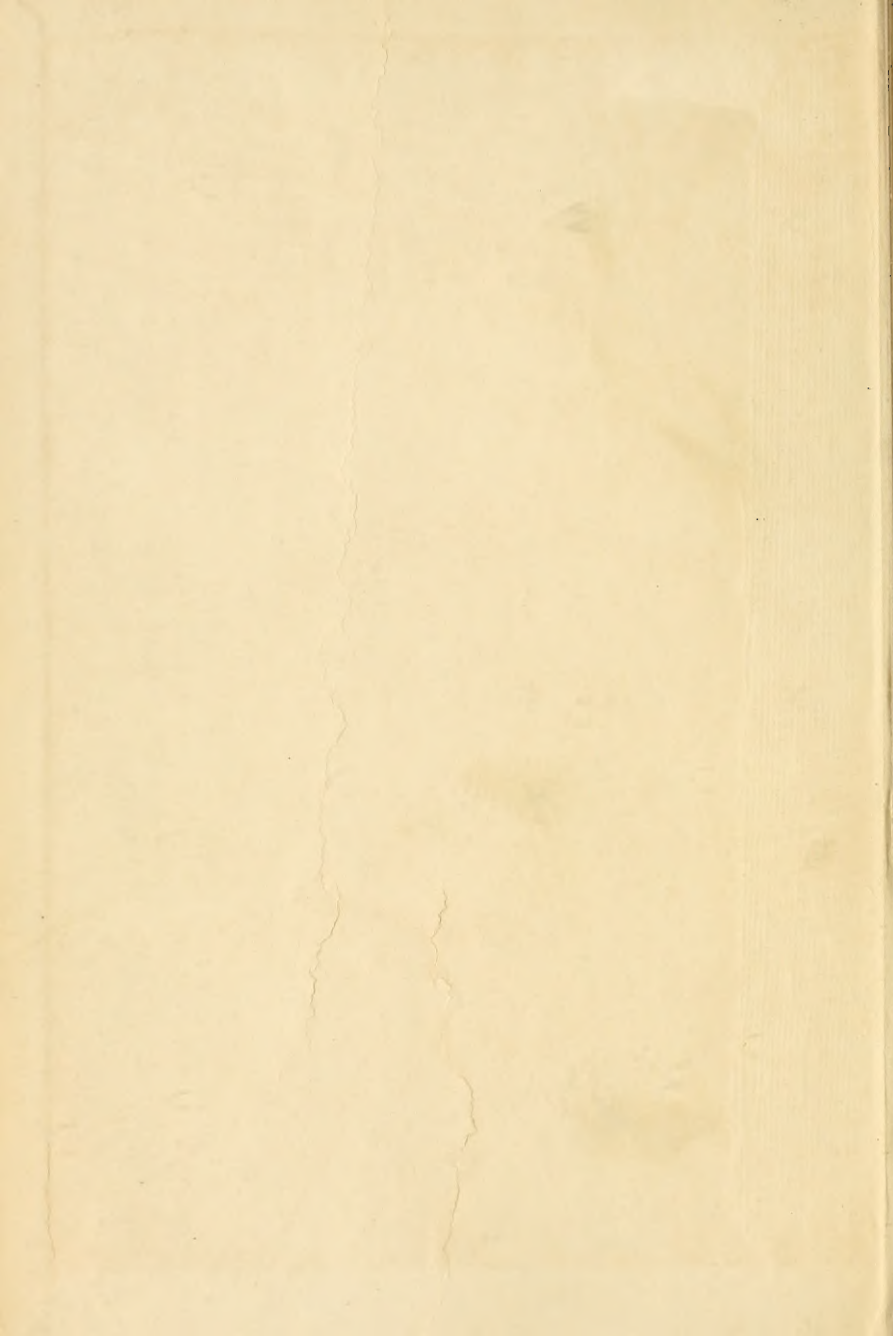

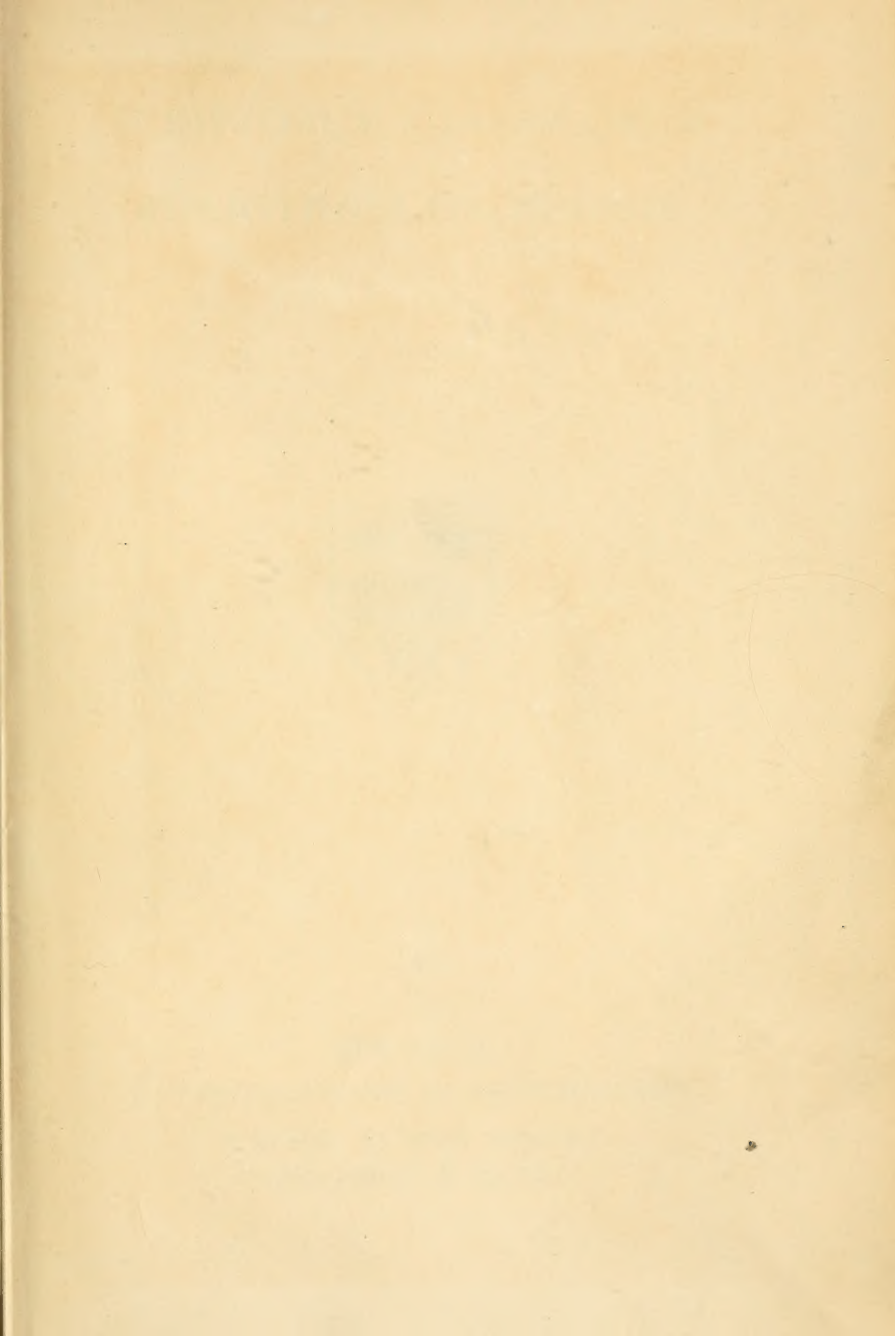
M. TVLLI CICERONIS

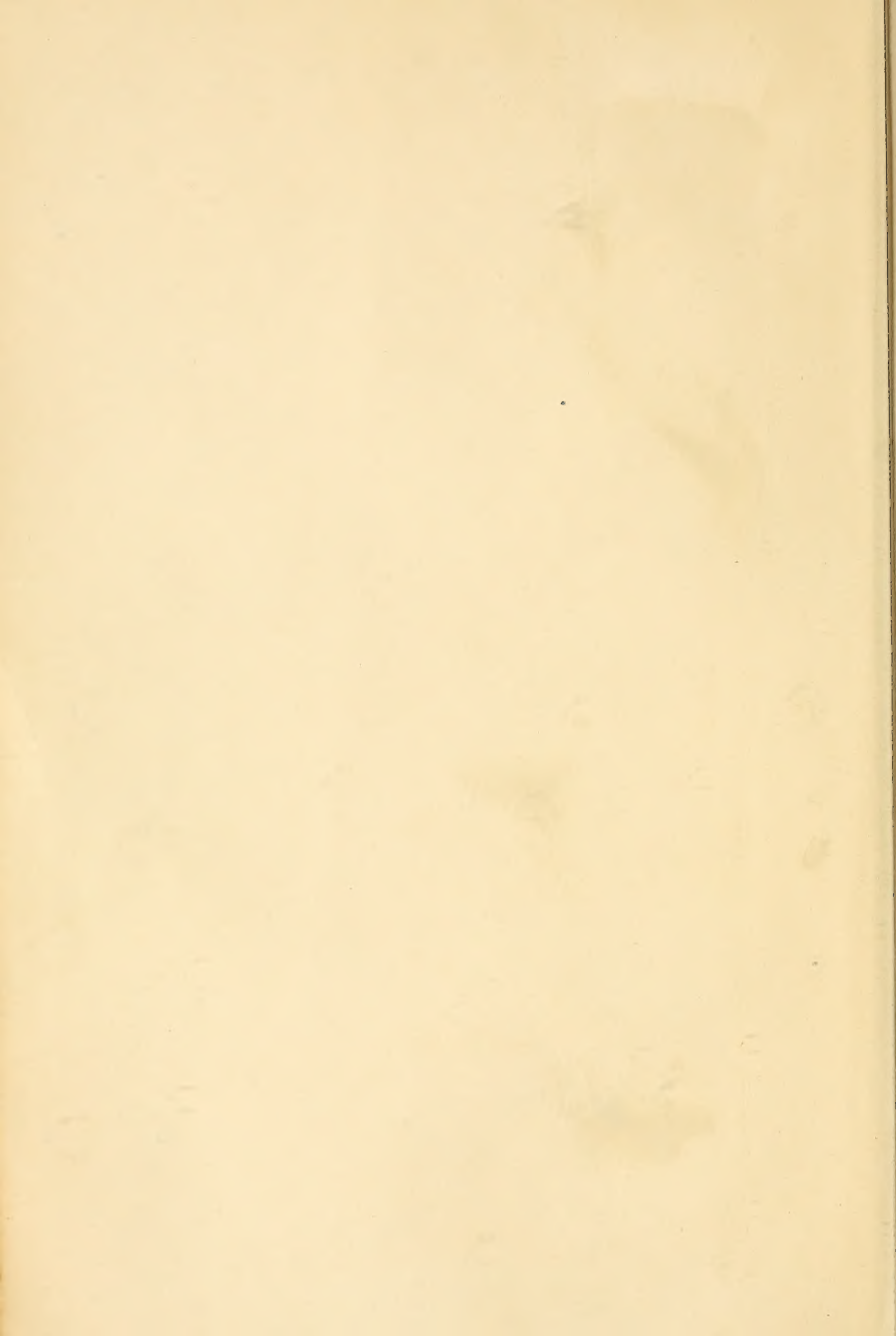
EPISTVLAE

III

EPISTVLAE AD Q. FRATREM
COMMENTARIOLVM PETITIONIS
EPISTVLAE AD M. BRYTVM
PSEUDO-CICERONIS EPISTVLA
AD OCTAVIANVM, FRAGMENTA
EPISTVLARVM

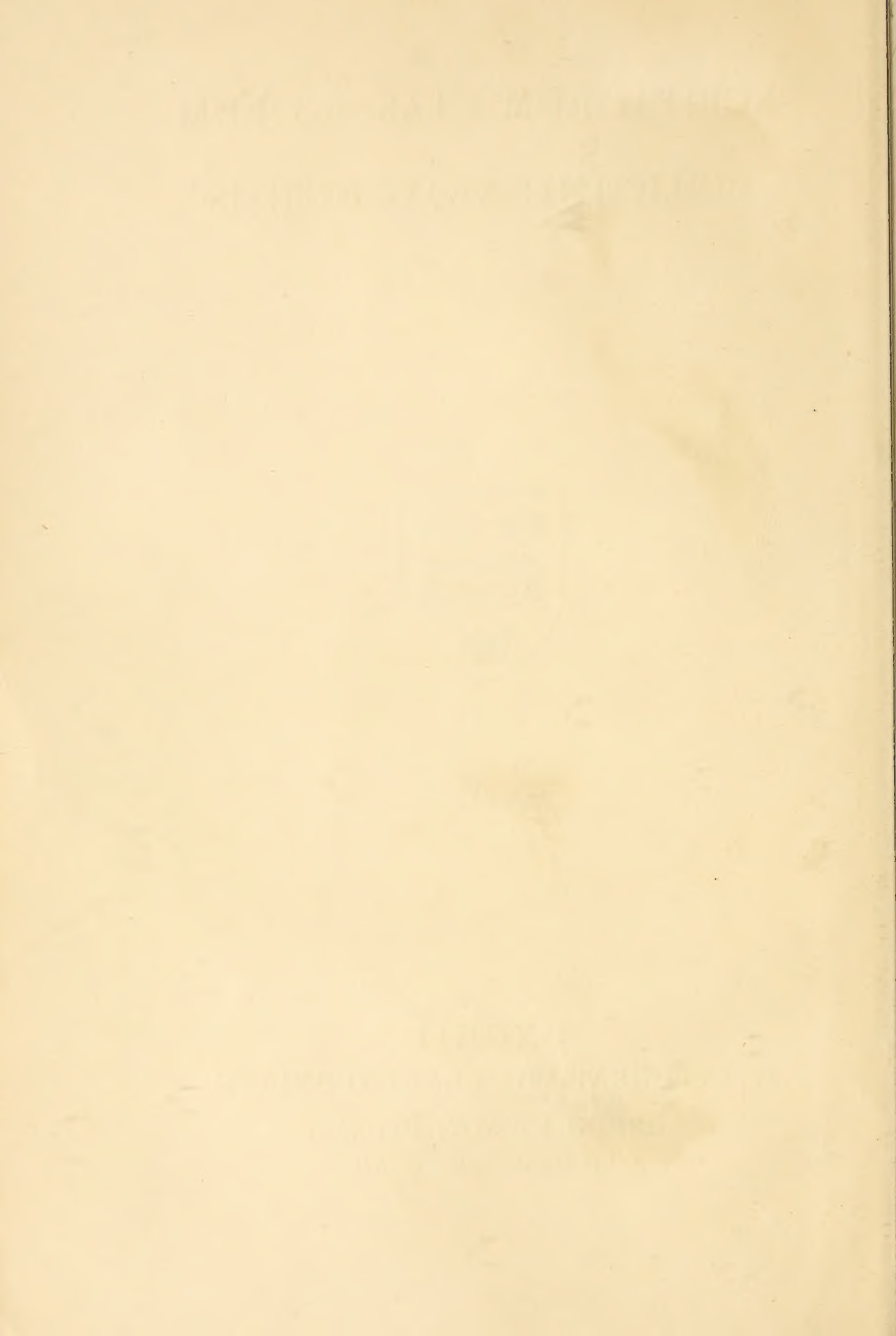

SCRIPTORUM CLASSICORUM
BIBLIOTHECA OXONIENSIS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO
LONDINI ET NOVI EBORACI
APUD HENRICUM FROWDE

EL
C3684epRc

M. TVLLI CICERONIS

EPISTVLAE

VOL. III

EPISTVLAE AD QVINTVM FRATREM, COMMENTARIOLVM
PETITIONIS, EPISTVLAE AD M. BRVTVM, PSEUDO-
CICERONIS EPISTVLA AD OCTAVIANVM,
FRAGMENTA EPISTVLARVM

RECOGNOVIT
BREVIQVE ADNOTATIONE CRITICA INSTRVXIT

LVDOVICVS CLAVDE PVRSER

COLLEGII SANCTAE ET INDIVIDVAE TRINITATIS IVXTA DVBLIN SOCIVS

118909
5-10-11

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

OXONII

Excudebat Horatius Hart

Typographus academicus

PA

6297

A1

1901

v.3

cop. 2

PRAEFATIO

EPISTVLARVM Ciceronis ad Quintum Fratrem et ad Brutum ut Epistularum ad Atticum firmissimum subsidium et hodie restat Codex Mediceus 49. 18 (*M*). Quos alios codices familiae ut dicitur Σ Lehmannus¹ in lucem protulerat, quamquam ab *M* multifariam discrepant interdumque vera Ciceronis verba, in *M* corrupta, tradunt, ii nondum in Epistulis quae in hoc volumine includuntur ita excussi sunt ut quanti preti sint aestimandi liquido pateat: at hic quoque ut in Epistulis ad Atticum eos auxilium modicum sed non magnum laturos esse suspicor. Sed tamen, ut ut erit, nunc quidem fundamentum recensionis dat *M*. In partem tamen vocanda sunt non solum quae pauca ex Lehmanni industria de Σ cognoscimus sed etiam *C*, scilicet quae Cratander in margine editionis anni 1528 adnotavit ex codice quodam ut videtur haud parvi preti. Codicibus quibusdam Laurisheimensibus iam deperditis usum esse Cratandrum constat: sed quo modo quave ratione iis usus sit inter viros doctos valde disceptatur. Gurlitt² in Epistulis ad Brutum recensendis codicem Laurisheimensem (ante saec. xi scriptum) Cratandrum tam religiose vel transcripsisse vel transcribendum curasse putat tantamque curam operi

¹ In libro qui inscribitur 'De Ciceronis ad Atticum Epistulis recensendis et emendandis' (Berolini, 1892).

² *Handschriftliches und Textkritisches zu Cicero's Epp. ad M. Brutum* ('Philologus' 1896, pp. 318-40).

PRAEFATIO

adhibuisse ut amissum codicem paene ipsum habeamus; nempe Cratandrum editionem Ascensianam secundam quae prodiit Parisiis 1521-2 (*A*²) ex Laurisheimensi tam sedulo accurateque correxisse ut ubi *A*² et Crat. (sc. editio Cratandrina) consentiant ibi Laurisheimensem cernere possimus, itaque *A*² Crat. idem valeat ac *Ls* (=Laurisheimensis): ubi *A*² et Crat. dissentiant, ibi fere semper (nisi ubi perraro parum cavit natura humana) Crat. Laurisheimensem reddat: postremo ubi *C* ab *A*² Crat. discrepet, in iis rebus *C* veram Laurisheimensis imaginem ante oculos nostros ponat. Quae omnia eximia doctrina a Gurlitto disputata in hac quaestione tamquam in cardine vertuntur utrum Cratander amicusque eius Sichardus codicibus Laurisheimensibus tanta illa religione quanta voluit Gurlitt usi sint, an cura vel potius incuria apud viros doctos saeculi sexti decimi usitata. Hoc putat O. E. Schmidt¹, vir summi ingeni in re critica multum versatus, qui veros Laurisheimensis in Cratandri editione et in notis margine adpositis inventos esse vehementer diffidit. Lis nondum diiudicata est; mihi quidem Gurlitti opinio magis adridet.

Commentarioli Petitionis duos optimos codices nobis iam notos in Epistulis ad Familiares habemus, quibus adimiculis praecipue nitimur, Erfurtensem nunc Berolinensem (*F*) et Harleianum 2682 (*H*). Ex Bücheleri libro (*Q. Ciceronis reliquiae* 1869), opere docto elegantique, multa discimus de aliis Commentarioli libris et manu scriptis et typis impressis, Lagomarsinianis scilicet aliisque paucis, omnibus tamen parvi preti ut interpolatione et depravatione multiplici foedatis: inter quos ille Lagomarsinianus numero 50 notatus quo Lambinum usum esse satis constat haud prorsus spernendus videtur.

¹ *Die handschriftliche Ueberlieferung der Briefe Ciceros an Atticus* ('Philologus,' 1896, p. 726).

PRAEFATIO

In Epistula ad Octavianum recensenda *MFH* primas partis agunt, sed codicem (*T*) e quo Turnebus pauca profert in '*Adversariis*' (xvi. 8 p. 481), cui similis est codex Dresdensis¹, non totum abicere debemus.

In Fragmentis codices quos adtulimus sunt auctorum ex quibus fragmentum quodque excerpitur.

Editoribus praestantissimis Wesenbergio, Baitero, C. F. W. Müllero et multis aliis viris doctis qui optime de Ciceronis Epistulis meriti sunt ut paene omnia debemus ita gratias agimus amplissimas. Denique lectori quoque typographi, qui pro sua diligentia et doctrina schedas sollerter corrigendas curavit, grates libenter habemus.

¹ Cf. librum primum (p. 97) ab O. E. Schmidt scriptum '*Die handschriftliche Ueberlieferung der Briefe Ciceros an Atticus, Q. Cicero, M. Brutus in Italien*,' ex vol. x. der Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften.

L. C. P.

Dabam Dublini

Mense Ianuario MDCCCII.

SIGLA

PER EPISTVLAS AD QUINTVM FRATREM

- M* = codex Mediceus 49. 18 saec. xiv, xv
*M*¹ = codicis Medicei manus prima
*M*² = codicis Medicei manus altera
C = codex Cratandri; cf. Praef.
R = editio Romana 1470
I = editio Iensoniana 1470

PER COMMENTARIOLVM PETITIONIS

- H* = codex Harleianus 2682 saec. xi
F = codex olim Erfurtensis nunc Berolinensis 252
saec. xii, xiii
Lag. 50 = codex Lagomarsinianus 50
dett. = deteriores codices

PER EPISTVLAS AD BRVTVM

- M, M*¹, *M*², *C, R, I, ut supra*
Ls. = codex Laurisheimensis, ante saec. xi; cf. Praef.
 Σ = codicum familia a Lehmanno in lucem prolata,
quae ab *M* discrepat
*A*² = editio Ascensiana secunda 1521-2.

PER EPISTVLAM AD OCTAVIANVM

- M, M*¹, *M*², *C, R, I, ut supra*
T = codex quo Turnebus usus est; cf. Praef.

PER OMNIS EPISTVLAS

- Crat.* = Cratandri editio
Vict. = Victori editio
Man. = Manuti editio
Lamb. = Lambini editio
codd. = consensus codicum vel omnium vel praestantiorum
per singulas partis
vett. = codices recentiores editoresve vetusti
vulg. = scriptura in editionibus vulgata

M. TVLLI CICERONIS

EPISTVLARVM AD QVINTVM FRATREM LIBRI TRES

LIBER PRIMVS

I *Scr. Romae ex. a. 694 (60) aut in. a. 695 (59).*

MARCVS QVINTO FRATRI S.

Etsi non dubitabam quin hanc epistulam multi nuntii, I
fama denique esset ipsa sua celeritate superatura tuque I
5 ante ab aliis auditurus esses annum tertium accessisse
desiderio nostro et labori tuo, tamen existimavi a me quo-
que tibi huius molestiae nuntium perferri oportere. Nam
superioribus litteris non unis sed pluribus, cum iam ab aliis
desperata res esset, tamen tibi ego spem maturae decessionis
10 adferebam, non solum ut quam diutissime te iucunda
opinionem oblectarem sed etiam quia tanta adhibebatur et
a nobis et a praetoribus contentio ut rem posse confici non
diffiderem. Nunc quoniam ita accidit ut neque praetores 2
suis opibus neque nos nostro studio quicquam proficere
15 possemus, est omnino difficile non graviter id ferre, sed
tamen nostros animos maximis in rebus et gerendis et
sustinendis exercitatos frangi et debilitari molestia non

4 denique *in serie bimembri Rep. ii. 49*

oportet. *Et* quoniam ea molestissime ferre homines debent quae ipsorum culpa contracta sunt, est quiddam in hac re mihi molestius ferendum quam tibi. Factum est enim mea culpa contra quam tu mecum et proficiscens et per litteras egeras ut priore anno non succederetur; quod ego, dum 5 salutem sociorum consulo, dum impudentiae non nullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter, praesertim cum id comiserim ut ille alter annus etiam tertium posset adducere.

3 Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapi- 10 entiae atque humanitatis tuae curare et perficere ut hoc minus sapienter a me provisum diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse vehementius ad omnis partis bene audiendi excitaris, non ut cum aliis sed ut tecum iam ipse certes, si omnem tuam mentem, curam, cogitationem ad ex- 15 cellentis in omnibus rebus laudis cupiditatem incitaris, mihi crede, unus annus additus labori tuo multorum annorum laetitiam nobis, immo vero etiam posteris nostris 4 adferet. Quapropter hoc te primum rogo ne contrahas ac demittas animum neve te obrui tamquam fluctu sic magni- 20 tudine negotii sinas contraque erigas ac resistas sive etiam ultro occurras negotiis. Neque enim eius modi partem rei publicae geris in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit et diligentia. Quod si tibi bellum aliquod magnum et periculosum administranti prorogatum imperium 25 viderem, tremere animo quod eodem tempore esse intellegerem etiam fortunae potestatem in nos prorogatam.

5 Nunc vero ea pars tibi rei publicae commissa est in qua aut nullam aut perexiguam partem fortuna tenet et quae mihi tota in tua virtute ac moderatione animi posita esse 30

1 Et *add. Man.*   5 ut tibi priore *Wesenberg*   8 expeto *vell.* :

expedito *M*¹ : expeto *M*²   15 ad excellentis *Ernesti* : et de excellentem *M*¹ : ad excellentem *M*² *vulg.*   18 immo vero etiam *M*¹*R.*, *cf. Sest.* 55 : gloriam vero *M marg.* : gloriam *I*   19 ac *MR* : aut *I*
21 te erigas *Wesenberg*   29 teneat *Lamb.*

videatur. Nullas, ut opinor, insidias hostium, nullam proeli
 dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam
 stipendi aut rei frumentariae, nullam seditionem exercitus
 pertimescimus, quae persaepe sapientissimis viris acciderunt,
 5 ut, quem ad modum gubernatores optimi vim tempestatis,
 sic illi fortunae impetum superare non possent. Tibi data
 est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen ut ea dor-
 mientem gubernatorem vel obruere, vigilantem etiam dele-
 ctare possit. Constat enim ea provincia primum ex eo 6
 10 genere sociorum quod est ex hominum omni genere hu-
 manissimum, deinde ex eo genere civium qui aut quod
 publicani sunt nos summa necessitudine attingunt aut
 quod ita negotiantur ut locupletes sint nostri consulatus
 beneficio se incolumis fortunas habere arbitrantur. At 2
 15 enim inter hos ipsos existunt graves controversiae, multae
 nascuntur iniuriae, magnae contentiones consequuntur.
 Quasi vero ego id putem non te aliquantum negotii sustinere.
 Intellego permagnum esse negotium et maximi consili, sed
 memento consili me hoc esse negotium magis aliquanto
 20 quam fortunae putare. Quid est enim negotii continere
 eos quibus praesis, si te ipse contineas? Id autem sit
 magnum et difficile ceteris, sic ut est difficillimum; tibi et
 fuit hoc semper facillimum et vero esse debuit, cuius natura
 talis est ut etiam sine doctrina videatur moderata esse
 25 potuisse, ea autem adhibita doctrina est quae vel vitiosis-
 simam naturam excolere possit. Tu cum pecuniae, cum
 voluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis,
 erit, credo, periculum ne improbum negotiatorem, paulo
 cupidiorum publicanum comprimere non possis! Nam
 30 Graeci quidem sic te ita viventem intuebuntur ut quendam
 ex annalium memoria aut etiam de caelo divinum hominem
 esse in provinciam delapsum putent. Atque haec nunc 8

7 eadem Müller olim
 attollere M posset Madvig

26 excolere Cratander: accollere vel
 27 voluptatis Wesenberg

non ut facias, sed ut te facere et fecisse gaudeas scribo ;
 praeclarum est enim summo cum imperio fuisse in Asia
 triennium sic ut nullum te signum, nulla pictura, nullum
 vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam,
 nulla condicio pecuniae, quibus rebus abundat ista provincia, 5
 9 ab summa integritate continentiaque deduxerit. Quid autem
 reperiri tam eximium aut tam expetendum potest quam
 istam virtutem, moderationem animi, temperantiam non
 latere in tenebris neque esse abditam, sed in luce Asiae, in
 oculis clarissimae provinciae atque in auribus omnium 10
 gentium ac nationum esse positam? non itineribus tuis
 perterreris homines, non sumptu exhauriri, non adventu
 commoveri? esse quocumque veneris et publice et privatim
 maximam laetitiam, cum urbs custodem non tyrannum,
 domus hospitem non expilatorem recepisse videatur? 15

3
 10 His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudit
 nequaquam satis esse ipsum has te habere virtutes, sed esse
 circumspectendum diligenter ut in hac custodia provinciae
 non te unum sed omnis ministros imperi tui sociis et
 civibus et rei publicae praestare videare. Quamquam 20
 legatos habes eos qui ipsi per se habituri sint rationem
 dignitatis suae; de quibus honore et dignitate et aetate
 praestat Tubero, quem ego arbitror, praesertim cum scribat
 historiam, multos ex suis annalibus posse deligere quos
 velit et possit imitari, Allienus autem noster est cum animo 25
 et benevolentia tum vero etiam imitatione vivendi. Nam
 quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare
 de existimatione sua ut propter amorem in nos fraternalium
 11 etiam de nostra labore. Quaestorem habes non tuo iudicio
 delectum sed eum quem sors dedit. Hunc oportet et sua 30
 sponte esse moderatum et tuis institutis ac praeceptis
 obtemperare. Quorum si quis forte esset sordidior, ferres

1 te et *Kahnt*
Oxoniensis

12 proteri *Vrsinus*
 27 certo *Cratander*: certe *M*

22 suae *MR*: tuae *cod.*
 28 propter . . .

de nostra *C*: propterea . . . demonstrare *M*

catenus quoad per se neglegeret eas leges quibus esset
 astrictus, non ut ea potestate quam tu ad dignitatem
 permisisses ad quaestum uteretur. Neque enim mihi sane
 placet, praesertim cum hi mores tantum iam ad nimiam
 5 lenitatem et ad ambitionem incubuerint, scrutari te omnis
 sordis, excutere unum quemque eorum, sed quanta sit in
 quoque fides tantum cuique committere. Atque inter hos
 eos, quos tibi comites et adiutores negotiorum publicorum
 dedit ipsa res publica, dumtaxat finibus iis praestabis quos
 10 ante praescripsi; quos vero aut ex domesticis convictionibus ⁴
 aut ex necessariis apparitionibus tecum esse voluisti, qui ¹²
 quasi ex cohorte praetoris appellari solent, horum non modo
 facta sed etiam dicta omnia praestanda nobis sunt. Sed
 habes eos tecum, quos possis recte facientis facile diligere,
 15 minus consulentis existimationi tuae facillime coercere.
 A quibus, rudis cum esses, videtur potuisse tua liberalitas
 decipi; nam ut quisque est vir optimus, ita difficillime esse
 alios improbos suspicatur; nunc vero tertius hic annus
 habeat integritatem eandem quam superiores, cautiorem
 20 etiam ac diligentiore. Sint aures tuae *cae* quae id quod ¹³
 audiunt existimentur audire, non in quas ficte et simulate
 quaestus causa insusurretur. Sit anulus tuus non ut vas
 aliquod sed tamquam ipse tu, non minister alienae volun-
 tatis sed testis tuae. Accensus sit eo numero quo eum
 25 maiores nostri esse voluerunt, qui hoc non in benefici loco
 sed in laboris ac muneris non temere nisi libertis suis
 deferebant, quibus illi quidem non multo secus ac servis
 imperabant. Sit licitor non suae sed tuae lenitatis ap-
 paritor, maioraque praeferant fasces illi ac secures digni-
 30 tatis insignia quam potestatis. Toti denique sit provinciae

5 levitatem *Cratander* 7 inter nos (*superscr.* al. hos) *M*: inter-
 terest hoc *Madvig*: internosce *Lehmann* 20 eae *post* tuae *add.*
Müller 21 ficta et simulata q. c. insusurrentur *Boot* 28 suae
 saevitiae sed *Vrsinus*: suae sedulitatis sed *Lehmann*: suae sector
 sed *coni.* *Tyrrell*

cognitum tibi omnium quibus praesis salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique haec opinio sit, non modo iis qui aliquid acceperint sed iis etiam qui dederint, te inimicum si id cognoveris futurum. Neque vero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per 5 eos qui simulant se apud te multum posse abs te solere 14 impetrari. Nec tamen haec oratio mea est eius modi ut te in tuos aut durum esse nimium aut suspiciosum velim. Nam si quis est eorum qui tibi bienni spatio numquam in suspicionem avaritiae venerit, ut ego Caesium et Chaerip- 10 pum et Labeonem et audio et quia cognovi existimo, nihil est quod non et iis et si quis est alius eiusdem modi et committi et credi rectissime putem; sed si quis est in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris, huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuae commiseris. 15

5
15 In provincia vero ipsa si quem es nactus qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus, huic quantum credendum sit vide, non quin possint multi esse provinciales viri boni, sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. Multis enim simulationum involucris 20 tegitur et quasi velis quibusdam obtenditur unius cuiusque natura; frons, oculi, vultus persaepe mentiuntur, oratio vero saepissime. Quam ob rem qui potes reperire ex eo genere hominum qui pecuniae cupiditate adducti careant iis rebus omnibus a quibus nos divulsi esse non possumus, te autem, 25 alienum hominem, ament ex animo ac non sui commodi causa simulent? Mihi quidem permagnum videtur, praesertim si idem homines privatum non fere quemquam, praetores semper omnis amant. Quo ex genere si quem forte tui cognosti amantiorem (fieri enim potuit) quam 30 temporis, hunc vero ad tuum numerum libenter ascribito; sin autem id non perspicies, nullum genus erit in familiaritate cavendum magis, propterea quod et omnis vias pecuniae

norunt et omnia pecuniae causa faciunt et quicum victuri
 non sunt eius existimationi consulere non curant. Atque 16
 etiam e Graecis ipsis diligenter cavendae sunt quaedam
 familiaritates praeter hominum perpaucorum si qui sunt
 5 vetere Graecia digni; sic vero fallaces sunt permulti et leves
 et diuturna servitute ad nimiam adsentationem eruditi.
 Quos ego universos adhiberi liberaliter, optimum quemque
 hospitio amicitiaque coniungi dico oportere; nimiae fami-
 liaritates eorum neque tam fideles sunt (non enim audent
 10 adversari nostris voluntatibus) et invident non nostris solum
 verum etiam suis.

Iam qui in eius modi rebus, in quibus vereor etiam ne
 durior sim, cautus esse velim ac diligens, quo me animo in
 servis esse censes? quos quidem cum omnibus in locis tum
 15 praecipue in provinciis regere debemus. Quo de genere
 multa praecipui possunt sed hoc et brevissimum est et
 facillime teneri potest, ut ita se gerant in istis Asiaticis
 itineribus ut si iter Appia via faceres, neve interesse quic-
 quam putent utrum Trallis an Formias venerint. Ac si
 20 quis est ex servis egregie fidelis, sit in domesticis rebus
 et privatis; quae res ad officium imperi tui atque ad aliquam
 partem rei publicae pertinebunt, de iis rebus ne quid
 attingat. Multa enim quae recte committi servis fidelibus
 possunt tamen sermonis et vituperationis vitandae causa
 25 committenda non sunt.

Sed nescio quo pacto ad praecipuendi rationem delapsa 18
 est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset.
 Quid enim ei praecipiam quem ego in hoc praesertim
 genere intellegam prudentia non esse inferiorem quam me,
 30 usu vero etiam superiorem? Sed tamen si ad ea quae

3 e] in *Boet* quaedam *M*: om. *Ernesti*: quaedam intimae
Wesenberg 5 sic *M* (i. e. ut nunc sunt, *αὐτῶς*): nunc *Ernesti*: fort.
 istic 9 neque] vitandae (vel simile aliquid) quod neque *Wesen-*
berg tam *M*, cf. *Reid ad Acad.* ii. 5: iam *Ernesti* 14 servos
Ernesti

faceres auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore iucundiora. Qua re sint haec fundamenta dignitatis tuae, tua primum integritas et continentia, deinde omnium qui tecum sunt pudor, delectus in familiaritatibus et provincialium hominum et Graecorum percautus et diligens, 5
 19 familiae gravis et constans disciplina. Quae cum honesta sint in his privatis nostris cotidianisque rationibus, in tanto imperio, tam depravatis moribus, tam corruptrice provincia divina videantur necesse est. Haec institutio atque haec disciplina potest sustinere in rebus statuendis et decernendis 10
 eam severitatem qua tu in iis rebus usus es ex quibus non nullas simultates cum magna mea laetitia susceptas habemus; nisi forte me Paconi nescio cuius, hominis ne Graeci quidem ac Mysi aut Phrygis potius, querelis moveri putas aut Tusцени, hominis furiosi ac sordidi, vocibus, cuius tu ex 15
 7 impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum aequitate. Haec et cetera plena severitatis
 20 quae statuisti in ista provincia non facile sine summa integritate sustineremus. Qua re sit summa in iure dicendo severitas, dum modo ea ne varietur gratia sed conservetur 20
 aequabilis. Sed tamen parvi refert abs te ipso ius dici aequabiliter et diligenter, nisi idem ab iis fiet quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sane magna varietas esse negotiorum in administranda Asia sed ea tota iuris dictione maxime sustineri; 25
 in qua scientiae praesertim provincialis ratio ipsa expedita est, constantia est adhibenda et gravitas quae resistat non solum gratiae verum etiam suspicioni.
 21 Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in decernendo, in satis faciendo ac disputando diligentia. His 30
 rebus nuper C. Octavius iucundissimus fuit, apud quem

1 ipsa *Vrsinus*   4 delectus *Orelli*: dilectus *M*   14 at *R*
Ernesti   19 sustinuerimus *Orelli*   22 aequabiliter *vett.*: equa-
 liter *M*   25 contineri *Hagen*

primus lictor quievit, tacuit accensus, quotiens quisque voluit
 dixit et quam voluit diu; quibus ille rebus fortasse nimis
 lenis videretur, nisi haec lenitas illam severitatem tueretur.
 Cogebantur Sullani homines quae per vim et metum
 5 abstulerant reddere; qui in magistratibus iniuriose de-
 creverant, eodem ipsis privatis erat iure parendum. Haec
 illius severitas acerba videretur, nisi multis condimentis
 humanitatis mitigaretur. Quod si haec lenitas grata Romae 22
 est, ubi tanta adrogantia est, tam immoderata libertas, tam
 10 infinita hominum licentia, denique tot magistratus, tot
 auxilia, tanta *populi* vis, tanta senatus auctoritas, quam
 iucunda tandem praetoris comitas in Asia potest esse! in
 qua tanta multitudo civium, tanta sociorum, tot urbes, tot
 civitates unius hominis nutum intuentur, ubi nullum auxilium
 15 est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla contio. Qua
 re permagni hominis est et cum ipsa natura moderati
 tum vero etiam doctrina atque optimarum artium studiis
 eruditi sic se adhibere in tanta potestate ut nulla alia
 potestas ab iis quibus is praesit desideretur. Cyrus ille 8
 20 a Xenophonte non ad historiae fidem scriptus sed ad
 effigiem iusti imperi, cuius summa gravitas ab illo philo-
 sopho cum singulari comitate coniungitur; quos quidem
 libros non sine causa noster ille Africanus de manibus
 ponere non solebat; nullum est enim praetermissum in iis
 25 officium diligentis et moderati imperi—caque si sic coluit
 ille qui privatus futurus numquam fuit, quonam modo
 retinenda sunt iis quibus imperium ita datum est ut red-
 derent, et ab iis legibus datum est ad quas revertendum est?

Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda iis 24

1 primus] proximus *Orelli*: primum *Malaspina* quievit *Pant-*
agathus: qui fuit *M* 6 eidem . . . iuri *Boot* 10 denique . . . vis
om. M, add. M marg. 11 *populi add. Ernesti*: contionis *add.*
Wesenberg 16 permagni *Man.*: cum permagni *M*: temperati *coni.*
Müller: semper magni *Boot coll Sest. 107* 20 scriptus est sed
Vrsinius 25 ea[que] *Kayser, sed tota sententia pedetemptim*
progreditur et sensim ἀνακολούθως evadit 28 sit *Bake*

qui praesunt aliis, ut ii qui erunt in eorum imperio sint
 quam beatissimi; quod tibi et esse antiquissimum et ab
 initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama atque
 omnium sermone celebratum est. Est autem non modo
 eius qui sociis et civibus, sed etiam eius qui servis, qui 5
 mutis pecudibus praesit, eorum quibus praesit commodis
 25 utilitatique servire. Cuius quidem generis constare inter
 omnis video abs te summam adhiberi diligentiam, nullum
 aes alienum novum contrahi civitatibus, vetere autem magno
 et gravi multas abs te esse liberatas, urbis compluris dirutas 10
 ac paene desertas, in quibus unam Ioniae nobilissimam,
 alteram Cariae, Samum et Halicarnassum, per te esse
 recreatas, nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias,
 provideri abs te ut civitates optimatum consiliis admini-
 strentur, sublata Mysiae latrocinia, caedis multis locis 15
 repressas, pacem tota provincia constitutam, neque solum
 illa itinerum atque agrorum sed multo etiam plura et
 maiora oppidorum et fanorum latrocinia esse depulsa,
 remotam a fama et a fortunis et ab otio locupletium illam
 acerbissimam ministram praetorum avaritiae, calumniam, 20
 sumptus et tributa civitatum ab omnibus qui earum civi-
 tatum fines incolant tolerari aequaliter, facillimos esse
 aditus ad te, patere auris tuas querelis omnium, nullius
 inopiam ac solitudinem non modo illo populari accessu ac
 tribunali sed ne domo quidem et cubiculo esse exclusam 25
 tuo, toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele
 atque omnia plena clementiae, mansuetudinis, humanitatis.
 9
 26 Quantum vero illud est beneficium tuum quod iniquo
 et gravi vectigali aedilicio cum magnis nostris simultatibus
 Asiam liberasti! Etenim si unus homo nobilis queritur 30
 palam te, quod edixeris ne ad ludos pecuniae decernerentur,

18 fanorum *Vict.*: furtorum *M*: furta et *RI*: fanorum furta et *Lamb.*
 22 aequaliter *vulg.* 24 solitudinem *M*², cf. *pro Quint.* 5: solici-
 tudinem *M*¹: sollicitudinem *Linker* ullo *Lamb.* 26 in imperio

vett. cf. 2. 7 29 aedilicio cum *Lünemann*: aediliciorum *M*

HS. cc sibi eripuisse, quanta tandem pecunia penderetur,
 si omnium nomine quicumque Romae ludos facerent quod
 erat iam institutum erogaretur? Quamquam has querelas
 hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia
 5 nescio quonam modo, Romae quidem non mediocri cum
 admiratione laudatur, quod, cum ad templum monumentum-
 que nostrum civitates pecunias decrevissent, cumque id et
 pro meis magnis meritis et pro tuis maximis beneficiis
 summa sua voluntate fecissent, nominatimque lex exciperet
 10 ut ad templum et monumentum capere liceret, cumque id
 quod dabatur non esset interiturum sed in ornamentis
 templi futurum ut non mihi potius quam populo Romano
 ac dis immortalibus datum videretur, tamen id, in quo erat
 dignitas, erat lex, erat eorum qui faciebant voluntas,
 15 accipiendum non putavi cum aliis de causis tum etiam ut
 animo aequiore ferrent ii quibus nec deberetur nec liceret.
 Quapropter incumbere toto animo et studio omni in eam 27
 rationem qua adhuc usus es, ut eos quos tuae fidei po-
 testatique senatus populusque Romanus commisit et credidit
 20 diligas et omni ratione tueare et esse quam beatissimos
 velis. Quod si te sors Afris aut Hispanis aut Gallis prae-
 fecisset, immanibus ac barbaris nationibus, tamen esset
 humanitatis tuae consulere eorum commodis et utilitati
 salutique servire; cum vero ei generi hominum praesimus,
 25 non modo in quo ipsa sit sed etiam a quo ad alios pervenisse
 putetur humanitas, certe iis eam potissimum tribuere de-
 bemus a quibus accepimus. Non enim me hoc iam dicere 28
 pudebit, praesertim in ea vita atque iis rebus gestis in
 quibus non potest residere inertiae aut levitatis ulla suspicio,
 30 nos ea quae consecuti sumus iis studiis et artibus esse
 adeptos quae sint nobis Graeciae monumentis disciplinisque
 tradita. Qua re praeter communem fidem quae omnibus

20 et . . . et *Facciolati*; ut . . . ut *Schütz*; et . . . ut *M* 25 ipso
Vrsinus 31 sunt *Wesenberg*

debetur, praeterea nos isti hominum generi praecipue debere videmur, ut quorum praeceptis sumus eruditi apud eos ipsos quod ab iis didicerimus velimus expromere.

10

29

Atque ille quidem princeps ingeni et doctrinae Platonum denique fore beatas res publicas putavit, si aut docti et sapientes homines eas regere coepissent aut ii qui regerent omne suum studium in doctrina et sapientia conlocassent. Hanc coniunctionem videlicet potestatis et sapientiae salutem censuit civitatibus esse posse. Quod fortasse aliquando universae rei publicae nostrae, nunc quidem profecto isti provinciae contigit, ut is in ea summam potestatem haberet cui in doctrina, cui in virtute atque humanitate percipienda

30

plurimum a pueritia studi fuisset et temporis. Qua re cura ut hic annus qui ad laborem tuum accessit idem ad salutem Asiae prorogatus esse videatur. Quoniam in te retinendo

15

fuit Asia felicior quam nos in deducendo, perfice ut laetitia provinciae desiderium nostrum leniatur. Etenim si in promerendo ut tibi tanti honores haberentur quanti haud scio an nemini fuisti omnium diligentissimus, multo maiorem

31

in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Equidem de isto genere honorum quid sentirem scripsi ad te ante. Semper eos putavi, si vulgares essent, vilis; si temporis causa constituerentur, levis; si vero, id quod ita factum est, meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. Qua re quoniam in istis urbibus cum summo imperio et potestate versaris in quibus tuas virtutes consecratas et in deorum numero conlocatas vides, in omnibus rebus quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas cogitabis. Id autem erit eius modi ut consulas omnibus, ut medeare

25

30

2 simus *Ernesti*
quoniam *Pluygers*

11 ea *vulg.*: eā (= *cadem*) *M*

15 Atque

incommodis hominum, provideas saluti, ut te parentem Asiae et dici et haberi velis.

Atqui huic tuae voluntati ac diligentiae difficultatem ^{II}
magnam adferunt publicani. Quibus si adversamur, ordi- ³²
5 nem de nobis optime meritum et per nos cum re publica
coniunctum et a nobis et a re publica diiungemus; sin
autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire
patiemur quorum non modo saluti sed etiam commodis
10 consulere debemus. Haec est una, si vere cogitare volumus,
in toto imperio tuo difficultas. Nam esse abstinentem,
continere omnis cupiditates, suos coercere, iuris aequabilem
tenere rationem, facilem se in rebus cognoscendis, in homi-
nibus audiendis admittendisque praebere praeclarum magis
est quam difficile; non est enim positum in labore aliquo
15 sed in quadam inductione animi et voluntate. Illa causa ³³
publicanorum quantam acerbitatem adferat sociis intellexi-
mus ex civibus qui nuper in portoriis Italiae tollendis non
tam de portorio quam de non nullis iniuriis portitorum
querebantur. Qua re non ignoro quid sociis accidat in
20 ultimis terris, cum audierim in Italia querelas civium. Hic
te ita versari ut et publicanis satis facias, praesertim publicis
male redemptis, et socios perire non sinas, divinae cuiusdam
virtutis esse videtur, id est tuae. Ac primum Graecis id
quod acerbissimum est, quod sunt vectigales, non ita acer-
25 bum videri debet, propterea quod sine imperio populi
Romani suis institutis per se ipsi ita fuerunt. Nomen
autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi
vectigal sine publicano non potuerint quod iis aequaliter
Sulla discipserat. Non esse autem leniores in exigendis
30 vectigalibus Graecos quam nostros publicanos hinc intellegi
potest quod Caunii nuper omnesque ex insulis quae erant

1 omnium *Vrsinus* 3 Atqui *Baiter*: atque *M* 4 adversabimur
Orelli 9 consulere debemus *vell.*: consulemus *M* 12 se
Facciolati: te *M Ernesti* 26 item *Kayser* 29 discipserat *Bücheler*:
descripserat *M*

a Sulla Rhodiis attributae confugerunt ad senatum, nobis ut potius vectigal quam Rhodiis penderent. Qua re nomen publicani neque ii debent horrere qui semper vectigales fuerunt, neque ii aspernari qui per se pendere vectigal non
 34 potuerunt, neque ii recusare qui postulaverunt. Simul et 5
 illud Asia cogitet, nullam ab se neque belli externi neque domesticarum discordiarum calamitatem a futuram fuisse, si hoc imperio non teneretur. Id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, aequo
 12 animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempi- 10
 35 ternam redimat atque otium. Quod si genus ipsum et nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis consilio et prudentia tua reliqua videri mitiora; possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam sed potius commoditatem conficiendi negoti et liberationem 15 molestiae; potes etiam tu id facere, quod et fecisti egregie et facis, ut commemores quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio ac vi potestatis et fascium publicanos cum Graecis gratia atque auctoritate coniungas [sed] et ab iis de quibus optime tu 20 meritus es et qui tibi omnia debent hoc petas, ut facilitate sua nos eam necessitudinem quae est nobis cum publicanis obtinere et conservare patiantur.

36 Sed quid ego te haec hortor quae tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam praeceptis sed etiam 25 magna iam ex parte perfecisti? Non enim desistunt nobis agere cotidie gratias honestissimae et maximae societates; quod quidem mihi idcirco iucundius est quod idem faciunt Graeci; difficile est autem ea quae commodis, utilitate et prope natura diversa sunt, voluntate coniungere. At ea 30 quidem quae supra scripta sunt non ut te instituerem scripsi (neque enim prudentia tua cuiusquam praecepta

5 et] etiam *Baiter*   20 sed *secl. edd. rec.*   26 parte *vulg.* :
 parte *M* : parte per te *coni. Tyrrell*   30 At] Atque *Siesbye*

desiderat), sed me in scribendo commemoratio tuae virtutis delectavit; quamquam in his litteris longior fui quam aut vellem aut quam me putavi fore.

Unum est quod tibi ego praecipere non desinam neque
 5 te patiar, quantum erit in me, cum exceptione laudari. 13
37
 Omnes enim qui istinc veniunt ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam; quod vitium cum in hac privata cotidianaque vita levis esse animi atque infirmi videtur, tum
 10 vero nihil est tam deforme quam ad summum imperium etiam acerbitatem naturae adiungere. Qua re illud non suscipiam ut quae de iracundia dici solent a doctissimis hominibus ea nunc tibi exponam, cum et nimis longus esse nolim et ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere; illud, quod est epistolae proprium, ut is ad
 15 quem scribitur de iis rebus quas ignorat certior fiat, praetermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes fere 38
 deferunt nihil, cum absit iracundia, [dicere solent] te fieri posse iucundius, sed, cum te alicuius improbitas perversitas-
 20 que commoverit sic te animo incitari ut ab omnibus tua desideretur humanitas. Qua re quoniam in eam rationem vitae nos non tam cupiditas quaedam gloriae quam res ipsa ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit, caveamus, quantum efficere et consequi
 25 possumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego nunc hoc contendo, quod fortasse cum in omni natura tum iam in nostra aetate difficile est, mutare animum et si quid est penitus insitum moribus id subito evellere, sed te illud admoneo ut, si hoc plene vitare non potes,
 30 quod ante occupatur animus ab iracundia quam providere ratio potuit ne occuparetur, ut te ante compares cotidieque

5 laudari *vett.*: -are *M*   18 dicere solent *secl. vulg. ut ex dici solent*
 (l. 12) *orta*: *fort.* (ita dicere solent), *nempe ipsis verbis 'iracundia'*
 'iucundius' *provinciales utebantur*

meditere resistendum esse iracundiae, cumque ea maxime
 animum moveat tum tibi esse diligentissime linguam con-
 tinendam; quae quidem mihi virtus interdum non minor
 videtur quam omnino non irasci. Nam illud est non solum
 gravitatis sed non numquam etiam lentitudinis; moderari 5
 vero et animo et orationi cum sis iratus, aut etiam tacere et
 tenere in sua potestate motum animi et dolorem, etsi non
 est perfectae sapientiae, tamen est non mediocris ingeni.

39 Atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem
 mitioremque nuntiant. Nullae tuae vehementiores animi 10
 concitationes, nulla maledicta ad nos, nullae contumeliae
 perferuntur, quae cum abhorrent a litteris, ab humanitate,
 tum vero contraria sunt imperio ac dignitati; nam si
 implacabiles iracundiae sunt, summa est acerbitas, sin autem
 exorabiles, summa levitas, quae tamen ut in malis acerbitati 15
 anteponenda est.

14 Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione
 40 plurimum sermonis, credo, propterea quod tibi hominum
 iniuriae, quod avaritia, quod insolentia praeter opinionem
 accidebat et intolerabilis videbatur, secundus autem multo 20
 lenior, quod et consuetudo et ratio et, ut ego arbitror, meae
 quoque litterae te patientiorem lenioremque fecerunt, tertius
 annus ita debet esse emendatus ut ne minimam quidem
 41 rem quisquam possit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco
 non hortatione neque praeceptis sed precibus tecum fraternis 25
 ago totum ut animum, curam cogitationemque tuam ponas
 in omnium laude undique conligenda. Quod si in mediocri
 statu sermonis ac praedicationis nostrae res essent, nihil abs
 te eximium, nihil praeter aliorum consuetudinem postularetur.
 Nunc vero propter earum rerum in quibus versati sumus 30
 splendorem et magnitudinem, nisi summam laudem ex ista

3 interdum non *Klotz*: non interdum *M* 5 lenitudinis *C* 12
 atque ab *Wesenberg* 14 sunt *Ammianus*, qui (xxviii. 1. 40) nam
 si ad anteponenda est laudat: sint *M* 19 avaritia *Man.*: -ae *M*
 21 leviozem (sc. sermonem) *Madvig*

provincia adsequimur, vix videmur summam vituperationem
 posse vitare. Ea nostra ratio est ut omnes boni cum
 faveant tum etiam omnem a nobis diligentiam virtutemque
 et postulent et exspectent, omnes autem improbi, quod cum
 5 iis bellum sempiternum suscepimus, vel minima re ad
 reprehendendum contenti esse videantur. Qua re quoniam 42
 eius modi theatrum totius Asiae virtutibus tuis est datum
 celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio
 eruditissimum, natura autem ita resonans ut usque Romam
 10 significationes vocesque referantur, contende, quaeso, atque
 elabora non modo ut his rebus dignus fuisse sed etiam ut
 illa omnia tuis artibus superasse videare, et quoniam mihi 15
 casus urbanam in magistratibus administrationem rei publi- 43
 cae, tibi provincialem dedit, si mea pars nemini cedit, fac
 15 ut tua ceteros vincat. Simul et illud cogita, nos non de
 reliqua et sperata gloria iam laborare sed de parta dimicare,
 quae quidem non tam expetenda nobis fuit quam tuenda
 est. Ac si mihi quicquam esset abs te separatum, nihil
 amplius desiderarem hoc statu qui mihi iam partus est.
 20 Nunc vero sic res sese habet ut, nisi omnia tua facta atque
 dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me tantis meis
 laboribus tantisque periculis quorum tu omnium particeps
 fuisti nihil consecutum *putem*. Quod si ut amplissimum
 nomen consequeremur unus praeter ceteros adiuvisti, certe
 25 idem ut id retineamus praeter ceteros elaborabis. Non est
 tibi his solis utendum existimationibus ac iudiciis qui nunc
 sunt hominum sed iis etiam qui futuri sunt; quamquam
 illorum erit verius iudicium obtreccatione et malevolentia
 liberatum. Denique etiam illud debes cogitare, non te tibi 44
 30 soli gloriam quaerere. Quod si esset, tamen non neglegeres,
 praesertim cum amplissimis monumentis consecrare voluisses

7 totius Asiae virtutibus tuis est datum *C.* quod supra glossatoris
 acumen esse videtur: totius *M*: es potitus *F. W. Wagner*: es sortitus
Orelli 14 si *Malaspina*: etsi *M* 15 et] etiam *Baiter* 23
 putem *vett.*: puto *R*: om. *M*

memoriam nominis tui. Sed ea est tibi communicanda mecum, prodenda liberis nostris; in qua cavendum est ne, si negligentior fueris, tibi parum consuluisse sed etiam tuis invidisse videaris.

16 Atque haec non eo dicuntur ut te oratio mea dormien- 5
45 tem excitasse sed potius ut currentem incitasse videatur. Facies enim perpetuo quae fecisti ut omnes aequitatem tuam, temperantiam, severitatem integritatemque laudarent. Sed me quaedam tenet propter singularem amorem infinita in te aviditas gloriae. Quamquam illud existimo, cum iam 10 tibi Asia sic uti uni cuique sua domus nota esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse quod ad laudem attineat quod non tu optime perspicias et tibi non sine cuiusquam hortatione in mentem veniat cotidie. Sed ego quia, cum tua lego, te audire, et 15 quia, cum ad te scribo, tecum loqui videor, idcirco et tua longissima quaque epistula maxime delector et ipse in scribendo sum saepe longior,

46 Illud te ad extremum et oro et hortor ut, tamquam poetae boni et actores industrii solent, sic tu in extrema 20 parte et conclusionem muneris ac negotii tui diligentissimus sis ut hic tertius annus imperii tui tamquam tertius *actus* perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur. Id facillime facies, si me cui semper uni magis quam universis placere voluisti tecum semper esse putabis et omnibus iis 25 rebus quas dices et facies interesse. Reliquum est ut te orem ut valetudini tuae, si me et tuos omnis valere vis, diligentissime servias.

2 quo *Facciolati* 3 *ante tibi ins. edd. multi non solum quo aegre*
caremus, sed cf. Boot ad Att. iii. 15. 5 10 in te *ante amorem transp.*
Vrsinus: om. Boot 15 quia . . . quia *Wesenberg: qui . . . quia M:*
qui . . . qui *vulg.* 22 tertius] *extremus Boot* *actus add.*
vell.

II *Scr. Romae inter viii K. Nov. et iv Id. Dec. a. 695 (59).*

MARCVS QVINTO FRATRI.

Staius ad me venit a. d. viii K. Novembr. Eius ad-
 ventus, quod ita scripsisti direptum iri te a tuis dum is
 5 abesset, molestus mihi fuit; quod autem exspectionem
 tui concursumque eum qui erat futurus si una tecum dece-
 deret neque antea visus esset sustulit, id mihi non incom-
 mode visum est accidisse. Exhaustus est enim sermo
 hominum et multae emissae iam eius modi voces: ‘ἀλλ’
 10 αἰεί τινα φῶτα μέγαν,’ quae te absente confecta esse laetor.
 Quod autem idcirco a te missus est mihi ut se purgaret, id
 necesse minime fuit. Primum enim numquam ille mihi
 fuit suspectus neque ego, quae ad te de illo scripsi, scripsi
 meo iudicio, sed cum ratio salusque omnium nostrum qui
 15 ad rem publicam accedimus non veritate solum sed etiam
 fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea
 iudicia perscripsi. Qui quidem quam frequentes essent et
 quam graves adventu suo Staius ipse cognovit; etenim
 intervenit non nullorum querelis quae apud me de illo ipso
 20 habebantur, et sentire potuit sermones iniquorum in suum
 potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime
 3 movere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse
 quam gravitas istius aetatis, imperi, prudentiae postularet—
 quam multos enim mecum egisse putas ut se Statio com-
 25 mendarem, quam multa autem ipsum ἀφελῶς mecum in
 sermone ita posuisse: ‘Id mihi non placuit; monui, suasi,
 deterrui!’ Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est,
 (quod prorsus credo quoniam tu ita iudicas), tamen species
 ipsa tam gratiosi liberti aut servi dignitatem habere nullam
 30 potest. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temere

2 SAL. add. *Wesenberg* 4 iri *M*²: erit *M*¹: esse *I* 6 tui *M*: sui
Schütz 11 Quod si autem *cod. Balliol.* 23 istius *Vict.*: illius *M*
 prudentia *Orelli* 25 ἀφελῶς *I* (*teste Wesenberg*): ἀσφαλῶς *M*
 26 posuisse *Nipperdey*: protulisse *I Baiter*: potuisse *M*

dicere nec astute reticere debeo), materiam omnem sermonum eorum qui de te detrahere vellent Statium dedisse; antea tantum intellegi potuisse, iratos tuae severitati esse non nullos, hoc manumisso iracis quod loquerentur non defuisse.

5

² Nunc respondebo ad eas epistulas quas mihi reddidit

⁴ L. Caesius, quod quoniam ita te velle intellego nullo loco deero; quarum altera est de Blaundenno Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari. Qua de re et de hoc genere toto, ne forte me in ¹⁰ Graecos tam ambitiosum factum esse mirere pauca cognosce. Ego cum Graecorum querelas nimium valere sentirem propter hominum ingenia ad fallendum parata, quoscumque de te queri audivi quacumque potui ratione placavi. Primum Dionysopolitas qui erant inimicissimi [mei] lenivi; ¹⁵ quorum principem Hermippum non solum sermone meo sed etiam familiaritate devinxi. Ego Apamensem Hephæstium, ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnaeum, ego nugas maximas omni meae comitate complexus sum, Nymphontem etiam Colophonium. ²⁰ Quae feci omnia, non quo me aut hi homines aut tota natio delectaret; pertaesum est levitatis, adsentationis, ⁵ animorum non officiis sed temporibus servientium. Sed ut ad Zeuxim revertar, cum is de M. Cascelli sermone secum habito quae tu scribis ea ipsa loqueretur, obstiti ²⁵ eius sermoni et hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quae fuerit cupiditas tanta nescio, quod scribis cupisse te, quoniam Smyrnae duos Mysos insuisses in culleum, simile in superiore parte provinciae edere exemplum severitatis tuae et idcirco Zeuxim elicere omni ratione ³⁰

² vellent *Ernesti*: velint *M*   ³ severitati *vett.*: veritati *MI*
⁷ quod] qui *M*: cui *vulg.*   ⁸ Blaundenno *cf. Pauly-Wissowa* iii. 560:
 blainde *M*: Planindeno *C*: Blandeno *vulg.*: Blandeno *Tyrrell*   ¹⁵
 Dionysopolitas *Vrsinus*: Dionysitas *MC*   mei *del. edd. post Man.*
¹⁷ Hephæstium *Orelli*: Ephesium *M*

voluisse, ultro quem adductum in iudicium fortasse dimitti
 non oportuerat, conquiri vero et elici blanditiis, ut tu scribis,
 ad iudicium necesse non fuit, eum praesertim hominem
 quem ego et ex suis civibus et ex multis aliis cotidie magis
 5 cognosco nobiliorem esse prope quam civitatem suam. At 6
 enim Graecis solis indulgeo. Quid? L. Caecilium nonne
 omni ratione placavi? quem hominem, qua ira, quo spiritu!
 quem denique praeter Tuscenium cuius causa sanari non
 potest non mitigavi? Ecce supra caput homo levis ac
 10 sordidus sed tamen equestri censu, Catienus. Etiam is
 lenietur. Cuius tu in patrem quod fuisti asperior non
 reprehendo; certo enim scio te fecisse cum causa. Sed
 quid opus fuit eius modi litteris quas ad ipsum misisti,
 'illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante
 15 detraxisses; te curaturum fumo ut combureretur plau-
 dente tota provincia'? Quid vero ad C. Fabium nescio
 quem (nam eam quoque epistolam T. Catienus circum-
 gestat), 'renuntiari tibi Licinium plagiarium cum suo pullo
 milvino tributa exigere'? Deinde rogas Fabium ut et
 20 patrem et filium vivos comburat si possit; si minus, ad te
 mittat uti iudicio comburantur. Eae litterae abs te per
 iocum missae ad C. Fabium, si modo sunt tuae, cum legun-
 tur, invidiosam atrocitatem verborum habent. Ac si om- 7
 nium mearum praecepta litterarum repetes, intelleges esse
 25 nihil a me nisi orationis acerbitatem et iracundiam et, si
 forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam.
 Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea
 quam tua sive natura paulo acrior sive quaedam dulcedo
 iracundiae sive dicendi sal facetaeque valuissent, nihil sane
 30 esset quod nos paeniteret. Et mediocri me dolore putas

I ultro R: ultra (sed linea subducta) M: ultro post vero transp.
 Wesenberg 5 esse quam pro civitate sua Shuckburgh 15 fumo]
 furno Vrsinus: in furno Wesenberg 16 Quid vero? Ad Wesenberg
 24 mearum vulg.: mecum MR: mearum tecum Wesenberg 30
 Et] Sed Wesenberg

adfici cum audiam qua sit existimatione C. Vergilius, qua tuus vicinus, C. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi et Syriaco, anteponis, valde magni facis! Atque is dolor est quod, cum ii quos nominavi te innocentia non vincant, vincunt tamen artificio benevolentiae 5 conligendae, qui neque Cyrum Xenophontis neque Agesilaum noverint, quorum regum summo imperio nemo umquam verbum ullum asperius audivit.

3
8 Sed haec a principio tibi praecipiens quantum profecerim non ignoro; nunc tamen decedens, id quod mihi iam facere 10 videris, relinque, quaeso, quam iucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum; cetera valde illius adventu tua requirentur. In litteris mittendis, *ut* saepe ad te scripsi, nimium te exorabilem praeuisti. Tolle omnis, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Staius 15 mihi narravit scriptas ad te solere adferri, ab se legi, et si iniquae sint fieri te certiores; ante quam vero ipse ad te venisset, nullum delectum litterarum fuisse; ex eo esse volumina selectarum epistularum quae reprehendi solerent.

9 Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo (sero est enim) 20 ac scire potes multa me varie diligenterque monuisse; illud tamen quod Theopompo mandavi cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amantis tui, quod est facile, ut haec genera tollantur epistularum primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde et inusitate scriptarum, postremo 25 in aliquem contumeliosarum. Atque ego haec tam esse quam audio non puto, et si sunt occupationibus tuis minus animadversa nunc perspice et purga. Legi epistulam, quam ipse scripsisse Sulla nomenclator dictus est, non probandam, legi non nullas iracundas. 30

1 audio *Ernesti* C. *add. Orelli* 3 magni facis *R*: magnificis
(*suprasc.* al. magnum facis) *M*: magnum facis *vulg.*: magni fis *vel*
magnificus es *coni. Müller* 7 in ante imperio *add. Lamb.* 13
ut *add. vett.* 14 exorabilem *Man.*: inex- *M* 17 sint] essent
Wesenberg 28 legi ipse ep. quam scripsisse *coni. Wesenberg*

Sed tempore ipso de epistulis. Nam cum hanc paginam 10
 texerem L. Flavius, praetor designatus, ad me venit, homo
 mihi valde familiaris. Is mihi te ad procuratores suos lit-
 teras misisse, quae mihi visae sunt iniquissimae, ne quid de
 5 bonis, quae L. Octavi Nasonis fuissent cui L. Flavius heres
 est, deminuerent, ante quam C. Fundanio pecuniam solvis-
 sent, itemque misisse ad Apollonidensis ne de bonis, quae
 Octavi fuissent, deminui paterentur, prius quam Fundanio
 debitum solutum esset. Haec mihi veri similia non viden-
 10 tur; sunt enim a prudentia tua remotissima. Ne deminuat
 heres? Quid, si infitiatur? quid, si omnino non debet?
 quid? praetor solet iudicare deberi? Quid? ego Fundanio
 non cupio, non amicus sum, non misericordia moveor?
 Nemo magis; sed via iuris eius modi est quibusdam in
 15 rebus ut nihil sit loci gratiae. Atque ita mihi dicebat
 Flavius scriptum in ea epistula quam tuam esse dicebat, te
 aut quasi amicis tuis gratias acturum aut quasi inimicis
 incommoda laturum. Quid multa? ferebat graviter et ve- 11
 hementer mecum querebatur orabatque ut ad te quam
 20 diligentissime scriberem. Quod facio et te prorsus vehe-
 menter etiam atque etiam rogo ut te procuratoribus Flavi
 remittas de deminueno et Apollonidensibus ne quid praes-
 scribas, quod contra Flavium sit, amplius. Et Flavi causa
 et scilicet Pompei facies omnia. Nolo medius fidius ex tua
 25 iniuria in illum tibi liberalem me videri, sed [et] te oro ut tu
 ipse auctoritatem et monumentum aliquod decreti aut litte-
 rarum tuarum relinquant quod sit ad Flavi rem et ad causam
 accommodatum; fert enim graviter homo et mei observantis-
 simus et sui iuris dignitatisque retinens se apud te neque
 30 amicitia nec iure valuisse; et, ut opinor, Flavi aliquando
 rem et Pompeius et Caesar tibi commendarunt et ipse ad te

2 texerem *coni.* *Boot, coll. Fam. ix. 21. 1* 14 via *M*: vis *Müller*
 18 incommodaturum *C, cod. Pal. 4* et *Ernesti*: id *M*: idque *Lamb.*
 22 perscribas *Cratander, vulg.* 25 et *del. Faernus*

scripserat Flavius et ego certe. Qua re, si ulla res est quam tibi me petente faciendam putes, haec ea sit. Si me amas, cura, elabora, perface ut Flavius et tibi et mihi quam maximas gratias agat. Hoc te ita rogo ut maiore studio rogare non possim.

⁴
¹² Quod ad me de Hermia scribis mihi me hercule valde molestum fuit. Litteras ad te parum fraterne scripseram; quas oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram et revocare cupiebam. Huic tu epistulae non fraterne scriptae ¹⁰
¹³ fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassiis, Scaevola te ab iis diligi, ut scribis, vehementer gaudeo. Cetera fuerunt in eadem epistula graviora quam vellem, ‘ὄρθαν τὰν ναῦν’ et ‘ἀπαξ θανεῖν.’ Maiora ista erunt; meae obiurgationes fuerunt amoris plenissimae † quae sunt non ¹⁵ nulla, sed tamen mediocria et parva potius. Ego te nunquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quae ad te aliqua *cum* monitione aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meae, in qua et maneo ²⁰ et manebo et idem ut facias non desistam rogare.

¹⁴ Attalus Hypaepenus mecum egit ut se ne impedires quominus quod ad Q. † Publiceni † statuam decretum est erogaretur. Quod ego te et rogo et admoneo ne talis viri tamque nostri necessari honorem minui per te aut impediri ²⁵ velis. Praeterea Aesopi, nostri [tragoedi] familiaris, Licinus servus tibi notus aufugit. Is Athenis apud Patronem Epi-

⁹ statim quod, non in quom *mutandum ut Fleckeisen facit ad Plant. Amph. 302; Ter. Heaut. 54: cf. Quintil. x. 3. 14; Plin. Ep. iv. 27. 1*
¹⁴ erunt *secl. Wesenberg: erant Boot* ¹⁵ quae sunt] quaerunt
Tyrrell: questus sum Wesenberg: fort. desunt non nullae sed
tamen mediocres et parvae *R Cratander Lamb.* ¹⁹ cum *add.*
Orelli: ante aliqua Lamb. admonitione R ²² Hypaepenus *Orelli:*
hyphemenus M: ὑπεμίνως Gurlitt ²³ Publici *Schütz: Publicieni*
coni. Wesenberg: fort. Publici e. r. (eques Romanus), cf. Ascon. in
Verr. p. 135 Or. ²⁶ tragoedi *secl. Orelli, cf. Fam. vii. 1. 2 Licinus*
Boot: Licinius M

cureum pro libero fuit; inde in Asiam venit. Postea Plato
 quidam Sardinianus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum
 et qui tum Athenis fuerat cum Licinius eo venisset, cum
 eum fugitivum esse postea ex Aesopi litteris cognosset,
 5 hominem comprehendit et in custodiam Ephesi tradidit,
 sed in publicam an in pistrinum non satis ex litteris eius
 intellegere potuimus. Tu, quoquo modo est, quoniam
 Ephesi est, hominem investigates velim summaque diligentia
 vel tecum deducas. Noli spectare quanti homo sit; parvi
 10 enim preti est qui tam nihili sit. Sed tanto dolore Ae-
 sopus est adfectus propter servi scelus et audaciam ut
 nihil ei gratius facere possis quam si illum per te reci-
 perarit.

Nunc ea cognosce quae maxime exoptas. Rem publicam ⁵
 15 funditus amisimus, adeo ut Cato, adulescens nullius consili
 sed tamen civis Romanus et Cato, vix vivus effugerit quod,
 cum Gabinium de ambitu vellet postulare neque praetores
 diebus aliquot adiri possent vel potestatem sui facerent, in
 contionem escendit et Pompeium 'privatum dictatorem'
 20 appellavit. Propius nihil est factum quam ut occideretur.
 Ex hoc qui sit status totius rei publicae videre potes.
 Nostrae tamen causae non videntur homines defuturi; mi-
 16 randum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur.
 Equidem cum spe sum maxima tum maiore etiam animo,
 25 spe, superiores fore nos, animo, ut in hac re publica ne
 casum quidem ullum pertimescam. Sed tamen se res sic
 habet: Si diem nobis dixerit, tota Italia concurret, ut multi-
 plicata gloria discedamus; sin autem vi agere conabitur,

6 an *R*: vel *MI* 7 est *M*: potes *Bentivolius*: om. *vett.* 8
 diligentia vel Romam mittas vel simile aliquid add. *Wesenberg* 10
 tam *Orelli*, coll. *Pers.* i. 122: iam *M* nihili *Lamb. cf. Tusc.* 18:
 nihil *M Orelli* sit] est *Wesenberg* 15 C. Cato *Orelli* 16
 effugerit *Lamb.*: -eret *M* 19 privatum *R*: -us *M* 25 spe *Mad-*
vig: sperent *M*: ut sperem *Klotz Boot* animo *Madvig*: confidant
 animo *M*: ut confidam animo *Klotz*: confidam tantum *Boot* 27
 dixerit] *Clodius dixerit Cratander*, sed cf. *Lehmann Quaest. Tull.* p. 12

spero fore studiis non solum amicorum sed etiam alienorum ut vi resistamus. Omnes et se et suos amicos, clientis, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri atque amore. Si qui antea aut alieniores fuerant aut languidiores, nunc 5 horum regum odio se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur et Caesar; quibus ego ita credo ut nihil de mea comparatione deminuum. Tribuni pl. designati sunt nobis amici; consules se optime ostendunt; praetores habemus amicissimos et acerrimos civis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum; bonos etiam alios singularis. Qua re magnum fac animum habeas et spem bonam. De singulis tamen rebus quae cotidie gerantur faciam te crebro certiozem.

III

Scr. Thessalonicae Id. Iun. a. 696 (58).

15

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

I Mi frater, mi frater, mi frater, tunc id veritus es ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine litteris miserim aut etiam ne te videre noluerim? Ego tibi irascerer, tibi ego possem irasci? Scilicet, tu enim me adflixisti, tui me 20 inimici, tua me invidia ac non ego te misere perdidisti. Meus ille laudatus consulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi velim ne quid eripuerit praeter unum me. Sed certe a te mihi omnia semper honesta et iucunda ceciderunt, a me tibi luctus meae calamitatis, metus tuae, desiderium, 25 maeror, solitudo. Ego te videre noluerim? Immo vero me a te videri nolui. Non enim vidisses fratrem tuum, non eum quem reliqueras, non eum quem noras, non eum quem flens flentem, prosequentem proficiscens diraiseras, ne vestigium quidem eius nec simulacrum sed quan- 30

9 optimos *Wesenberg*   10 acerrimos *M²*; acerbissimos *M¹*
 11 alios sed hos singularis *I*   24 ceciderunt *M* (*de iucundis, Att.*
 iii. 1; *Caes. B. C. iii. 73. 4*): acciderunt *Lamb* (*marg.*) *Madvig coll.*
Att. i. 5. 1

dam effigiem spirantis mortui. Atque utinam me mortuum prius vidisses aut audisses, utinam te non solum vitae sed etiam dignitatis meae superstitem reliquissem! Sed testor 2 omnis deos me hac una voce a morte esse revocatum, quod 5 omnes in mea vita partem aliquam tuae vitae repositam esse dicebant; qua in re peccavi scelerateque feci. Nam si occidissem, mors ipsa meam pietatem amoremque in te facile defenderet; nunc commisi ut me vivo careres, vivo me aliis indigeres, mea vox in domesticis periculis potissimum occideret quae saepe alienissimis praesidio fuisset. Nam quod ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides non fuisse iracundiam causam, certe pigritia fuit et quaedam infinita vis lacrimarum et dolorum. Haec ipsa me quo fletu putas scripsisse? Eodem quo te 3 15 legere certo scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te aut umquam sine lacrimis cogitare? Cum enim te desidero, fratrem solum desidero? Ego vero suavitate fratrem prope aequalem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam aut tibi sine me 20 iucundum fuit? Quid, quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio! effigiem oris, sermonis, animi mei. Quid filium venustissimum mihi que dulcissimum? quem ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo, sapientiozem puerum quam vellem; sentiebat enim miser iam quid ageretur. Quid vero tuum 25 filium, imaginem tuam, quem meus Cicero et amabat ut fratrem et iam ut maiorem fratrem verebatur? Quid, quod mulierem miserrimam, fidelissimam coniugem, me prosequi non sum passus, ut esset quae reliquias communis calamitatis, communis liberos tueretur? Sed tamen, quoquo 4

6 in re C: re M   12 iracundiam causam Lamb.: iracundiae causa M   15 certo *vett.*: certe M   18 fratrem prope *Ernesti*: prope fratrem prope M: prope *Petrarch* (*Ep.* 107)   22 Quid quod *Lamb.*   25 Quid vero quod *Lamb.*   26 quid ymaginem meam M   quem *Man.*: quam M

modo potui, scripsi et dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse; in quibus idem te hortor et rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas et properes. Primum enim te *in* praesidio esse volui, si qui essent inimici quorum crude- 5 litas nondum esset nostra calamitate satiata; deinde congressus nostri lamentationem pertimui; digressum vero non tulissem atque etiam id ipsum quod tu scribis metuebam ne a me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum quod te non vidi, quo nihil amantissimis et coniunc- 10 tissimis fratribus acerbius, miserius videtur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit quam fuisset cum congressio tum vero digressio nostra. Nunc si potes, id quod ego qui tibi semper fortis videbar non possum, erige te et confirma, si qua subeunda dimicatio erit. Spero, si quid 15 mea spes habet auctoritatis, tibi et integritatem tuam et amorem in te civitatis et aliquid etiam misericordiam nostri praesidi laturam; sin eris ab isto periculo vacuus, ages scilicet si quid agi posse de nobis putabis. De quo scribunt ad me quidem multi multa et se sperare demonstrant; 20 sed ego quod sperem non dispicio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescunt. Sed ista qualia sint tu velim perspicias mihi que declares. Ego tamen quam diu tibi opus 25 erit, si quid periculi subeundum videbis, vivam. Diutius in hac vita esse non possum. Neque enim tantum virium habet ulla aut prudentia aut doctrina ut tantum dolorem 6 possit sustinere. Scio fuisse et honestius moriendi tempus et utilius; sed non hoc solum, multa alia praetermisi, quae 30 si queri velim praeterita, nihil agam nisi ut augeam dolorem

4 in *add. Madvig*   11 miseriusve *Bücheler*   19 agi *M²*
superscr.: agere *M¹*: agere te *coni. Weszberg*   24 pertimescunt
Lamb.: -cant *M*

tuum, indicem stultitiam meam. Illud quidem nec facien-
 dum est nec fieri potest, me diutius quam aut tuum tem-
 pus aut firma spes postulabit in tam misera tamque turpi
 vita commorari, ut qui modo fratre fuerim, liberis, con-
 5 iuge, copiis, genere ipso pecuniae beatissimus, dignitate,
 auctoritate, existimatione, gratia non inferior quam qui
 umquam fuerunt amplissimi, is nunc in hac iam adflicta
 perditaque fortuna neque me neque meos lugere diutius
 possim.

10 Qua re quid ad me scripsisti de permutatione? Quasi 7
 vero nunc me non tuae facultates sustineant, qua in re ipsa
 video miser et sentio quid sceleris admiserim, cum de
 visceribus tuis et fili tui satis facturus sis quibus debes,
 ego acceptam ex aerario pecuniam tuo nomine frustra dissi-
 15 parim. Sed tamen et M. Antonio, quantum tu scriperas,
 et Caepioni tantundem solutum est; mihi ad id quod cogito
 hoc quod habeo satis est. Sive enim restituimur sive
 desperamur, nihil amplius opus est. Tu si forte quid erit
 molestiae, te ad Crassum et ad Calidium conferas censeo.

20 Quantum Hortensio credendum sit nescio. Me summa 8
 simulatione amoris summaque assiduitate cotidiana scelera-
 tissime insidiosissimeque tractavit adiuncto Q. Arrio; quo-
 rum ego consiliis, promissis, praeceptis destitutus in hanc
 calamitatem incidi. Sed haec occultabis, ne quid obsint;
 25 illud caveto (et eo puto per Pomponium fovendum tibi esse
 ipsum Hortensium) ne ille versus, qui in te erat conlatus
 cum aedilitatem petebas de lege Aurelia, falso testimonio
 confirmetur. Nihil enim tam timeo quam ne, cum intelle-
 30 tua salus adlatura sit, oppugnent te vehementius. Messalam 9
 tui studiosum esse arbitror; Pompeium etiam simulatorem

12 cum tu de *Wesenberg*: quod cum de *coni. Tyrrell* 15 et M.
*M*²: et inde *M*¹: inde et *Wesenberg* 16 et *add. Lamb.* 22 Q.
Wesenberg: quoque *M*

puto. Sed haec utinam *ne* experiare! Quod precarer deos nisi meas preces audire desissent. Verum tamen precor ut his infinitis nostris malis contenti sint; in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia sed omnis dolor est quod optime factis poena maxima est constituta. 5
 10 Filiam meam et tuam Ciceronemque nostrum quid ego, mi frater, tibi commendem? Quin illud maereo quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas adferet quam mihi. Sed te incolumi orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur potestasque in patria moriendi, ut me lacrimae 10 non sinunt scribere! Etiam Terentiam velim tueare mihi-que de omnibus rebus rescribas; sis fortis quoad rei natura patiatur. Idibus Iuniis Thessalonicae.

IV *Scr. Thessalonicae mense Sext. circ. Non. a. 696 (58).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

15

I Amabo te, mi frater, ne, si uno meo facto et tu et omnes mei corruistis, improbitati et sceleri meo potius quam imprudentiae miseriaeque adsignes. Nullum est meum peccatum nisi quod iis credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. 20 Intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit aut mihi invidit. Ita mihi nihil misero praeter fidem 2 amicorum, cautum meum consilium defuit. Quod si te satis innocentia tua et misericordia hominum vindicat hoc tempore a molestia, perspicias profecto ecquaenam nobis spes 25 salutis relinquatur. Nam me Pomponius et Sestius et Piso noster adhuc Thessalonicae retinuerunt, cum longius dis-

I ne *Baiter*; non *vulg.*: om. *M* 4 non modo *del. Ernesti*:
 omni modo *Orelli*: omnibus *Klotz* 13 patietur *I* 16 ne *M²*:
 nisi *MC* facto *M*: fato *RI* 18 miseriaeque *Lamb.*: miseri-
 cordiaeque *M* 19 putaram *Cratander*: -arem *M*: -abam *Ernesti*
 23 aut cautum *Frederking* defuit *Malaspina Frederking coll.*
Att. iii. 15. 5; 20. 1: fuit *M* 25 perspicias *Frederking*,
cf. § 5 (*l.* 22).

cedere propter nescio quos motus vetarent. Verum ego magis exitum illorum litteris quam spe certa exspectabam; nam quid sperem potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, plurimis invidis? De novis 3
 5 autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus Sestius et, spero, Curius, Milo, Fadius, Fabricius, sed valde adversante Clodio, qui etiam privatus eadem manu poterit contiones concitare; deinde etiam intercessor parabitur. Haec mihi proficiscenti non proponebantur sed saepe triduo 4
 10 summa cum gloria dicebar esse rediturus. 'Quid tu igitur?' inquires. Quid? multa convenerunt quae mentem exturbarent meam, subita defectio Pompei, alienatio consulum, etiam praetorum, timor publicanorum, arma. Lacrimae meorum me ad mortem ire prohibuerunt; quod certe et 15 ad honestatem et ad effugiendos intolerabilis dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistula quam Phaethonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum laboremque detrusus es quantum nemo umquam, si levare potest communem casum misericordia hominum, scilicet 20 incredibile quiddam adsequeris; sin plane occidimus, me miserum! ego omnibus meis exitio fuero quibus ante dedecori non eram. Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem 5 et pertempta et ad me, ut tempora nostra non ut amor tuus fert, vere perscribe. Ego vitam quoad putabo tua interesse 25 aut ad spem servandam esse retinebo. Tu nobis amicissimum Sestium cognosces; credo tua causa velle Lentulum, qui erit consul. Quamquam sunt facta verbis difficiliora. Tu et quid opus sit et quid sit videbis. Omnino si tuam

6 Curius *Pighius*: Curtius *M* Fabricius *Man. coll. Post red. in Sen. 22*; Sest. 75: Gratidius *MR quod non prorsus abiciendum, cf. Q. Fr. i. 1. 10*; Flacc. 49 13 arma Clodi (*vel inimicorum*) Bücheler 18 laboremque *R Wesenberg*: laborem *MI* 24 vera *C* 26 velle *M marg.*: vel *M* 27 consul. quamquam sed non sunt *M (verba non sunt in M deleta in margine adduntur)*: consul; quamquam — sed non sunt *coni. Tyrrell*

solitudinem communemque calamitatem nemo despexerit, aut per te aliquid confici aut nullo modo poterit; sin te quoque inimici vexare coeperint, ne cessaris; non enim gladiis tecum sed litibus agetur. Veram haec absint velim. Te oro ut ad me de omnibus *rebus* rescribas et in me 5 animi aut potius consili minus putes esse quam antea, amoris vero et officii non minus.

1 respexerit *coni. Tyrrell*
add. Orelli

4 tecum *R*; mecum *RI*

5 *rebus*

AD QVINTVM FRATREM

LIBER SECVNDVS

I

Scr. Romae m. Dec. a. 697 (57).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

EPISTVLAM quam legisi mane dederam. Sed fecit I
humaniter Licinius quod ad me misso senatu vesperi venit,
5 ut si quid esset actum ad te, si mihi videretur, perscriberem.
Senatus fuit frequentior quam putabamus esse posse mense
Decembri sub dies festos. Consulares nos fuimus et duo
consules designati, P. Servilius, M. Lucullus, Lepidus,
Volcacijs, Glabrio, praetores. Sane frequentes fuimus,
10 omnino ad cc. Commorat expectationem Lupus; egit
causam agrî Campani sane accurate. Auditus est magno
silentio. Materiam rei non ignoras. Nihil ex nostris
actionibus praetermisit. Fuerunt non nulli aculei in
Caesarem, contumeliae in Gellium, expostulationes cum
15 absente Pompeio. Causa sero perorata sententias se roga-
turum negavit, ne quod onus simultatis nobis imponeret; ex
superiorum temporum convicijs et ex praesenti silentio quid
senatus sentiret se intellegere. Dixit Milo. Coepit dimit-
tere. Tum Marcellinus, 'Noli,' inquit, 'ex taciturnitate
20 nostra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore aut im-
probemus iudicare. Ego, quod ad me attinet, itemque
arbitror ceteros, idcirco taceo quod non existimo, cum
Pompeius absit, causam agrî Campani agi convenire.' Tum

6 putaramus *Wesenberg* 7 duo consules designati *post* Glabrio
transposuit Schütz: del. Boot 9 praetorii sane frequentes *Holzappel*
18 intellegere dixit: illico coepit *Orelli: i. d.; in illo coepit Man.*

2 ille se senatum negavit tenere. Racilius surrexit et de
iudiciis referre coepit. Marcellinum quidem primum ro-
gavit. Is cum graviter de Clodianis incendiis, trucidationi-
bus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse
iudices per praetorem urbanum sortiretur, iudicum sortitione 5
facta comitia haberentur; qui iudicia impedisset, eum contra
rem publicam esse facturum. Adprobata valde sententia
C. Cato contra dixit et C. Cassius maxima acclamatione
senatus, cum comitia iudicii anteferrent. Philippus adsensit
3 Lentulo. Postea Racilius de privatis me primum sententiam 10
rogavit. Multa feci verba de toto furore atrocinoque
P. Clodi; tamquam reum accusavi multis et secundis
admurmurationibus cuncti senatus. Orationem meam con-
laudavit satis multis verbis non me hercule indiserte Vetus
Antistius, isque iudiciorum causam suscepit antiquissimam- 15
que se habiturum dixit. Ibat in eam sententiam. Tum
Clodius rogatus diem dicendo eximere coepit; furebat
a Racilio se contumaciter urbaneque vexatum. Deinde
eius operae repente a Graecostasi et gradibus clamorem satis
magnum sustulerunt, opinor, in Q. Sextilium et amicos 20
Milonis incitatae. Eo metu iniecto repente magna queri-
monia omnium discessimus.

Habes acta unius diei; reliqua, ut arbitror, in mensem
Ianuarium reicientur. De tribunis pl. longe optimum
Racilium habemus. Videtur etiam Antistius amicus nobis 25
fore; nam Plancius totus noster est. Fac, si me amas, ut
considerate diligenterque naviges de mense Decembri.

II

Scr. Romae xiv K. Febr. a. 698 (56).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

1 Non occupatione, qua eram sane impeditus, sed parvula 30
lippitudine adductus sum ut dictarem hanc epistulam et

5 iudices praetor urbanus *Man.* 8 C. *add. Baier* 9 adsensit
M: adsentit *Diomedes* (*ed. Keil* i. 381. 26) 18 inurbaneque *R Müller*
30 qua] quamquam *Gulielmus*

non, ut ad te soleo, ipse scriberem. Et primum me tibi excuso in eo ipso in quo te accuso; me enim nemo adhuc rogavit num quid in Sardiniam vellem, te puto saepe habere qui num quid Romam velis quaerant. Quod ad
 5 me Lentuli et Sesti nomine scripsisti, locutus sum cum Cincio. Quoquo modo res se habet, non est facillima, sed habet profecto quiddam Sardinia adpositum ad recordationem praeteritae memoriae. Nam ut ille Gracchus augur, postea quam in istam provinciam venit, recordatus est quid
 10 sibi in campo Martio comitia consulum habenti contra auspicia accidisset, sic tu mihi videris in Sardinia de forma Numisiana et de nominibus Pomponianis in otio recogitasse. Ego adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit. Si condicio valde bona fuerit, fortassis
 15 non amittam.

De aedificatione tua Cyrum urgere non cesso. Spero
 eum in officio fore. Sed omnia sunt tardiora propter furiosae aedilitatis expectationem; nam comitia sine mora futura videntur; edicta sunt *in* a. d. xi K. Febr. Te
 20 tamen sollicitum esse nolo; omne genus a nobis cautionis adhibebitur.

De rege Alexandrino factum est senatus consultum cum
 3 multitudo eum reduci periculosum rei publicae videri. Reliqua cum esset in senatu contentio Lentulusne an
 25 Pompeius reduceret, obtinere causam Lentulus videbatur (in ea re nos et officio erga Lentulum mirifice et voluntati Pompei praeclare satis fecimus), sed per obtrectatores Lentuli calumnia extracta est. Consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. Quid futurum

3 vellem *Cratander*: velim *M* 5 me de Lentuli *Man.* 10 consulum habenti *Vict.*: consulibus habentibus *M* 14 fortassis *MR*
quae tamen forma apud Cic. est dubia: fortasse *I Wesenberg* 15
 omittam *vulg.* 19 *in add. Wesenberg* 25 videbatur. *In . . .*
 fecimus, sed . . . extracta res est *Wesenberg Baiter sed cf. Lehmann*
 'Quaest. Tull.' pp. 121, 122

sit latrocinio tribunorum non divino, sed tamen suspicor per vim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompeius quid velit non dispicio; familiares eius quid cupiant omnes vident; creditores vero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. Sine dubio res a Lentulo 5 remota videtur esse cum magno meo dolore, quamquam multa fecit qua re, si fas esset, iure ei suscensere possemus.

4 Tu, si ita expedit, velim quam primum bona et certa tempestate conscendas ad meque venias; innumerabiles enim res sunt in quibus te cotidie in omni genere desiderem. 10 Tui nostrique valent. XIII K. Februarias.

III *Scr. Romae prid. Id. Febr. et xv K. Mart. a. 698 (56).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

1 Scripsi ad te antea superiora; nunc cognosce postea quae sint acta. A Kal. Febr. legationes in Idus Febr. 15 reiciebantur. Eo die res confecta non est. A. d. III Non. Febr. Milo adfuit. Ei Pompeius advocatus venit; dixit Marcellus a me rogatus; honeste discessimus; producta dies est in VIII Idus Febr. Interim reiectis legationibus in Idus referebatur de provinciis quaestorum et de ornandis prae- 20 toribus; sed res multis querelis de re publica interponendis nulla transacta est. C. Cato legem promulgavit de imperio Lentulo abrogando. Vestitum filius mutavit.

2 A. d. VIII Id. Febr. Milo adfuit. Dixit Pompeius sive voluit; nam, ut surrexit, operae Clodianae clamorem 25 sustulerunt, idque ei perpetua oratione contigit non modo ut acclamatione sed ut convicio et maledictis impediretur. Qui ut peroravit (nam in eo sane fortis fuit; non est deteritus; dixit omnia atque interdum etiam silentio, cum

8 ista (sic M²) expediti *cod. Faerni Wesenberg, fort. recte*: ista expedita *coni. Orelli* 9 conscendas *Cratander*: commendas *M*
 19 VIII *Man. coll. Fam. i. 5 b* 1: VII *M* 23 Lentulo *Man.*: -i *M*
 24 VIII *Man.*: VII *M*

auctoritate † peregerat †) sed ut peroravit, surrexit Clodius. Ei tantus clamor a nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente nec lingua neque ore consisteret. Ea res acta est, cum hora sexta vix Pompeius perorasset, usque ad 5 horam VIII, cum omnia maledicta, versus denique obscenissimi in Clodium et Clodiam dicerentur. Ille furens et exsanguis interrogabat suos in clamore ipso quis esset qui plebem fame necaret. Respondebant operae: 'Pompeius.' Quis Alexandream ire cuperet. Respondebant: 'Pompeius.' 10 Quem ire vellent. Respondebant: 'Crassum.' Is aderat tum Miloni animo non amico. Hora fere nona quasi signo dato Clodiani nostros consputare coeperunt. Exarsit dolor. Urgere illi ut loco nos moverent. Factus est a nostris impetus; fuga operarum; eiectus de rostris Clodius, 15 ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam. Pompeius domum. Neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus tacerem aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio) animos bonorum virorum offenderem. Res in 20 posterum dilata est. Clodius in Quirinalia prodixit diem.

A. d. VII Id. Febr. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius 3 adesset. Acta res est graviter a Pompeio. Eo die nihil perfectum est. A. d. VI Id. Febr. ad Apollinis senatus consultum factum est ea quae facta essent a. d. VIII Id. Febr. 25 contra rem publicam esse facta. Eo die Cato vehementer est in Pompeium invectus et cum oratione perpetua tamquam reum accusavit; de me multa me invito cum mea summa laude dixit; cum illius in me perfidiam increparet, auditus est magno silentio malevolorum. Respondit ei vehe- 30 menter Pompeius Crassumque descripsit dixitque aperte se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore quam

1 perfregerat *Gulielmus*, cf. *Orat.* 97: semper egerat *Man.*: semper *Lamb.*: peregit *Kavser* 20 posterum diem *Wesenberg*, sed cf. *Fam.* x. 12. 3 21 VII *Man.*: VI *M* 24 VIII *Man.*: VI *M* 29 ei vehementer *M*²: evidenter *M*¹: ei fidenter *Kayser*

- 4 Africanus fuisset quem C. Carbo interemisset. Itaque
 magnae mihi res iam moveri videbantur. Nam Pompeius
 haec intellegit nobiscumque communicat, insidias vitae
 suae fieri, C. Catonem a Crasso sustentari, Clodio pecuniam
 suppeditari, utrumque et ab eo et a Curione, Bibulo ceteris- 5
 que suis obtrectatoribus confirmari; vehementer esse pro-
 videndum ne opprimatur contionario illo populo a se prope
 alienato, nobilitate inimica, non aequo senatu, iuventute
 improba. Itaque se comparat, homines ex agris accersit;
 operas autem suas Clodius confirmat; manus ad Quirinalia 10
 paratur. In eo multo sumus superiores ipsius copiis; sed
 magna manus ex Piceno et Gallia exspectatur, ut etiam
 Catonis rogationibus de Milone et Lentulo resistamus.
- 5 A. d. IIII Idus Febr. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia
de ambitu est postulatus et eodem die a quodam P. Tullio 15
 de vi. Is erat aeger. Domum, ut debuimus, ad eum statim
 venimus eique nos totos tradidimus idque fecimus praeter
 hominum opinionem qui nos ei iure suscensere putabant,
 ut humanissimi gratissimique et ipsi et omnibus videremur,
 itaque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos 20
 Cn. Lentulum Vatiā et C. Cornelium † ista ei †. Eodem
 die senatus consultum factum est ut sodalitates decuriatque
 discederent lexque de iis ferretur, ut qui non discessissent
 ea poena quae est de vi tenerentur.
- 6 A. d. III Idus Febr. dixi pro Bestia de ambitu apud prae- 25
 torem Cn. Domitium in foro medio maximo conventu

7 a contionario illo (sc. P. Clodio), populo a se prope alienato *Boot*
 11 eo *vett.*: ea (sc. Quirinalia) *M Tyrrell* sed *M*: et *Malaspina*
 15 de *add. vett.* ambitus *Baier*, quae constructio non est *Tulliana*
 P. Tullio (sc. P. Tullio Albinovano, cf. *Schol. Bob.* 292. 9) *Wesenberg*:
 M. Tullio *M* 20 ad allegatos *M* ('hoc est ad eos qui Sesti nomine
 ad Nerium missi erant et cum eo agebant' *Madvig*): alligatos (sc. testes,
 cf. *Isid.* 'Orig.' v. 23; *W. W. Fowler* in 'Classical Review' ii. 40: ad allig-
 atos (i. e. implicatos) *Turnebus*: adalligatos (i. c. *insuper implicatos*)
Ellis 21 ista ei] instare *Madvig*: testes *glossema esse vocabuli*
 alligatos *suspiciatur Fowler*. 'Requiritur haec fere sententia: itaque rei
 facti sunt' *Orëlli*

incidique in eum locum in dicendo, cum Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiae servatus esset. Hic *προφικονομησάμην* quiddam *εὐκαίρως* de iis quae in Sestium adparabantur crimina, et eum ornavi veris laudibus magno adsensu omnium. Res homini fuit vehementer grata. Quae tibi eo scribo, quod me de retinenda Sesti gratia litteris saepe monuisti.

Pridie Idus Febr. haec scripsi ante lucem. Eo die apud 7 Pomponium in eius nuptiis eram cenaturus. Cetera sunt in 10 rebus nostris huius modi, *ut* tu mihi fere diffidenti praedicabas, plena dignitatis et gratiae; quae quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, virtute, pietate, suavitate etiam tibi mihi que sunt restituta. Domus tibi ad lacum Pisonis Liciniana conducta est; sed, ut spero, paucis mensibus post K. 15 Quintilis in tuam commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiae conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistulam nullas litteras accepi. Quid agas et ut te oblectes scire cupio maximeque te ipsum videre quam primum. Cura, mi frater, ut valeas et, quamquam est hiems, tamen 20 Sardiniam istam esse cogites. xv K. Martias.

IV

Scr. Romae mense Martio a. 698 (56).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Sestius noster absolutus est a. d. v Idus Martias et, quod 1 vehementer interfuit rei publicae nullam videri in eius modi causa dissensionem esse, omnibus sententiis absolutus est. 25 Illud quod tibi curae saepe esse intellexeram ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum qui nos ingratos esse diceret nisi illius perversitatem quibusdam in rebus quam humanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio con- 30 secutos esse ut omnium gratissimi iudicaremur; nam

10 *ut add. vet.*

13 lacum *Boot*: lacum *M vulg.*

Liciniana

Man.: Luciniana *M*: Luceceiana *Orelli*

defendendo moroso homini cumulatissime satis fecimus et, id quod ille maxime cupiebat, Vatinium a quo palam oppugnabatur arbitrato nostro concidimus dis hominibusque plaudentibus. Quin etiam Paulus noster, cum testis productus esset in Sestium, confirmavit se nomen Vatini 5 delaturum si Macer Licinius cunctaretur, et Macer ab Sesti subselliis surrexit ac se illi non defuturum adfirmavit. Quid quaeris? homo petulans et audax [Vatinius] valde per-

2 turbatus debilitatusque discessit. Quintus [filius] tuus, puer optimus, eruditur egregie. Hoc nunc magis animum 10 adverto, quod Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum aedificatur strenue. Redemptori tuo dimidium pecuniae curavi. Spero nos ante hiemem contubernalis fore. De nostra Tullia tui me hercule amantissima spero cum Crassipede nos confecisse. Dies erant duo qui post 15 Latinas habentur religiosi; † cetero confectum erat Latiar erat †.

3 [VI 3-7] Ἀμφιλαφίαν autem illam quam tu soles dicere bono modo desidero, sic prorsus ut advenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis 20 aedifico, reliqua reconcinno. Vivo paulo liberalius quam solebam; opus erat. Si te haberem, paulisper fabris locum darem. Sed [et] haec, ut spero, brevi inter nos communi-

4 cabimus. Res autem Romanae sese sic habent: Consul est egregius Lentulus non impediente conlega, sic, inquam, 25 bonus ut meliorem non viderim. Dies comitalis exemit omnis; nam etiam Latinae instaurantur; nec tamen

5 deerant supplicationes. Sic legibus perniciosissimis ob-sistitur, maxime Catonis, cui tamen egregie imposuit Milo noster. Nam ille vindex gladiatorum et bestiariorum emerat 30

8 Vatinius *secl. Baiter*   9 filius *secl. Man.*   16 ceterum
Cratander: ceteroqui *Wesenberg*   confectum Latiar erat *Mommsen*,
cf. Preller 'Röm. Myth.' i³. 212. 1   20 latentem non excitem. Etiam
nunc tribus *Tyrrell*   23 et *secl. Wesenberg*   28 sic *Cratander*:
id *M*: ita *Wesenberg*

de Cosconio et Pomponio bestiariorum nec sine iis armatis
 umquam in publico fuerat. Hos alere non poterat, itaque
 vix tenebat. Sensit Milo; dedit cuidam non familiari
 negotium qui sine suspicione emeret eam familiam a
 5 Catone. Quae simul atque abducta est, Racilius, qui unus
 est hoc tempore tribunus pl., rem patefecit eosque homines
 sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) et tabulam
 proscripsit se familiam Catonianam venditurum. In eam
 tabulam magni risus consequebantur. Hunc igitur Catonem
 10 Lentulus a legibus removit et eos qui de Caesare monstra
 promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de
 Pompeio Caninius agit sane quam refrixit. Neque enim
 res probatur et Pompeius noster in amicitia P. Lentuli
 vituperatur et hercule non est idem. Nam apud perditissi-
 15 mam illam atque infimam faecem populi propter Milonem
 suboffendit et boni multa ab eo desiderant, multa repre-
 hendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non
 satis facit quod eum nimis aspere tractat; quamquam id
 senatu non invito facit; quo ego me libentius a curia et ab
 20 omni parte rei publicae subtraho.

In iudiciis ii sumus qui fuimus; domus celebratur ita ut 6
 cum maxime. Unum accidit *im*prudencia Milonis incom-
 mode de Sexto Clodio quem neque hoc tempore neque ab
 imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. Ei tres
 25 sententiae deterrimo in consilio defuerunt. Itaque hominem
 populus revocat, et retrahatur necesse est; non enim ferunt
 homines et, quia cum apud suos diceret paene damnatus
 est, vident damnatum. Ea ipsa in re Pompei offensio nobis
 obstitit. Senatorum enim urna copiose absolvit, equitum
 30 adaequavit, tribuni aerarii condemnarunt. Sed hoc incom-
 modum consolantur cotidianae damnationes inimicorum, in

5 unus est *M* (i. e. *optimus est*, cf. *Lehmann 'Quaest. Tull.'* 87): unus
 est optimus *Bücheler*, coll. i. 3: unus optimus est *Wesenberg* 8 In
del. Boot 22 *imprudencia vet.*: *prudencia M* 23 *Clodio Man.*:
coelio M 25 *deterrimo Bentivolius*: -e *M*: *teterrimo Schütz*

quibus me perlibente Sevius adlisus est, ceteri conciduntur. C. Cato contionatus est comitia haberi non siturum si sibi cum populo dies agendi essent exempti. Appius a Caesare nondum redierat.

- 7 Tuas mirifice litteras exspecto; atqui adhuc clausum 5
mare fuisse scio, sed quosdam venisse tamen Olbia dicebant
qui te unice laudarent plurimique in provincia fieri dicerent.
Eisdem aiebant nuntiare te prima navigatione transmis-
surum. Id cupio et, quamquam te ipsum scilicet maxime,
tamen etiam litteras tuas ante exspecto. Mi frater, vale. 10

V *Scr. proficiscens in Anagninum a. d. vi Idus Apr. a. 698 (56).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

- 1 Dederam ad te litteras antea quibus erat scriptum Tulliam
nostram Crassipedi pr. *Non.* April. esse desponsam, cetera-
que de re publica privataque perscripseram. Postea sunt 15
haec acta: *Non.* Apr. senatus consulto Pompeio pecunia
decreta in rem frumentariam ad HS [cccc.] Sed eodem
die vehementer actum de agro Campano clamore senatus
prope contionali. Acriorem causam inopia pecuniae facie-
2 bat et annonae caritas. Non praetermittam ne illud quidem: 20
M. Furium Flaccum, equitem Romanum, hominem nequam,
Capitolini et Mercuriales de conlegio eiecerunt praesentem
ad pedes unius cuiusque iacentem. Exiturus

[VI 1-3] a. d. viii Idus Aprilis sponsalia Crassipedi
praebui. Huic convivio puer optimus, Quintus tuus meus- 25
que, quod perleviter commotus fuerat, defuit. A. d. vii Idus
Aprilis veni ad Quintum eumque vidi plane integrum, mul-
tumque is mecum sermonem habuit et perhumanum de dis-

1 Sevius *M*: Servius (*sc. Pola*) *Orelli*, cf. II. I, *Fam.* viii. 12. 2;
idem videtur esse ac Servaeus Fam. viii. 4. 2, cf. *adn. ad loc.* 2 se
comitia *Lamb.* 3 cum populo *I vulg.*: a populo *M*: ad populum
Wesenberg 5 atqui *Bailler*: atque *M* 6 Olbia *Man.*: ostia *M*
14 *Non.* *add. vetl.* 23 Exiturus] *in codd. cum erat* 4. 2 l. 27
coniunctum 26 vii *Wesenberg*: vi *M*

cordiis mulierum nostrarum. Quid quaeris? nihil festivius.
 Pomponia autem etiam de te quæsta est; sed hæc coram
 agemus. A puero ut discessi, in aream tuam veni. Res **3**
 agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem co-
 5 hortatus sum. Fidem mihi faciebat se velle nobis placere.
 Domus erit egregia; magis enim cerni iam poterat quam
 quantum ex forma iudicabamus; itemque nostra celeriter
 aedificabatur. Eo die cenavi apud Crassipedem; cenatus
 in hortos ad Pompeium lectica latus sum. Luci eum
 10 convenire non potueram quod afuerat; videre autem
 volebam quod eram postridie Roma exiturus et quod ille
 in Sardiniam iter habebat. Hominem conveni et ab eo
 petivi ut quam primum te nobis redderet. Statim dixit.
 Erat autem iturus, ut aiebat, a. d. III Id. April. ut aut
 15 Labrone aut Pisis conscenderet. Tu, mi frater, simul et ille
 venerit, primam navigationem, dum modo idonea tempestas
 sit, ne omiseris.

[VII] A. d. VI Idus April. ante lucem hanc epistolam con- **4**
 scripsi eramque in itinere ut eo die apud T. Titium in
 20 Anagnino manerem, postridie autem in Laterio cogitabam,
 inde, cum in Arpinati quinque dies fuisset, ire in Pom-
 peianum, rediens aspicere Cumanum ut, quoniam in Nonas
 Maias Miloni dies producta est, pridie Nonas Romae essem
 teque, mi carissime et suavissime frater, ad eam diem, ut
 25 sperabam, viderem. Aedificationem Arcani ad tuum ad-
 ventum sustentari placebat. Fac, mi frater, ut valeas quam
 primumque venias.

5 Fidem *Vict.*: Idem *M*   9 Luci eum *Monmsen*: Lucecium
M   15 Salebrone *Wesseling*: fort. Telamone, cf. *Plut. Mar.* 41
 simul et *M*¹, cf. *Reid ad Acad.* ii. 51: simul ut *M*² *aliquæ codd.*: simul
 ac *I vulg.*   18 VI *Wesenberg*: y *M*   conscripsi eramque
Baiter: conscripseramque *M*¹: dictaveram scripseramque *M*²: con-
 scripsi. Eram[que] *Wesenberg*   23 producta *Vict.*: prodita *M*

VI *Scr. Romae mense Maio paulo post Idus a. 698 (56).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

- I O litteras mihi tuas iucundissimas expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc vero etiam cum timore! Atque has scito litteras me solas accepisse post illas quas 5 tuus nauta attulit Olbia datas. Sed cetera, ut scribis, praesenti sermoni reserventur; hoc tamen non queo differre: Idibus Maiis senatus frequens divinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. Adiurat Procilius hoc nemini accidisse. Foris valde plauditur. Mihi cum sua sponte iucun- 10 dum tum iucundius, quod me absente; est enim εὐλικρινὲς iudicium, sine oppugnatione, sine gratia nostra teram antet.
- 2 Quod Idibus et postridie fuerat dictum de agro Campano actum iri non est actum. In hac causa mihi aqua haeret. Sed plura quam constitueram; coram enim. Vale, mi op- 15 time et optatissime frater, et advola. Idem te pueri nostri rogant. Illud scilicet, cenabis cum veneris.

VII *Scr. Romae mense Februario a. 699 (55).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

- I Placitum tibi esse librum meum suspicabar; tam valde 20 placuisse quam scribis valde gaudeo. Quod me admones de nostra Vrania suadesque ut meminerim Iovis orationem quae est in extremo illo libro, ego vero memini et illa omnia
- 2 mihi magis scripsi quam ceteris. Sed tamen postridie quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio veni ad Pom- 25 peium; cumque ego egissem de istis operibus atque inscriptionibus, per mihi benigne respondit. Magnam spem

6 praesentis *Wesenberg* 11 est enim *M*: etenim *Mommsen*
 12 nostra erat. Ante quod *Mommsen*: nostrorum. Ante quod
Gurlitt: nostra Eram Anti. Quod *Man. vulg.*: nostra dānnant. Quod
Madvig 17 cenabis cum tuis apud me cum veneris *Lehmann*;
alia similia addunt alii 20 librum meum *M*²: l. u. (sic) *M*¹ 22
 nostra Vrania *Malaspina coll. De Div. i. 17 sqq.*: non curantia *MRI*:
 nostra (vel mon. i. e. monumentorum) curatione *Gurlitt*

attulit; cum Crasso se dixit loqui velle mihi que ut idem facerem suavit. Crassum consulem ex senatu domum reduxi. Suscepit rem dixitque esse quod Clodius hoc tempore cuperet per se et per Pompeium consequi; putare
 5 se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione quod vellem. Totum ei negotium permisi meque in eius potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus adulescens nostri, ut scis, studiosissimus. Illud autem quod cupit Clodius est legatio aliqua (si minus per senatum, per
 10 populum) libera aut Byzantium aut ad Brogitarum aut utrumque. Plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam si minus adsequor quod volo. Pompeius tamen cum Crasso locutus est. Videntur negotium suscepisse. Si perficiunt, optime; si minus, ad nostrum Iovem
 15 revertamur.

A. d. III Idus Febr. senatus consultum est factum de ambitu in Afrani sententiam, quam ego dixeram cum tu adesses; sed magno cum gemitu senatus consules non sunt persecuti eorum sententias qui, Afranio cum
 20 essent adsensi, addiderunt ut praetores ita crearentur ut dies sexaginta privati essent. Eo die Catonem plane repudiaverunt. Quid multa? tenent omnia idque ita omnis intellegere volunt.

VIII

Scr. mense Maio a. 699 (55).

25

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Tu metuis ne me interpelles? Primum, si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. An te Staius? me hercule mihi docere videris istius generis humanitatem, qua quidem ego nihil utor abs te. Tu vero ut me et appelles et interpelles

4 ante per se add et Kahnt 10 ad add. Man. 17 quam] contra quam Schütz Müller; hic conicit quam ego dissuaseram (pro dixeram). Sed quam ego dixeram nihil aliud videtur esse quam 'cuius ego mentionem tibi feceram' 22 ita esse Koch 27 interpellare? Tyrrell An te Staius? Lamb.: ante a te is M: An te Ateius? vulg.: Antiates Madvig 28 videris Lamb.: videbis M

et obloquare et conloquare velim. Quid enim mihi suavius? Non me hercule quisquam *μουσοπάτακτος* libentius sua re-
 centia poemata legit quam ego te audio quacumque de re,
 publica, privata, rustica, urbana. Sed mea factum est in-
 sulsa verecundia ut te proficiscens non tollerem. Oppo- 5
 suisti semel *ἀναντίλεκτον* causam, Ciceronis nostri valetu-
 2 dinem; conticui. Iterum Cicerones; quievi. Nunc mihi
 iucunditatis plena epistula hoc adpersit molestiae quod
 videris ne mihi molestus esses veritus esse atque etiam
 nunc vereri. Litigarem tecum, si fas esset; sed me hercule, 10
 istuc si umquam suspicatus ero, nihil dicam aliud nisi
 verebor ne quando ego tibi, cum sum una, molestus sim.
 Video te ingemuisse. Sic fit, *†εἶδ' ἐν αἴᾳ ἔζησας*. numquam
 enim dicam: *‡α πάσας†*. Marium autem nostrum in lecti-
 cam me hercule coniecissem, non illam regis Ptolomaei 15
 Asicianam; memini enim, cum hominem portaret ad Baias
 Neapoli octaphoro Asiciano machaerophoris centum sequen-
 tibus, miros risus nos edere cum ille ignarus sui comitatus
 repente aperuit lecticam et paene ille timore, ego risu corru-
 Hunc, ut dico, certe sustulissem ut aliquando subtilitatem 20
 veteris urbanitatis et humanissimi sermonis attingerem; sed
 hominem infirmum in villam apertam ac ne rudem quidem
 3 etiam nunc invitare nolui. Hoc vero mihi peculiare fuerit,
 hic etiam isto frui. Nam illorum praediorum scito mihi
 vicinum Marium lumen esse. Apud Anicium videbimus 25
 ut paratum sit. Nos enim ita philologi sumus ut vel cum
 fabris habitare possimus. Habemus hanc philosophiam
 non ab Hymetto sed ab *†araxira†*. Marius et valetudine

4 insulsa *Vict.*: infusa *M* 7 Cicerones *Man.*: ceteri omnes *M*
 13 Video . . . *πάσας* post re p. (§ 4 l. 5) *transposuit Schütz, sed frustra.*
Nodus deo vindice dignus vel codice bono 16-17 Anicianam . . . Anici-
 ano *vulg.* portarent *Bücheler*: -arem *M* 20 Hunc *Man.*:
 Tunc *M* 25 videbimus *vett.*: videmus *M* 28 Hymetto]
Gargetto con. Reid area Cyrea (vel Cyri) *Ernesti* (sc. Cyri archi-
tecti): area Syra *Cratander*: arce *Ψυρία* (i. e. *Arpnum*) *Tunstall, coll.*
Att. xvi. 13. 2

est et natura imbecillior. De interpellatione tantum sumam 4
a vobis temporis ad scribendum quantum dabit. Vti-
nam nihil detis, ut potius vestra iniuria quam ignavia mea
cessem!

5 De re publica nimium te laborare doleo et meliorem
civem esse quam Philoctetam, qui accepta iniuria ea spe-
ctacula quaerebat quae tibi acerba esse video. Amabo te,
advola (consolabor te et omnem abstergebo dolorem) et
adduc, si me amas, Marium; sed adproperate. Hortus
10 domi est.

IX

Scr. ineunte mense Februario a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Epistulam hanc convicio efflagitarunt codicilli tui. Nam 1
res quidem ipsa et is dies quo tu es profectus nihil mihi
15 ad scribendum argumenti sane dabat. Sed quem ad
modum coram cum sumus sermo nobis deesse non solet,
sic epistulae nostrae debent interdum alucinari. Tene- 2
diorum igitur libertas securi Tenedia praecisa est, cum eos
praeter me et Bibulum et Calidium et Favonium nemo
20 defenderet. De te a Magnetibus ab Sipylo mentio est
honorifica facta, cum te unum dicerent postulationi L. Sesti
Pansae restitisse. Reliquis diebus si quid erit quod te
scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam cotidie
aliquid. Pridie Idus neque tibi neque Pomponio deero.
25 Lucreti poemata, ut scribis, ita sunt, multis luminibus in- 3
geni, multae tamen artis. Sed cum veneris. Virum te

20 Magnetibus *Vict.*: mag̃ *M*: magis *R*   25 ita sunt, non multis
Ernesti Lachmann: non ita sunt multis *Vict.*   26 multae tamen *M*,
cf. Lehmann 'De epp. ad Att. recens.' 193-195: multae etiam *Orelli*: non
multae tamen *Bergk*   Sed cum veneris. (*sc. plura de ea re*
loquemur, ut saepe 'sed coram' e.g. Att. xii. 21, 2) *Tyrrell*   *Totum*
locum ita refingunt duo viri ingeniosi, Munro: ita sunt, multis lumini-
bus ingeni: multae tamen artis esse cum inveneris, virum te putabo: si
Sallusti &c.; *Bergk*: ita sunt: multis luminibus ingeni, non multae ta-
men artis. Sed si ad umbilicum veneris virum te putabo: si Sallusti &c.

putabo si Sallusti Empedoclea legeris, hominem non
putabo.

X *Scr. Romae Idibus Februariis a. 700 (54).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

1 Gaudeo tibi iucundas esse meas litteras, nec tamen 5
habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum nisi
tuas accepissem. Nam pridie Idus, cum Appius senatum
infrequentem coegisset, tantum fuit frigus ut populi con-
2 vicio coactus sit nos dimittere. De Commageno, quod
rem totam discusseram, mirifice mihi et per se et per Pom- 10
ponium blanditur Appius; videt enim, hoc genere dicendi
si utar in ceteris, Februarium sterilem futurum. Eumque
lusi iocose satis neque solum illud extorsi oppidulum quod
erat positum in Euphrati Zeugmate sed praeterea togam
sum eius praetextam quam erat adeptus Caesare consule 15
3 magno hominum risu cavillatus. 'Quod vult,' inquam,
'renovari honores eosdem, quo minus togam praetextam
quotannis interpolet decernendum nihil censeo; vos autem
homines nobiles, qui Bostrenum praetextatum non ferebatis,
Commagenum feretis?' Genus vides et locum iocandi. 20
Multa dixi in ignobilem regem quibus totus est explosus.
Quo genere commotus, ut dixi, Appius totum me amplexatur;
nihil est enim facilius quam reliqua discutere. Sed
non faciam ut illum offendam

ne implorét fidem 25

Iovis Hóspitalis, Gráios omnis cónvocet,
per quos mecum in gratiam rediit.

4 Theopompo satis faciemus. De Caesare fugerat me ad

8 populi *M*: pipulo *Tyrrell*: communi *Boot* 9 sit *M*²: iste *M*¹
13 extorsi ei opp. quod erat *vel* extorsi opp. quod eius erat, *Wesenberg*
14 Euphrati *M*: Euphrate *Man.* Zeugmate *cod. Pal.* 4: et Eugmate
M: Zeugma *Lamb.* 16 Quod non vult *Lamb.* 17 renovari
Orelli: -are *M* 19 qui Bostrenum *Orelli*: qui Busrenum *C*:
quibus rhenum *M* 25-26 *Versus agnoverunt Bücheler Haupt*

te scribere; video enim quas tu litteras exspectaris. Sed ille scripsit ad Balbum fasciculum illum epistularum in quo fuerat mea et Balbi totum sibi aqua madidum redditum esse ut ne illud quidem sciat meam fuisse aliquam epistulam. Sed ex Balbi epistula pauca verba intellexerat ad quae rescripsit his verbis: 'De Cicerone te video quiddam scripsisse quod ego non intellexi; quantum autem coniectura conseq̄uebar, id erat eius modi ut magis optandum quam sperandum putarem.' Itaque postea misi ad Caesarem eodem illo exemplo litteras. Iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. Ad quem ego rescripsi nihil esse quod posthac arcae nostrae fiducia conturbaret lusi- que in eo genere et familiariter et cum dignitate. Amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntiis singularis. Litterae quidem ad id quod exspectas fere cum tuo reditu iungentur. Reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu praebebis. Quamquam eius modi frigus impendebat ut summum periculum esset ne Appio suae aedes urerentur.

20 **XI** *Scr. Romae a. d. xvi K. Martias a. 700 (54).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Risi 'nivem atram' teque hilari animo esse et prompto ad iocandum valde me iuvat. De Pompeio adsentior tibi vel tu potius mihi. Nam, ut scis, iam pridem istum canto Caesarem. Mihi crede, in sinu est neque ego discingor. Cognosce nunc Idus. Decimus erat Caelio dies. Domitius iudices ad numerum non habuit. Vereor ne homo taeter et ferus, Pola Servius, ad accusationem veniat; nam noster Caelius valde oppugnatur a gente Clodia. Certi nihil est adhuc sed veremur. Eodem igitur die Tyriis

9 ad Caesarem *del. Lamb.* 10 Iocum *vulg.*: Locum *M Tyrrell*
 17-19 Quamquam . . . urerentur *post coegisset* (§ 1) *transponere vult*
Gurlitt 25 Caesarem *del. Kayser* 30 Tyriis *M marg.*:
 tyrrus *M¹*: Syriis *M²*

est senatus datus frequens; frequentes contra Syriaci publicani. Vehementer vexatus Gabinius; exagitati tamen a Domitio publicani quod eum essent cum equis persecuti. L. noster Lamia paulo ferocius, cum Domitius dixisset: 'Vestra culpa haec acciderunt, equites Romani; dissolute 5 enim iudicatis,' 'Nos iudicamus, vos laudatis,' inquit. Actum est eo die nihil; nox diremit. Comitialibus diebus qui Quirinalia sequuntur Appius interpretatur non impediri se lege Pupia quo minus habeat senatum et, quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex K. Febr. usque ad K. Martias 10 legatis senatum cotidie dare. Ita putantur detrudi comitia in mensem Martium. Sed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio se acturos esse dicunt,

Omnia conligo ut novi scribam aliquid ad te; sed, ut 4 vides, res me ipsa deficit. Itaque ad Callisthenem et ad 15 Philistum redeo, in quibus te video volutatum. Callisthenes quidem vulgare et notum negotium, quem ad modum aliquot Graeci locuti sunt, Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, paene pusillus Thucydides; sed utros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque nescio. Me 20 magis de Dionysio delectat; ipse est enim veterator magnus et perfamiliaris Philisto Dionysius. Sed, quod ea scribis, adgrederisne ad historiam? Me auctore potes et, quoniam tabellarios subministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quam bellissime. 25

XII *Scr. in Cumano vel Pompeiano m. Mai. a. 700 (54).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

I Duas adhuc a te accepi epistulas; quarum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam, pluris quas

2 tamen *M*: etiam *Madvig* 4 *L. Man.*: Gaius *M* 11 dare
Faernus: dari *M* 14 Omnia... deficit *om.* *M*¹: add. *M*² in marg.
17 quem... sunt *scol. Tyrrell* 18 Siculus *Vict.*: secutus *M*
21 'De Dionysio' *Wesenberg* 22 Dionysius *om. Cratander* quod
ea scribis *Bücheler*: quoad scribis *MI*: quod scribis *R*: quod adscribis
Baiter 23 adgreddiarisne *R Baiter* 28 quarum *del. Ernesti*

scribis te dedisse non acceperam. Ego me in Cumano et Pompeiano, praeter quam quod sine te, ceterum satis com-
mode oblectabam et eram in isdem locis usque ad K. Iunias
futurus. Scribebam illa quae dixeram πολιτικά, spissum
5 sane opus et operosum; sed si ex sententia successerit,
bene erit opera posita, sin minus, in illud ipsum mare dei-
ciemus quod spectantes scribimus, adgrediemur alia, quoniam
quiescere non possumus.

Tua mandata persequar diligenter et adiungendis homi- 2
10 nibus et quibusdam non alienandis; maximae mihi vero
curae erit ut Ciceronem tuum nostrumque videam scilicet
cotidie, sed inspiciam quid discat quam saepissime et, nisi
ille contemnet, etiam magistrum me ei profitebor, cuius rei
non nullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum
15 otio Cicerone nostro minore producendo. Tu, quem ad 3
modum scribis, quod etiam si non scriberes facere te dili-
gentissime tamen sciebam, facies scilicet ut mea mandata
digeras, persequare conficias. Ego cum Romam venero,
nullum praeterrittam Caesaris tabellarium cui litteras ad
20 te non dem. His diebus (ignosces) cui darem fuit nemo
ante hunc M. Orfium, equitem Romanum, nostrum et
per se necessarium et quod est ex municipio Atellano,
quod scis esse in fide nostra. Itaque cum tibi commendo
in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum
25 etiam extra domum; quem fac ut tua liberalitate tibi ob-
liges. Est tribunus militum in exercitu vestro. Gratum
hominem observantemque cognosces. Trebatium ut valde
ames vehementer te rogo.

2 ceterum] ceteris me *coni. Reid* 3 oblectabam *Lamb.*; -abar *M*
7 atque ante adgrediemur *add. Wesenberg* 10 et in quibusdam (*sed*
in deletum) *M* 11 scilicet *vett. cf. Madvig 'Fin.' v. 3, p. 609*; si
licet *M quod defendit Tyrrell.* 12 sed et inspiciam *R* 15 per-
docendo *vett. sed cf. Boot 'Obs. crit.' p. 35* 22 per se necessarium
Bailev: per se (*vel per se ipsum*) per necessarium *Wesenberg*: om. sc *M*

XIII

Scr. Romae in. m. Iun. a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

- 1 A. d. IIII Non. Iunias, quo die Romam veni, accepi tuas litteras datas Placentia, deinde alteras postridie datas †Blandenonne† cum Caesaris litteris refertis omni officio, diligentia, 5 suavitate. Sunt ista quidem magna vel potius maxima; habent enim vim magnam ad gloriam et ad summam dignitatem; sed, mihi crede quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi aestimo id iam habeo, te scilicet primum tam in-
servientem communi dignitati, deinde Caesaris tantum in 10 me amorem, quem omnibus iis honoribus quos me a se exspectare vult antepono. Litterae vero eius una datae cum tuis, quarum initium est, quam suavis ei tuus adventus fuerit et recordatio veteris amoris, deinde se effecturum ut ego in medio dolore ac desiderio tui te cum a me abesses 15 potissimum secum esse laetarer, incredibiliter delectarunt.
- 2 Qua re facis tu quidem fraterne quod me hortaris, sed me hercule currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum conferam. Ego vero ardenti quidem studio, ac fortasse efficiam quod saepe viatoribus cum properant 20 evenit, ut, si serius quam voluerint forte surrexerint, properando etiam citius quam si de nocte vigilassent perveniant quo velint, sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormivi diu te me hercule saepe excitante, cursu corrigam tarditatem cum equis tum vero (quoniam tu scribis 25 poema ab eo nostrum probari) quadrigis poeticis; modo mihi date Britanniam quam pingam coloribus tuis, penicillo

⁴ Placentia *Cratander*: -ae *Baiter*: -e *M* Laude Nonis (*sc. accepi*) *Sigonius*: Laude una *mallet Boot si voc.* Laude omnino esset recipiendum, quod negat: *fort.* postridie Nonas datas Laude 6 vel magna vel *M* 12 eius *M marg.*: tuae *M* 16 me delectarunt *Orelli*, sed cf. *Lehmann* 'Quaest. Tull.' p. 16 19 ardenti quidem studio hoc fortasse *codd. aliquot et Wesenberg*, sed is quidem delet, cf. 'Em. Alt.' 69 24 cursus *Pluygers* 25 vero *M*²: viris *M*¹: *fort.* viris vel tu *Orelli*: ut *M*: ut (*cum probatur*) *coni. Wesenberg*

meo. Sed quid ago? quod mihi tempus Romae praesertim, ut iste me rogat, manenti vacuum ostenditur? Sed videro; fortasse enim, ut fit, vincet tuus amor omnis difficultates.

5 Trebatium quod ad se miserim persalse et humaniter 3
etiam gratias mihi agit; negat enim in tanta multitudine
eorum qui una essent quemquam fuisse qui vadimonium
concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petivi (nam
Domitius se derideri putasset, si esset a me rogatus; hoc
10 enim est eius cotidianum, se ne tribunum militum quidem
facere. Etiam in senatu lusit Appium conlegam propterea
isse ad Caesarem ut aliquem tribunatum auferret), sed in
alterum annum. Id et Curtius ita volebat.

Tu quem ad modum me censes oportere esse et in re 4
15 publica et in nostris inimicitiis ita et esse et fore oricula
infima scito molliorem. Res Romanae se sic habebant: 5
Erat non nulla spes comitiorum sed incerta, erat aliqua
suspicio dictaturae, ne ea quidem certa, summum otium
forense sed senescentis magis civitatis quam adquiescentis,
20 sententia autem nostra in senatu eius modi magis ut alii
nobis adsentiantur quam nosmet ipsi.

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

XIV *Scr. Romae fort. a. d. vi K. Sext. a. 700 (54).*

MARCUS QVINTO FRATRI SALVTEM.

25 Calamo et atramento temperato, charta etiam dentata I
res agetur. Scribis enim te meas litteras superiores vix
legere potuisse; in quo nihil eorum, mi frater, fuit quae
putas. Neque enim occupatus eram neque perturbatus nec

8 M. Curtio] *Hic incipit novam ep. M¹* 13 Id et] Id ipse *Boöt*;
Id enim *vel Etenim coní. Müller: fort. et id* 15 oricula *M, cf.*
Ellis ad Catull. 25. 2, et loreolam Att. v. 20. 4: auricula vulg. 25
Calamo bono *Wesenberg* dentata *M², cf. Plin. H. N. xiii. 81:*
dum tanta *M¹*

iratus alicui, sed hoc facio semper ut, quicumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar tamquam bono.

- 2 Verum attende nunc, mi optime et suavissime frater, ad ea dum rescribo quae tu in hac eadem brevi epistula *πραγματικῶς* valde scripsisti. De quo petis ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens genuine fraterneque rescribam, id est, utrum [†]voles ut dixerimus[†] ad expediendum te, si causa sit, commorere. Si, mi Quinte, parva aliqua res esset in qua sciscitarere quid vellem, tamen, cum tibi permissurus essem ut faceres quod velles, 10 ego ipse quid vellem ostenderem. In hac vero re hoc profecto quaeris, cuius modi illum annum qui sequitur exspectem. Plane aut tranquillum nobis aut certe munitissimum, quod cotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant; nec [†]laborant, quod mea[†] con- 15 scientia copiarum nostrarum, quod Caesaris, quod Pompei gratiam tenemus, haec me ut confidam faciunt. Sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum fran- 3 gendum expedita. Haec ita sentio, iudico, ad te explore scribo; dubitare te non adsentatorie sed fraterne veto. 20 Qua re suavitatis equidem nostrae fruendae causa cuperem te ad id tempus venire quod dixeras, sed illud malo tamen quod putas magis e re tua. Nam illa etiam magni aestimo, *ἀμφιλαφίαν* illam tuam et explicationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis si valebimus 25 fore fortunatius.

Parva sunt quae desunt pro nostris quidem moribus, et ea sunt ad explicandum expeditissima, modo valeamus.

6 genuine *M*¹: gemine *M*²: ingenue *Boot coll. Fam. v. 2. 2*: germane *I Orelli* 7 utrum advoles ut dixeras (*vel ut Schütz dixeris*) an ad *Wesenberg*, idemque *Kaysernisi* dixeramus *pro* dixeras 13 aut plane *Wesenberg* 15 laboramus conscientia (*del. quod mea*) *Schütz*: labat antiqua mea conscientia *Madvig* 23 e re tua. Nam *Madvig*: etiam *M*: *lacinam indicat Wesenberg ubi* pertinere ad nostram dignitatem *vel simile quid excidisse putat* 24 explicationem *Schütz*: expectationem *M*: expeditionem *Tunstall*

Ambitus redit immanis ; numquam fuit par. Idib. Quint. 4
 faenus fuit bessibus ex triente coitione Memmi et consulum
 cum Domitio ; hanc Scaurus tunum vincere†. Messalā
 flaccet. Non dico ὑπερβολάς, vel HS centiens constituunt in
 5 praerogativa pronuntiare. Res ardet invidia. Tribunicii
 candidati compromiserunt HS quingenis in singulos apud
 M. Catonem depositis petere eius arbitrato, ut qui contra
 fecisset ab eo condemnaretur. Quae quidem comitia si
 gratuita fuerint, ut putantur, plus unus Cato potuerit quam
 10 omnes leges omnesque iudices.

XV

Scr. Romae ex. m. Sext. a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Cum a me literas librari manu acceperis, ne paulum 1
quidem me otii habuisse iudicato, cum autem mea, paulum.
 15 Sic enim habeto, numquam me a causis et iudiciis distri-
 ctiozem fuisse, atque id anni tempore gravissimo et caloribus
 maximis. Sed haec, quoniam tu ita praescribis, ferenda
 sunt neque committendum ut aut spei aut cogitationi
 vestrae ego videar defuisse, praesertim cum, si id difficilior
 20 fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam magnamque
 dignitatem sim conlecturus. Itaque, ut tibi placet, damus
 operam ne cuius animum offendamus atque ut etiam ab
 iis ipsis qui nos cum Caesare tam coniunctos dolent dili-
 gamur, ab aequis vero aut etiam a propensis in hanc partem
 25 vehementer et colamur et amemur. De ambitu cum atro-
 cissime ageretur in senatu multos dies, quod ita erant pro-

2 bessibus ex triente] *dare notas* S̄ ex ̄̄̄ *tentavit M, sed dedit*
 SZ ex ZZ et consulum *scripsi, coll. Att. iv. 15. 7: est quo M: ex*
 aequo *Madvig* 3 unus studet vincere *Madvig: utinam vinceret*
Tyrrell 4 ὑπερβολικῶς I constituerunt R praeroga-
 tivam *Ernesti* 6 quingenis *Vict. : q̄ M* 9 potuerit *Facrus,*
Boot, coll. Att. iv. 15. 8: fuerit M: iuverit Orelli 10 omnesque *M²:*
 que *M¹* 14 quidem *add. Orelli* 24 a *del. Wesenberg* 25
 et colamur *Man. : excolamur M*

gressi candidati consulares ut non esset ferendum, in senatu non fui; statui ad nullam medicinam rei publicae sine magno praesidio accedere.

3 Quo die haec scripsi Drusus erat de praevaricatione a tribunis aerariis absolutus in summa quattuor sententiis, 5 cum senatores et equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinius eram defensurus. Ea res facilis est. Comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur, cui nos non deerimus. ‘Συνδείπνους Σοφοκλέους,’ quamquam a te factam fabellam video esse 10 festive, nullo modo probavi.

4 Venio nunc ad id quod nescio an primum esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia litteras! Timebam Oceanum, timebam litus insulae; reliqua non equidem contemno, sed plus habent tamen spei quam timoris magis- 15 que sum sollicitus exspectatione ea quam metu. Te vero ὑπόθεσιw scribendi egregiam habere video. Quos tu situs, quas naturas rerum et locorum, quos mores, quas gentis, quas pugnas, quem vero ipsum imperatorem habes! Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adiuvabo et tibi 20 versus, quos rogas, hoc est ‘Athenas noctuam,’ mittam.

5 Sed heus tu! celari videor a te. Quomodonam, mi frater, de nostris versibus Caesar? Nam primum librum se legisse scripsit ad me ante et prima sic ut neget se ne Graeca quidem meliora legisse; reliqua ad quendam locum ῥαθυμότερα; 25 hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum, num aut res eum aut χαρακτήρ non delectat? Nihil est quod vereare; ego enim ne pilo quidem minus me amabo. Hac de re φιλαληθῶς et, ut soles scribere, fraterne.

7 eram *Lamb.*: aderam *M*, *fort. vete* 10 factam *Bücheler*:
actam *M vulg.* 21 γλαυκ᾽ εἰς Ἀθήνας *Cratander* 26 utitur *vulg.*:
utimur *M* 29 scribere *MR*: scribe *I vulg.*

AD QVINTVM FRATREM

LIBER TERTIVS

I

Scr. m. Sept. a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

EGO ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) 1
in Arpinati summa cum amcenitate fluminis me refeci ludo-
5 rum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano
a. d. IIII Idus Septembris fui. Ibi Mescidium cum Philo-
xeno aquamque, quam ii ducebant non longe a villa, belle
sane fluentem vidi, praesertim maxima siccitate, uberiorem-
que aliquanto sese conlecturos esse dicebant. Apud Herum
10 recte erat. In Maniliano offendi Diphilum Diphilo tardio-
rem; sed tamen nihil ei restabat praeter balnearia et am-
bulationem et aviarium. Villa mihi valde placuit propterea
quod summam dignitatem pavementata porticus habebat,
quod mihi nunc denique apparuit postea quam et ipsa tota
15 patet et columnae politae sunt. Totum in eo est, quod
mihi erit curae, tectorium ut concinnum sit. Pavimenta
recte fieri videbantur; cameras quasdam non probavi mu-
tarique iussi. Quo loco in porticu te scribere aiunt ut 2
atriolum fiat, mihi ut est magis placebat. Neque enim
20 satis loci videbatur esse atrio *neque* fere solet nisi in iis
aedificiis fieri in quibus est atrium maius nec habere poterat
adiuncta cubicula et eius modi membra. Nunc hoc vel
honestate testudinis vel valde boni aestivum locum obtine-

Huius epistolae §§ 1-14 (amoenitatem) ut vid., sunt scripta in Arpinati inter a. d. xvii et xiii K. Oct., §§ 14-19 Romae a. d. xi K., §§ 20-22 ibidem inter a. d. xi et iv K., denique §§ 23-25 item Romae a. d. iii K.

4 cum amoenitate tum salubritate fluminis *Ernesti* 20 neque
add. vett. 23 honestate *M*: honestae *C*: haec vel honestate
testudinis valde boni aestivi *Schütz*

bit†. Tu tamen si aliter sentis, rescribe quam primum. In balneariis assa in alterum apodyteri angulum promovi propterea quod ita erant posita ut eorum vaporarium [ex quo ignis erumpit,] esset subiectum cubiculis. Subgrande cubiculum autem et hibernum alterum valde probavi quod 5 et ampla erant et loco posita ambulationis uno latere, eo quod est proximum balneariis. Columnas neque rectas neque e regione Diphilus conlocarat. Eas scilicet demolietur. Aliquando perpendiculo et linea discet uti. Omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore; curat 10 enim diligentissime Caesius, qui tum mecum fuit.

² Ex eo loco recta Vitularia via profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nundinis Arpini de Fufidio HS CCCIOO CIO emeramus. Ego locum aestate umbrosiorem vidi numquam; permultis locis aquam profluentem et 15 eam uberem. Quid quaeris? iugera L prati Caesius inrigaturum facile te arbitrabatur. Equidem hoc quod melius intellego adfirmo, mirifica suavitate villam habiturum piscina et salientibus additis, palaestra et silva †viridicata†. Fundum audio te hunc Bovillanum velle retinere. De eo quid vi- 20 deatur ipse constitues. †Calibus† aiebat aqua dempta et eius aquae iure constituto et servitute fundo illi imposita tamen nos pretium servare posse si vendere vellemus. Mescidium mecum habui. Is se ternis nummis in pedem tecum transegisse dicebat, sese autem mensum pedibus 25 aiebat passuum IIIIO. Mihi plus visum est; sed praestabam sumptum nusquam melius posse poni. Cillonem arcessieram Venafro; sed eo ipso die quattuor eius conservos et 4 discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idibus Septembr.

3 ex quo ignis erumpit *del. Vrsinus* 5 autem] aestivum *Ernesti*
 alterum *Lehmann*: altum *M* 13 nundinis *Bentivolius*: nuntiis *M*
 14 CIO *om. Man.* 18 suavitate te *vett.* 19 ridicata *Orelli*: vitium
 ridicata *Kayser*: viridi iuncta *Georges* 20 hunc *M*: nunc *alii*
 Bovillanum *Lamb.*: bobilianum *M* retinere *Vict.*: re sine re *M*:
 rescindere *C* 21 Caesius *Man.*: Calvus *Cratander*: fort. Camillus

in Laterio fui. Viam perspexi; quae mihi ita placuit ut opus publicum videretur esse, praeter cl. passus (sum enim ipse mensus) ab eo ponticulo, qui est ad Furinae, Satricum versus. Eo loco pulvis non glarea iniecta est (et mutabi-
 5 tur), et ea viae pars valde acclivis est; sed intellexi aliter duci non potuisse, praesertim cum tu neque per Lucustae neque *per* Varronis velles ducere. †Velvinum† ante suum fundum probe munierat; Lucusta non attigerat. Quem ego Romae adgrediar et, ut arbitror, commovebo et simul
 10 M. Taurum, quem tibi audio promississe, qui nunc Romae erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum, vilicum tuum, sane probavi quaesivique ex eo ecquid ei de illa aedificatiuncula Lateri de qua mecum locutus es mandavisses. Tum is mihi respondit se ipsum eius operis
 15 HS XVI conductorem fuisse sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium; itaque id se omisisse. Mihi me hercule valde placet te illa ut constitueras addere; quamquam ea villa, quae nunc est, tamquam philosopha videtur esse quae obiurget ceterarum villarum insaniam.
 20 Verum tamen illud additum delectabit. Topiarium laudavi; ita omnia convestivit hedera, qua basim villae, qua intercolumnia ambulationis, ut denique illi palliati topiarium facere videantur et hederam vendere. Iam ἀποδυτήριον nihil alsius, nihil muscosius. Habes fere de rebus rusticis. Vr-
 25 banam expolitionem urget illé quidem et Philotimus et Cincius sed etiam ipse crebro interviso, quod est facile factu. Quam ob rem ea te cura liberatum volo.

De Cicerone quod me semper rogas, ignosco equidem
 3 tibi sed tu quoque mihi velim ignoscas. Non enim con-
 7 cedo tibi plus ut illum ames quam ipse amo. Atque

2 passus *RI vulg.*: -uum *M* 7 per *add. vet.* Velvinum *M*:
 Bellienus *Madvig*: Varro viam *Wesenberg* 8 probe *Ernesti*:
 prope *M* 17 constitueras *Ernesti*: constituebas *M* 25 ille *M*:
 illam *Lamb. sed cf. i. 4. 3 et Madvig 'Fin.'* iv. 43, p. 545

utinam mihi his diebus in Arpinati, quod et ipse cupierat et ego non minus, mecum fuisset ! quod ad Pomponiam, si tibi videtur, scribas velim, cum aliquo exhibimus eat nobiscum puerumque educat. Clamores efficiam si eum mecum habuero otiosus ; nam Romae respirandi non est locus. Id 5 me scis antea gratis tibi esse pollicitum, quid nunc putas tanta mihi abs te mercede proposita ?

- 8 Venio nunc ad tuas litteras quas pluribus epistulis accepit dum sum in Arpinati ; nam mihi uno die tres sunt redditae et quidem, ut videbantur, eodem abs te datae tempore, una 10 pluribus verbis in qua primum erat quod antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris quam in Caesaris. Id facit Oppius non numquam necessario ut, cum tabellarios constituerit mittere litterasque a nobis acceperit, aliqua re nova impediatur et necessario serius quam constituerat mittat 15 neque nos datis iam epistulis diem commutari curamus.
- 9 Scribis de Caesaris summo in nos amore. Hunc et tu fovebis et nos quibuscumque poterimus rebus augebimus. De Pompeio et facio diligenter et faciam quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuae grata est, id ego 20 summo meo dolore et desiderio tamen ex parte gaudeo. In Hippodamo et non nullis aliis arcessendis quid cogites non intellego. Nemo istorum est quin abs te munus fundi suburbani instar exspectet. Trebatium vero meum quod isto admisceas nihil est. Ego illum ad Caesarem misi, 25 qui mihi iam satis fecit ; si ipsi minus, praestare nihil debeo teque item ab eo vindico et libero. Quod scribis te a Caesare cotidie plus diligi, immortaliter gaudeo ; Balbum vero, qui est istius rei quem ad modum scribis adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari teque ab illo 30 pergaudeo.

1 mihi *M Tyrrell* : del. *edd.*   4 educat *Orelli* : ducat *M*   5
 otiosus *Lamb.* ; -m *M*   15 mittat *om. M¹*   16 curamus *Leh-*
mann : -emus *M*   22 Hippodamo *Schütz* : Hippodamis *M vulg.*
 23 quin abs *R vulg.* : qui nos *M¹I* : qui non *M²* : qui non abs *Wesenberg*

De tribunatu quod scribis, ego vero nominatim petivi ¹⁰
 Curtio et mihi ipse Caesar nominatim Curtio paratum esse
 rescripsit meamque in rogando verecundiam obiurgavit.
 Si cui praeterea petiero (id quod etiam Oppio dixi ut ad
⁵ illum scriberet) facile patiar mihi negari, quoniam illi qui
 mihi molesti sunt sibi negari a me non facile patiuntur.
 Ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione sed
 etiam testimonio tuo diligo quod litteris tuis studium illius
 in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus
¹⁰ cognovi ex tuis litteris nihil esse nec quod metuamus nec
 quod gaudeamus. De publicis negotiis quae vis ad te
 Tironem scribere, neglegentius ad te ante scribebam quod
 omnia minima maxima ad Caesarem mitti sciebam.

Rescripsi epistulae maximae. Audi nunc de minuscula ; ⁴
¹⁵ in qua primum est de Clodi ad Caesarem litteris. In quo
 Caesaris consilium probo, quod tibi amantissime petenti
 veniam non dedit uti ullum ad illam furiam verbum rescri-
 beret. Alterum est de Calventi Mari oratione quod scribis.
 Miror tibi placere me ad eam rescribere, praesertim cum
²⁰ illam nemo lecturus sit si ego nihil rescripsero, meam in
 illum pueri omnes tamquam dictata perdiscant. Libros
 meos [omnis] quos exspectas incohavi sed conficere non
 possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro et pro
 Plancio absolvi. Poema ad Caesarem quod composueram
²⁵ incidi ; tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si
 quid habebo spatii, scribam.

Venio ad tertiam. Balbum quod ais mature Romam ¹²
 bene comitatum esse venturum mecumque adsidue usque
 ad Idus Maias futurum, id mihi pergratum perque iucun-
³⁰ dum. Quod me in eadem epistula sicut saepe antea

6 mihi *Vict.* : sibi *M* : *om.* *Man.* a *add.* *Man.* 14 ad minusculam
Lamb. 18 post oratione *distinxerunt add. ante Wesenberg* 22
 omnis *secl. Wesenberg* 24 composueram *M*¹ : institueram *M*²*C* :
 componere institueram *coni. Wesenberg* 29 post pergratum *add.*
crit Wesenberg

cohortaris ad ambitionem et ad laborem, faciam equidem, sed quando vivemus?

13 Quarta epistula mihi reddita est Idibus Sept. quam a. d. IIII Idus Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil sane erat novi praeter Erigonam (quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam, nec dubito quin mihi placitura sit) et, quod *paene* praeterii, de eo quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Caesarem. Ego vero facile patior ita Caesarem existimare illum quam maximum fuisse plausum. Et prorsus ita fuit; et tamen ille plausus qui illi datur quodam modo nobis videtur dari.

14 Reddita etiam mihi est pervetus epistula, sed sero adlata, in qua de aede Telluris et de porticu Catuli me admones. Fit utrumque diligenter. Ad Telluris quidem etiam tuam statuam locavi. Item de hortis me quod admones, nec fui umquam valde cupidus et nunc domus suppeditat mihi hortorum amoenitatem.

Romam cum venissem a. d. XIII K. Octobris, absolutum offendi in aedibus tuis tectum, quod supra conclavia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nunc honeste vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster dum ego absum non cessavit apud rhetorem. De eius eruditione quod labores nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego video. Cetera eius *sic* suscipio ut me putem praestare debere.

5
15 Gabinium tres adhuc factiones postulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de maiestate postulavit, Ti. Nero cum bonis subscriptoribus, C. Memmius tribunus pl. cum L. Capitone. Ad urbem accessit a. d. XII K. Octobr. Nihil turpius nec desertius. Sed his iudiciis nihil audeo confidere. Quod Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus. Pompeius a me valde contendit de reditu in gratiam sed adhuc nihil profecit

7 *paene add. Wesenberg*
quoniam tu *Wesenberg*

21 *absum Lamb. : adsum M*
24 *sic add. Wesenberg*

23
puto *Kaysr*

nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras vehementer exspecto. Quod scribis te audisse in 16 candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est. Eius modi enim pactiones in ea coitione factae sunt, 5 quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit, et simul mihi committendum non fuit ut iis coitionibus interesserem quibus Messala excluderetur. Cui quidem vehementer satis facio rebus omnibus, ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci quae voluit 10 quaeque a me petivit. Scaurum beneficio defensionis valde obligavi. Adhuc erat valde incertum et quando comitia et qui consules futuri essent.

Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarii a vobis 17 venerunt a. d. XI K. septimo vicesimo die. O me sollicitum! quantum ego dolui in Caesaris suavissimis litteris! 15 Sed quo erant suaviores, eo maiorem dolorem illius ille casus adferebat. Sed ad tuas venio litteras. Primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, praesertim cum, ut scribis, cum Caesare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publio; mihi enim non placuerat. Quod in- 18 teriore epistula scribis, me Idibus Septembribus Pompeio legatum iri, id ego non audivi scripsique ad Caesarem *neque* Vibullium Caesaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse nec Oppium. Quo consilio? Quamquam Op- 25 pium ego tenui quod priores partes Vibulli erant; cum eo enim coram Caesar egerat, ad Oppium scripserat. Ego vero nullas *δευτέρας φροντίδας* habere possum in Caesaris rebus. Ille mihi secundum te et liberos nostros ita est ut sit paene par. Videor id iudicio facere; iam enim debeo, sed tamen 30 amore sum incensus.

14 septimo *Bardt, coll.* § 25: septembr. *M* 16 sed *M*: scilicet *Lamb.* 20 inferiore *Pluygers* 22 neque add. *Madvig* 24 Oppium *Madvig*: ad Oppium *M vulg.* Quo consilio nescio *Boot*: fort. nec Oppium; quamquam Oppium ego tenui. Quo consilio? Quod &c.

- 6 Cum scripsissem haec infima quae sunt mea manu, venit
 19 ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foris cenaret.
 Dedit mihi epistulam legendam tuam, quam paulo ante
 acceperat, Aristophaneo modo valde me hercule et suavem
 et gravem; qua sum admodum delectatus. Dedit etiam 5
 alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse adfixum tam-
 quam magistro. Quam illum epistulae illae delectarunt,
 quam me! Nihil puero illo suavius, nihil nostri amantius.
 Hoc inter cenam Tironi dictavi, ne mirere alia manu
 esse. 10
- 20 Annali pergratae litterae tuae fuerunt, quod et curares
 de se diligenter et tamen consilio se verissimo iuwares.
 P. Servilius pater ex litteris, quas sibi a Caesare missas esse
 dicebat, significat valde te sibi gratum fecisse quod de sua
 voluntate erga Caesarem humanissime diligentissimeque 15
 21 locutus esses. Cum Romam ex Arpinati revertissem,
 dictum mihi est Hippodamum ad te profectum esse. Non
 possum scribere me miratum esse illum tam inhumaniter
 fecisse ut sine meis litteris ad te proficisceretur; illud
 scribo, mihi molestum fuisse. Iam enim diu cogitaveram 20
 ex eo quod tu ad me scripseras ut, si quid esset quod ad
 te diligentius perferri vellem, illi darem, quod me hercule
 hisce litteris quas vulgo ad te mitto nihil fere scribo, quod
 si in alicuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minu-
 cio me et Salvio et Labieno reservabam. Labeo aut tarde 25
 22 proficiscetur aut hic manebit. Hippodamus ne numquid
 vellem quidem rogavit. T. Pinarius amabilis ad me de te
 litteras mittit, se maxime litteris, sermonibus, cenis denique
 tuis delectari. Is homo semper me delectavit fraterque
 eius mecum est multum. Qua re, uti instituisti, complectere 30
 adolescentem.

2 foris *vett.*: foras *MRI* quae locutio *Petroniana* (c. 30) est, non
Tulliana (cf. *Fam.* vii. 16. 2) 9 Haec *R* 18 inhumaniter
vett.: humaniter *M* 25 Labieno *Lehmann*: Labeoni *M*

Quod multos dies epistolam in manibus habui propter ⁷
 commorationem tabellariorum, ideo multa conlecta sunt ²³
 aliud alio tempore velut hoc: T. Anicius mihi saepe iam
 dixit sese tibi suburbanum si quod invenisset non dubita-
 5 turum esse emere. In eius sermone ego utrumque soleo
 admirari, et te de suburbano emendo cum ad illum scribas
 non modo ad me non scribere sed etiam aliam in senten-
 tiam [de suburbano] scribere, et cum ad illum scribas nihil
 te recordari †de se de epistulis† illis quas in Tusculano eius
 10 tu mihi ostendisti, nihil de praeceptis Epicharmi: Γνωθι
 πῶς ἄλλω κέρηται, totum denique vultum, sermonem, ani-
 mum eius, quem ad modum conicio, †quasi†. Sed haec tu ²⁴
 videris. De suburbano cura ut sciam quid velis, et simul
 ne quid ille turbet vide. Quid praeterea? quid? Etiam.
 15 Gabinius a. d. IIII K. Octobr. noctu in urbem introierat et
 hodie hora VIII, cum edicto C. Alfi de maiestate eum adesse
 oporteret, concursu magno et odio universi populi paene
 adflictus est. Nihil illo turpius. Proximus tamen est Piso.
 Itaque mirificum embolium cogito in secundum librum
 20 meorum temporum includere, dicentem Apollinem in con-
 cilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus
 esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter vendidisset.

Ex Britannia Caesar ad me K. Septembr. dedit litteras quas ²⁵
 ego accepi a. d. IIII K. Octobr., satis commodas de Britan-
 25 nicis rebus, quibus, ne admirer quod a te nullas acceperim,
 scribit se sine te fuisse cum ad mare accesserit. Ad eas ego
 ei litteras nihil rescripsi ne gratulandi quidem causa propter
 eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

2 conlecta *Madvig*: coniecta *M* . . . 8 de suburbano *om. edd.*
 9 recordari de epistulis *Schütz*: r. de sedeculis *Madvig*: r. de s.c., de
 epistulis *Gurlitt* . . . 11 κέρηται. Totum *Gurlitt* . . . 12 quasi
 γράσει *Gurlitt*: quasi dedidicisse *Wesenberg* . . . 15 introierat *Wesenberg*:
 introierit *M* et *secl. Wesenberg* . . . 19 ἐμβόλιον *edd. non nulli* librum
 meorum temporum *Müller*: librum meorum librorum *M*: meorum
 librorum *Man.* . . . 22 exercitum *vett.*: -tus *M* . . . 25 fort. in quibus

II

Scr. Romae a. d. v Idus Octobris a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

1 A. d. VI Idus Octobr. Salvius Ostium vesperi navi pro-
 fectus erat cum iis rebus quas tibi domo mitti volueras.
 Eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat 5
 Memmius sic ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit.
 Postridie autem eius diei qui erat tum futurus, cum haec
 scribebam ante lucem, apud Catonem erat divinatio in
 Gabinium futura inter Memmium et Ti. Neronem et C. et
 L. Antonios M. f. Putabamus fore ut Memmio daretur, 10
 etsi erat Neronis mira contentio. Quid quaeris? probe
 premitur, nisi noster Pompeius dis hominibusque invitis
 2 negotium everterit. Cognosce nunc hominis audaciam et
 aliquid in re publica perditam delectare. Cum Gabinius
 quacumque veniebat triumphum se postulare dixisset subito- 15
 que bonus imperator noctu in urbem hostium plenam
 invasisset, in senatum se non committebat. Interim ipso
 decimo die, quo eum oportebat hostium numerum et
 militum renuntiare, inrepsit summa infrequentia. Cum vellet
 exire, a consulibus retentus est; introducti publicani. Homo 20
 undique saucius et, cum a me maxime vulneraretur, non tulit
 et me trementi voce exsulem appellavit. Hic (o di! nihil
 umquam honorificentius nobis accidit) consurrexit senatus
 cum clamore ad unum sic ut ad corpus eius accederet; pari
 clamore atque impetu publicani. Quid quaeris? omnes 25
 tamquam si tu esses ita fuerunt. Nihil hominum sermone
 foris clarius. Ego tamen *me* teneo ab accusando, vix *me* her-
 cule, sed tamen teneo vel quod nolo cum Pompeio pugnare
 (satis est quod instat de Milone) vel quod iudices nullos

16 hostium plenam *Koch*: hostium plane *M vulg.*: hostilem plane
 in modum *Wesenberg, coll. Att. v. 13. 1* 18 hostium *RI vulg.*:
 hostiarum *M*: hostium occisorum *Wesenberg* 19 inrepsit *C*: in
 re hesit *M*: mire haesit *Lipsius* frequentia *cod. Landi* 21
 saucius *Tyrrell*: atius *vel a tuis M*: actus *Man.*: saeptus *Boot, alii alia*
 27 *me* *add. Wesenberg*: ante ab *add. Lamb.*

habemus. Ἀπότευγμα formido, addo etiam malevolentiam hominum, et timeo ne illi me accusante aliquid accidat, nec despero rem et sine me *et* non nihil per me confici posse.

De ambitu postulati sunt omnes qui consulatum petunt, 3
 5 a Memmio Domitius, a Q. Acutio, bono et erudito adulescente, Memmius, a Q. Pompeio Messala, a Triario Scaurus. Magno res in motu est, propterea quod aut hominum aut legum interitus ostenditur. Opera datur ut iudicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnum. Consules comitia
 10 habere cupiunt; rei nolunt et maxime Memmius quod Caesaris adventu se sperat futurum consulem, sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur; Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo nostro successurum; qui quidem mirificus illo die,
 15 quod paene praeterii, fuit in Gabinium; accusavit maiestatis; nomina data, cum ille verbum nullum. Habes forensia. Domi recte est; ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligerter.

III

Scr. Romae a. d. xii K. Nov. 700 (54).

20

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Occupationum mearum tibi signum sit librari manus. I
 Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. Ita, quicquid conficio aut cogito, in ambulationis tempus fere confero. Negotia se nostra sic habent, domestica vero ut
 25 volumus. Valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, et nos et inter se amant. Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus sed tua ad perfectum iam res rustica Arcani et Lateri. Praeterea de aqua, de via nihil praetermisi quadam epistula quin enucleate ad te perscriberem. Sed me illa

2 accedat *coni.* Schütz: commode accidat *Kayser* 7 Magno
Lamb.: -a *M* 17 recte est; ipsa *Wesenberg*; recte, et ipsa *M*
 27 sed *M*: et *Wesenberg* tua paene perfecta *coni.* *Wesenberg*
 28 in quadam *Baiter*

cura sollicitat angitque vehementer quod dierum iam amplius quinquaginta intervallo nihil a te, nihil a Caesare, nihil ex istis locis non modo litterarum sed ne rumoris quidem adfluxit. Me autem iam et mare istuc et terra sollicitat neque desino, ut fit in amore, ea quae minime 5 volo cogitare. Qua re non equidem iam te rogo ut ad me de te, de rebus istis scribas (numquam enim, cum potes, praetermittis), sed hoc te scire volo, nihil fere umquam me sic exspectasse ut, cum haec scribebam, tuas litteras.

- 2 Nunc cognosce ea quae sunt in re publica. Comitiorum 10 cotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus magna voluntate bonorum omnium ; tanta invidia sunt consules propter suspicionem pactorum a candidatis praemiorum. Candidati consulares quattuor omnes rei. Causae sunt difficiles, sed enitemur ut Messala noster salvus sit, quod est etiam cum 15 reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla subscribente privigno Memmio, fratre Caecilio, Sulla filio. Contra dixit L. Torquatus omnibusque libenti-
- 3 bus non obtinuit. Quaeris quid fiat de Gabinio. Sciemus de maiestate triduo. Quo quidem in iudicio odio premitur 20 omnium generum, maxime testibus laeditur, accusatoribus frigidissimis utitur ; consilium varium, quaesitor gravis et firmus Alfius, Pompeius vehemens in iudicibus rogandis. Quid futurum sit nescio ; locum tamen illi in civitate non video. Animum praebeo ad illius perniciem moderatum, 25 ad rerum eventum lenissimum.
- 4 Habes fere de omnibus rebus. Unum illud addam : Cicero tuus nosterque summo studio est Paeoni sui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitati et boni. Sed nostrum instituendi genus esse paulo eruditius et *θετικώτεροι* non 30 ignoras. Qua re neque ego impediri Ciceronis iter atque

12 in tanta *Nieler*, cf. *Boet ad Att.* ii. 9. 1 18 Sulla *Man.* :
 -ae *M* 19 'quid fiet de Gabinio?' *Man.* 21 laeditur *Madvig* :
 caeditur *M* 26 rerum *M* : alterum (*vel laetum*) *Madvig* 28
 summe studiosus est *coni. Wesenberg*

illam disciplinam volo et ipse puer magis illo declamatorio genere duci et delectari videtur. In quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus; eodem enim perventurum esse confidimus. Sed tamen, si nobiscum
 5 eum rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationem consuetudinemque inducemus. Magna enim nobis a te proposita merces est, quam certe nostra culpa numquam minus adsequemur. Quibus in locis et qua spe hiematurus sis ad me quam diligentissime scribas velim.

10 IV

Scr. Romae a. d. ix K. Nov. a. 700 (54).

MARCUS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Gabinus absolutus est. Omnino nihil accusatore Lentulo
 subscriptoribusque eius infantius, nihil illo consilio sordidius. Sed tamen nisi incredibilis contentio, preces Pompei, dicta-
 15 turae etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset, qui tamen illo accusatore illoque consilio sententiis condemnatus sit xxxii cum lxx tulissent. Est omnino tam gravi fama hoc iudicium ut videatur reliquis iudiciis periturus et maxime de pecuniis repetundis. Sed
 20 vides nullam esse rem publicam, nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatem. Quid plura de iudiciis? Duo praetorii sederunt, Domitius Calvinus (is aperte absolvit ut omnes viderent) et Cato (is diribitis tabellis de circulo se subduxit et Pompeio primus nuntiavit).
 25 Aiunt non nulli ut Sallustius me oportuisse accusare. His ego iudiciis committerem? Quid essem, si me agente esset elapsus? Sed me alia moverunt. Non putasset sibi Pompeius de illius salute sed de sua dignitate mecum esse

14 precesque R   16 tamen I: tum MR   17 sit] est Klotz
 xxxii M, sed cf. Att. iv. 18. 1 (16. 9)   23 Cato] fort. Cotta; cf. 8. 6
 et Klebs ap. Pauly-Wissowa ii. 2489, n. 103, 109   diribitis Man.:
 diruptis M: diremptis Sigonius vulg.   25 ut (corr. ex autem) M:
 autem R: quod I: etiam Wcsenberg: item Billerbeck: fort. ut Cn.

certamen ; in urbem introisset ; ad inimicitias res venisset ; cum Aesernino Samnite Pacideianus comparatus viderer ; auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe redisset in gratiam. Ego vero meum consilium, si praesertim tu non improbas, vehementer adprobo. Ille 5 cum a me singularibus meis studiis ornatus esset cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia, tamen in re publica me a se dissentientem non tulit (nihil dicam gravius) et minus potens eo tempore quid in me florentem posset ostendit ; nunc cum ego ne curem quidem multum posse, 10 res publica certe nihil possit, unus ille omnia possit, cum illo ipso contenderem ? Sic enim faciendum fuisset. Non 3 existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. ‘Alterutrum,’ inquit idem Sallustius, ‘defendisses idque Pompeio contendenti dedisses ; etenim vehementer orabat.’ Lepidum 15 amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse aut infamiam sempiternam ! Ego vero hac mediocritate delector, ac mihi illud iucundum est quod, cum testimonium secundum fidem et religionem gravissime dixissem, reus dixit, si in civitate licuisset sibi esse, mihi se 20 satis facturum, neque me quicquam interrogavit.

4 De versibus quos tibi a me scribi vis, deest mihi quidem opera, quae non modo tempus sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat ; sed abest etiam *ἐθουσιασμός*, non enim sumus omnino sine cura venientis anni, etsi sumus 25 sine timore. Simul et illud (sine ulla me hercule ironia loquor) : Tibi istius generis in scribendo priores partis tribuo quam mihi.

5 De bibliotheca tua Graeca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis valde velim ista confici, praesertim cum 30 ad meum quoque usum spectent. Sed ego mihi ipsi ista per quem agam non habeo ; neque enim veniunt sunt quae quidem placeant, et confici nisi per hominem et peritum et

diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo et cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio quaeram; quod videbitur rectum esse curabo. De Ascanione tu vero quod voles facies; me nihil interpono. De suburbano quod non properas laudo; ut habeas hortor. Haec 6
 scripsi a. d. viiii K. Novembr., quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens ducensque mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius quom vellem, quod Pomptino ad triumphum a. d. iiii Nonas
 10 Novembr. volebam adesse. Etenim erit nescio quid negotioli; nam Cato et Servilius praetores prohibituros se minantur nec quid possint scio (ille enim et Appium consulem secum habebit et praetores et tribunos pl.), sed minantur tamen in primisque Ἄρη πνέων Q. Scaevola. Cura,
 15 mi suavissime et carissime frater, ut valeas.

V et VI *Scr. in Tusculano ex. m. Oct. aut in. Nov. a. 700 (54).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Quod quaeris quid de illis libris egerim quos cum essem 1
 in Cumano scribere institui, non cessavi neque cesso, sed
 20 saepe iam scribendi totum consilium rationemque mutavi. Nam iam duobus factis libris, in quibus novendialibus iis feriis quae fuerunt Tuditano et Aquilio consulibus sermo est a me institutus Africani paulo ante mortem et Laeli, Phili, Manili, P. Rutili, Q. Tuberonis et Laeli generorum,
 25 Fanni et Scaevolae, sermo autem in novem et dies et libros distributus de optimo statu civitatis et de optimo cive (sane texebatur opus luculente hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis adferebat), ii libri cum in Tusculano mihi legerentur audiente Sallustio, admonitus sum ab illo multo
 30 maiore auctoritate illis de rebus dici posse si ipse loquerer

9 quom *Wesenberg*: quam *M Müller*: quamquam *coni. Ernesti*
 1111 *Wesenberg*, coll. *Att.* iv. 18. 4   23 a me] tamen *MR*: a me
 tamen *I*   24 P. Rutili *add. Wesenberg*, coll. *Att.* iv. 16. 2

de re publica, praesertim cum essem non Heraclides Ponticus sed consularis et is qui in maximis versatus in re publica rebus essem; quae tam antiquis hominibus attribuerem, ea visum iri ficta esse; oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, belle a me 5 removisse, ad eos tamen rettulisse quos ipse vidissem; Aristotelem denique quae de re publica et praestanti viro
 2 scribat ipsum loqui. Commovit me, et eo magis quod maximos motus nostrae civitatis attingere non poteram, quod erant inferiores quam illorum aetas qui loquebantur. 10 Ego autem id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens offenderem quempiam. Nunc et id vitabo et loquar ipse tecum et tamen illa quae institueram ad te, si Romam venero, mittam. Puto enim te existimaturum a me illos libros non sine aliquo meo stomacho esse relictos. 15
 3 Caesaris amore quem ad me perscripsit unice delector; promissis iis quae ostendit non valde pendeo. Nec sitio honores nec desidero gloriam magisque eius voluntatis perpetuitatem quam promissorum exitum exspecto; vivo tamen in ea ambitione et labore, quasi id quod non 20
 4 postulo exspectem. Quod me de versibus faciendis rogas, incredibile est, mi frater, quam egeam tempore, nec sane satis commoveor animo ad ea quae vis canenda. † AMHΩEIS † vero ad ea quae ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu qui omnis isto eloquendi et exprimendi genere 25 superasti a me petis? Facerem tamen ut possem sed, quod te minime fugit, opus est ad poema quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. Abduco me equidem ab omni rei publicae cura dedoque litteris, sed

2 in re publica *secl. Baier*
 stanti *Wesenberg*: -te *M*
 refictos *Tyrrell*

5 qui essent *Wesenberg* 7 praestanti
 15 relictos *M marg.*: redditos *M*:
 16 perscripsisti *Bücheler*: perscribis *Aldus nepos*
 20 quasi *Vrsinius*: quam *M*: quamquam *R*: tamquam *Billerbeck* 23
διανοήσεις Bücheler: ἀνατυπώσεις *Orelli*: ὑποθέσεις *vulg.*: ἀναπλώσεις
Gurlitt

tamen indicabo tibi quod me hercule in primis te celatum volebam. Angor, mi suavissime frater, angor nullam esse rem publicam, nulla iudicia, nostrumque hoc tempus aetatis quod in illa auctoritate senatoria florere debebat aut forensi labore iactari aut domesticis litteris sustentari, illud vero quod a puero adamaram,

Πολλὸν ἀριστεύειν καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse, inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos, meum non modo animum sed ne odium quidem esse liberum, unumque ex omnibus Caesarem esse inventum qui me tantum quantum ego vellem amaret, aut etiam, sic ut alii putant, hunc unum esse qui vellet. Quorum tamen nihil est eius modi ut ego me non multa consolatione cotidie leniam; sed illa erit consolatio maxima si una erimus. Nunc ad illa vel gravissimum accedit desiderium tui.

Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. Qui illum oderunt (ii sunt toti ordines), propter quem oderunt, me ipsum odisse coepissent. Tenui me, ut puto, egregie, tantum ut facerem quantum omnes viderent; et in omni summa, ut mones, valde me ad otium pacemque convertio. De libris Tyrannio est cessator. Chrysippo dicam; sed res operosa est et hominis perdiligentis. Sentio ipse qui in summo studio nihil adsequor. De Latinis vero quo me vertam nescio; ita mendose et scribuntur et veneunt. Sed tamen, quod fieri poterit, non neglegam. †Crebrius†, ut ante ad te scripsi, Romae est, et qui omnia †adiurat, debere tibi valde renuntiant†. Ab aerario puto confectum esse dum absum.

4 debet *Man.* : debet *M*   7 ὑπέροχος *M*   12 velit *Wesenberg*
 20 viderunt *Wesenberg*   25 mendose exscribuntur *Boot*
 veneunt *vell.* : veniunt *M*   27 Crebrius] *C. Rebilus coni.*
Orelli : fort. Cincius cf. I. 6   28 adnuat *C.* : locus conclamatus :
 fort. adiurat debere tibi, (omnia tibi) valde renuntiat (sc. *T. Anicius*, cf.
 I. 23)   renuntiant] te nunc iactat *Boot*   Ab *M* : De *Boot*

- 7 Quattuor tragoedias sedecim diebus absolvisse cum scribas, tu quicquam ab alio mutuaris? et πάθος quaeris, cum Electram et Troilum scripseris? Cessator esse noli et illud 'γνώθι σεαυτόν' noli putare ad adrogantiam minuendam solum esse dictum verum etiam ut bona nostra norimus; 5 sed et istas et Erigonam mihi velim mittas. Habes *ad* duas epistulas proximas.

VII *Scr. in Tusculano ex. m. Oct. aut in. m. Nov. a. 700 (54).*

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

- 1 Romae et maxime † et Appia ad Martis mira luvies †. 10 Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernae plurimae; magna vis aquae usque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri:

Ἡματ' ὄπωρινῶ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς, ὅτε δὴ ῥ' ἀνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνη. 15

Cadit enim in absolutionem Gabini:

Οὐ βίη εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὅπιν οὐκ ἀλέγοντες.

- 2 Sed haec non curare decrevi. Romam cum venero, quae perspexero scribam ad te et maxime de dictatura, et ad 20 Labienum et ad Ligurium litteras dabo. Hanc scripsi ante *lucem* ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat periucundus, quod eum te aiebant, cum esses Sami, curasse faciendum. Vale, mi suavissime et optime frater.

1 nouam ep. incipit M absolvisse te Lamb. 2 πάθος
Vscner: ΠΑΕΟΣ M: χρέος C: κλέος M marg. 3 Troilum Fritzsche:
trodam M: Troadas Wesenberg: Aëropam Bücheler 5 verum etiam
M marg.: vetat iam (suprascriptum vult etiam) M 6 ad add.
Vrsinus 10 in Appia Wesenberg: Appia vel ex Appia Baüer
alluvies Vict. sed haec vox non Tulliana: proluvies M²RI: eluvio
Boot, coll. Rep. vi. 23; De Div. i. 111 22 lucem add. vet.

VIII

Scr. Romae ex. iii. Nov. a. 700 (54).

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

Superiori epistulae quod respondeam nihil est, quae I
 plena stomachi et querelarum est, quo in genere alteram
 5 quoque te scribis pridie Labieno dedisse, qui adhuc non
 venerat. Delevit enim mihi omnem molestiam recentior
 epistula. Tantum te et moneo et rogo ut in istis molestiis
 et laboribus et desideriiis recordere consilium nostrum quod
 fuerit profectionis tuae. Non enim commoda quaedam
 10 sequebamur parva ac mediocria. Quid enim erat quod
 discessu nostro emendum putaremus? Praesidium firmis-
 simum petebamus ex optimi et potentissimi viri benevolentia
 ad omnem statum nostrae dignitatis. Plura ponuntur in spe
 quam petimus; reliqua ad iacturam reserventur. Qua re, si
 15 crebro referes animum tuum ad rationem et veteris consili
 nostri et spei, facilius istos militiae labores ceteraque quae
 te offendunt feres et tamen cum voles depones. Sed eius
 rei maturitas nequedum venit et tamen iam adpropinquat.
 Etiam illud te admoneo ne quid ullis litteris committas, 2
 20 quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt quae
 ego nescire malo quam cum aliquo periculo fieri certior.
 Plura ad te vacuo animo scribam cum, ut spero, se Cicero
 meus belle habebit. Tu velim cures ut sciam quibus nos
 dare oporteat eas quas ad te deinde litteras mittemus,
 25 Caesarisne tabellariis ut is ad te protinus mittat, an La-
 bieni. Vbi enim isti sint Nervii et quam longe absint
 nescio.

De virtute et gravitate Caesaris, quam in summo dolore 3
 adhibuisset, magnam ex epistula tua accepi voluptatem.

3 quod *Man.*: quid *M*   5 Labeoni *Ziehen*: tabellario Labieni
Schiche   qui *vett.*: quia *M*: quae *Rauschen*   11 merendum *Lamb.*
 12 petebamus *vett.*: putabamus *M*   14 petimus *C Landique codd.*:
 in pecuniis *MRI*   reserventur *CM marg. I Landique codd.*:
 struentur *M*   29 accepi *M*: cepi *Baiter*

- Quod me institutum ad illum poema iubes perficere, etsi distentus cum opera tum animo sum multo magis, tamen quoniam ex epistula quam ad te miseram cognovit Caesar me aliquid esse exorsum, revertar ad institutum idque perficiam his supplicationum otiosis diebus, quibus Messalam 5 iam nostrum reliquosque molestia levatos vehementer gaudeo, eumque quod certum consulem cum Domitio numeratis nihil a nostra opinione dissentitis. Ego Messalam Caesari praestabo. Sed Memmius in adventu Caesaris habet spem; in quo illum puto errare. Hic quidem friget; 10
- 4 Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit. Res prolatae; ad interregnum comitia adducta. Rumor dictatoris iniucundus bonis, mihi etiam magis quae loquuntur. Sed tota res et timetur et refrigescit. Pompeius plane se negat velle; antea mihi ipse non negabat. Hirrus auctor fore 15 videtur, o di, quam ineptus, quam se ipse amans sine rivali! Crassum Iunianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. Velit nolit scire difficile est; Hirro tamen agente nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de re publica 5 nihil loquebantur; agebatur quidem certe nihil. Serrani 20 Domestici filii funus perluctuosum fuit a. d. VIII K. Decembr. Laudavit pater scripto meo.
- 6 Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit et omnia Cottae dicitque se perfecturum ut in illum Caesar incumbat. Hoc horret Milo nec iniuria et, si ille dictator factus sit, 25 paene diffidit. Intercessorem dictaturae si iuverit manu et praesidio suo, Pompeium metuit inimicum; si non iuverit, timet ne per vim perferatur. Ludos adparat magnificentissimos, sic, inquam, ut nemo sumptuosiores, stulte bis terque non postulatos vel quia munus magnificum dederat vel quia 30

13 mihi *vett.*: me (*superscr.* 'al. metu') *M* 17 Coelium Vinicianum *Man. coll. Fam. viii. 4. 3* 23 et *del. Wesenberg* 24 Cottae *Hoffa*: guttae *M*¹: Guttae *M*² *vulg.*: Hypsaeco *Boot* in illum *Lamb.*: in illo *M*: illo *Ernesti* 30 postulatos *C*: -tus *M*

facultates non erant [vel quia magister] vel quia potuerat magistrum se non aedilem putare. Omnia fere scripsi. Cura, mi carissime frater, ut valeas.

IX

Scr. Romae m. Dec. a. 700 (54).

5

MARCVS QVINTO FRATRI SALVTEM.

De Gabinio nihil fuit faciendum istorum quae a te aman-
tissime cogitata sunt. Τότε μοι χάνοι —! Feci summa
cum gravitate, ut omnes sentiunt, et summa cum lenitate
quae feci. Illum neque ursi neque levavi, testis vehemens
10 fui, praeterea quievi. Exitum iudici foedum et perniciosum
levissime tuli; quod quidem bonum mihi nunc denique
redundat, ut his malis rei publicae licentiaque audacium,
qua ante rumpebar, nunc ne movear quidem. Nihil est
enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex 2
15 re publica quoniam nihil iam voluptatis capi potest, cur
stomacher nescio. Litterae me et studia nostra et otium
villaeque delectant maximeque pueri nostri. Angit unus
Milo. Sed velim finem adferat consulatus; in quo enitar
non minus quam sum enisus in nostro tuque istinc, quod
20 facis, adiuvabis. De quo cetera, nisi plane vis eripuerit,
recte sunt; de re familiari timeo.

O δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς,

qui ludus HS †cccc† comparet. Cuius in hoc uno incon-
siderantiam et ego sustinebo ut potero, et tu ut possis est
25 tuorum nervorum.

De motu temporum venientis anni nihil te intellegere 3
volueram domestici timoris, sed de communi rei publicae
statu; in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix

1 vel quia magister *del. Schütz* 11 levissime I: len- M 18
in M²: et M¹: eius: in *Wesenberg* 23 cccccccc *Lamb.*: cccccccc
Wesenberg inconsiderantiam *Man.*: considerantiam M *Cra-*
tander; *glossema expulisse voc. Graecum v. c. μετωρίαν vel ἀβλεψίαν*
putat Orelli coll. Suet. Claud. 39

possum. Quam autem te velim cautum esse in scribendo ex hoc conicito, quod ego ad te ne haec quidem scribo quae palam in re publica turbantur ne cuiusquam animum meae litterae interceptae offendant. Quae re domestica cura te levatum volo; in re publica scio quam sollicitus esse soleas. Video Messalam nostrum consulem, si per interregem, sine iudicio, si per dictatorem, tamen sine periculo. Odi nihil habet. Hortensi calor multum valebit. Gabini absolutio lex impunitatis putatur. Ἐν παρέργῳ de dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest, Appius 10 miscet, Hirrus parat, multi intercessores numerantur, populus non curat, principes nolunt, ego quiesco. De mancipiis quod mihi polliceris, valde te amo et sum equidem, uti scribis, et Romae et in praediis infrequens; sed cave, amabo, quicquam quod ad meum commodum attineat, nisi 15 maximo tuo commodo et maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistula Vatini risi; sed me ab eo ita observari scio ut eius ista odia non sorbeam solum sed etiam concoquam.

6 Quod me hortaris ut absolvam, habeo absolutum suave, 20 mihi quidem uti videtur, ἔπος ad Caesarem, sed quaero locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonae tuae, quoi soli Caesare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit.

7 Quid? si caementum bonum non haberem, deturbem + aedificium? quod quidem mihi cotidie magis placet in 25 primisque inferior porticus et eius conclavia fiunt recte. De Arcano Caesaris opus est vel me hercule etiam elegantioris alicuius; imagines enim istae et palaestra et piscina et Nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum. Sed et

8 ipsi ea adibimus et mittemus et mandabimus. De Felicis 30

13 mihi *M marg.*: nihil *M* 14 in *add. vet.* 20 *fort.* absolvam
 poema 22 accidat *Vict.*: accipiat *M*: accidat ei idem *Wesenberg*
 Erigonae tuae *C*: ergo nactus *M* 23 quoi *Müller*: quod *M*: cui *Vict.*
 24 haberem *M*, quod si retinendum, leg. deturbarem: habeam *Lamb.*
 27 Caesaris] *fort.* Caesi, cf. I. 2 30 adibimus *Man.*: adhibemus *M*
 De Felicis *vet.*: defecilis *M*

testamento tum magis querare, si scias. Quas enim tabulas
 se putavit obsignare, in quibus †in unciis firmissimum tenest
 vero lapsus est per errorem et suum et Sicurae servi non
 obsignavit; quas noluit eas obsignavit. Ἄλλ' οἰμωζέτω·
 5 nos modo valeamus. Ciceronem et ut rogas amo et ut 9
 meretur et debeo; dimitto autem a me et ut a magistris
 ne abducam et quod mater †Porcia† non discedit, sine qua
 edacitatem pueri pertimesco. Sed sumus una tamen valde
 multum. Rescripsi ad omnia. Mi suavissime et optime
 10 frater, vale.

1 querare *M*²: querere *M*¹, quod retineri potest si legitur scies
 Quas *vett.*: duas *M* 2 ex III unciis (vel ex teruncio) firmissime
 locum tenes *Wesenberg*: in singulis unciis firmissimum locum tenemus
Tyrrell: in unciis firmissimum (*sc.* est), levis *Gurlitt* 3 vero]
 eas vero *Wesenberg*, verbis lapsus . . . servi in *parenthesi inclusis*
 7 Porcia non] Pomponia *Vict.*: non (*om.* Porcia) *Man.*: a Porcia
 non *Ellis*: in Porcianam (*sc.* domum) *Wesenberg*

Q. TVLLI CICERONIS

COMMENTARIOLVM PETITIONIS CONSVLATVS

AD M. FRATREM

Scr. in. anno 690 (64).

QVINTVS MARCO FRATRI S. D.

5

I ETSI tibi omnia suppetunt ea quae consequi ingenio aut
I usu homines [aut intelligentia] possunt, tamen amore nostro
non sum alienum arbitratus ad te perscribere ea quae mihi
veniebant in mentem dies ac noctes de petitione tua cogi-
tanti, non ut aliquid ex his novi addisceres sed ut ea quae 10
in re dispersa atque infinita viderentur esse ratione et
distributione sub uno aspectu ponerentur.

■ Civitas quae sit cogita, quid petas, qui sis. Prope
cotidie tibi hoc ad forum descendenti meditandum est
'Novus sum, consulatum peto, Roma est.' 15

Nominis novitatem dicendi gloria maxime sublevabis.
Semper ea res plurimum dignitatis habuit. Non potest qui
dignus habetur patronus consularium indignus consulatu
putari. Quam ob rem quoniam ab hac laude proficisceris
et quicquid es ex hoc es, ita paratus ad dicendum venito 20

Incepit commentarium consulatus petitionis feliciter *H*: Q. Ciceronis
de petitione consulatus ad M. Tullium fratrem *dett.*: sed *cf.* § 58 *fin.*

7 aut intelligentia *secludendum coni. Wesenberg, sechsis Bücheler*:
aut diligentia *dett.* 10 addisceres *Lamb.*: -em *HF* 12 *post*
ponerentur *hic dant codd.* Quamquam . . . vincere § 42 13 Prope
HF: Proinde *Bährens*: Nemp *coni. Bücheler*: fort. Porro 14
est *Tydeman*: sit *codd.*

quasi in singulis causis iudicium de omni ingenio futurum
 sit. Eius facultatis adiumenta, quae tibi scio esse seposita, 3
 ut parata ac prompta sint cura et saepe quae *de* Demo-
 sthenis studio et exercitatione scripsit Demetrius recordare,
 5 deinde ut amicorum et multitudo et genera appareant.
 Habes enim ea quae *non multi homines* novi habuerunt,
 omnis publicanos, totum fere equestrem ordinem, multa
 propria municipia, multos abs te defensos homines cuiusque
 ordinis, aliquot collegia, praeterea studio dicendi conciliatos
 10 plurimos adulescentulos, cotidianam amicorum assiduitatem
 et frequentiam. Haec cura ut teneas commonendo et ro- 4
 gando et omni ratione efficiendo ut intellegant qui debent tua
 causa, referendae gratiae, qui volunt, obligandi tui tempus
 sibi aliud nullum fore. Etiam hoc multum videtur adiuuare
 15 posse novum hominem, hominum nobilium voluntas et
 maxime consularium. Prodest quorum in locum ac nu-
 merum pervenire velis ab iis ipsis illo loco ac dignum
 numero putari. Ii rogandi omnes sunt diligenter et ad 5
 eos adlegandum est persuadendumque iis nos semper cum
 20 optimatibus de re publica sensisse, minime popularis fuisse;
 si quid locuti populariter videamur, id nos eo consilio
 fecisse ut nobis Cn. Pompeium adiungeremus, ut eum qui
 plurimum posset aut amicum in nostra petitione haberemus
 aut certe non adversarium. Praeterea adulescentis nobilis 6
 25 elabora ut habeas vel ut teneas, studiosos quos habes.
 Multum dignitatis adferent. Plurimos habes; perface ut
 sciant quantum in iis putes esse. Si adduxeris ut ii qui
 volunt cupiant, plurimum proderunt.

Ac multum etiam novitatem tuam adiuvat quod eius 2
 7

1 ingenio tuo *Wesenberg* 3 de *add. vett.* 5 deinde vide ut
Bährens 6 non multi homines *add. Schwarz ex Fann. v. 18. I* 11
 commonendo *Koch*: commendando *codd.* 17, 18 ac et numero *secl.*
Bücheler 18 I *Bücheler*: hic *HF*: hi *vulg.*: hinc *Bährens* 25 teneas
 studiosos. Quos habes, multum *Bücheler*: fort. teneas quos habes stu-
 diosos. Multum 28 volunt *Bücheler*: nolunt *codd.*: non nolunt *vulg.*

modi nobiles tecum petunt, ut nemo sit qui audeat dicere plus illis nobilitatem quam tibi virtutem prodesse oportere. Nam P. Galbam et L. Cassium summo loco natos quis est qui petere consulatum putet? Vides igitur amplissimis ex familiis homines, quod sine nervis sunt, tibi paris non esse. 5

8 At Antonius et Catilina molesti sunt. Immo homini navo, industrio, innocenti, diserto, gratioso apud eos qui res iudicant, optandi competitores ambo a pueritia sicarii, ambo libidinosi, ambo egentes. Eorum alterius bona proscripta vidimus, vocem denique audivimus iurantis se Romae iudicio 10 aequo cum homine Graeco certare non posse, ex senatu eiectum scimus optima verorum censorum existimatione, in praetura competitorem habuimus amico Sabidio et Panthera, quom ad tabulam quos poneret non haberet; quo tamen in magistratu amicam quam domi palam haberet de 15 machinis emit. In petitione autem consulatus Cappadoeces omnis compilare per turpissimam legationem maluit quam 9 adesse et populo Romano supplicare. Alter vero, di boni! quo splendore est? Primum nobilitate eadem [qua Catilina]. Num maiore? Non. Sed virtute. Quam ob rem? Quod 20 Antonius umbram suam metuit, hic ne leges quidem natus in patris egestate, educatus in sororis stupris, corroboratus in caede civium, cuius primus ad rem publicam aditus in equitibus R. occidendis fuit (nam illis quos meminimus Gallis, qui tum Titiniorum ac Nanniorum ac Tanu- 25

3 Nam *Lamb.*: iam *codd.* 4 putet oportere? *Kayser* 5
sunt *F*: sint *H* 6 Antonius et Catilina *H dett.*: C. et A. *F*
navo *Puteanus*: novo *codd.* 12 verorum *Bährrens*: vero *codd.*:
secl. Bücheler 14 quom *Bücheler*: quam *codd. praeter Lag.* 50:
cum *Lamb.* alios ante ad *add. Wesenberg* 16 Cappadoeces *Bücheler*:
caupadoeces *FH* (*superscr.* caupones): caupones *dett.* 17 omnis
codd.: homines *Müller* adlegationem *coni. Orelli* 19 post
eadem *add.* Non *Eussner* qua Catilina *del. Lamb.* 20
Num maiore re? *Palermus* 21 Antonius *Corradus*: manius *FH*
24 in equitibus *H dett.*: om. *F* R.] r. *FH*: Romanis *dett.*
25 Nanniorum *H*: maniorum *F*: Manliorum *Bücheler*: fort. Volumni-
orum quod *Lag.* 50 ut *vid.* (*cf. Bücheler p. 14*) habet, *cf. Ascon. p. 84*

siorum capita demebant, Sulla unum Catilinam praefecerat) ; in quibus ille hominem optimum, Q. Caecilium, sororis suae virum, equitem Romanum, nullarum partium, cum semper natura tum etiam aetate iam quietum, suis manibus occidit.

5 Quid ego nunc dicam petere eum consulatum, qui hominem
 carissimum populo Romano, M. Marium, inspectante populo
 Romano vitibus per totam urbem ceciderit, ad bustum egerit,
 ibi omni cruciatu lacerarit, vivo stanti collum gladio sua
 10 dextera secuere, cum sinistra capillum eius a vertice teneret,
 caput sua manu tulerit, cum inter digitos eius rivi sanguinis
 fluerent? qui postea cum histrionibus et cum gladiatoribus
 ita vixit ut alteros libidinis, alteros facinoris adiutores
 haberet, qui nullum in locum tam sanctum ac tam religiosum
 accessit in quo non, etiam si aliis culpa non esset, tamen
 15 ex sua nequitia dedecoris suspicionem relinqueret, qui ex
 curia Curios et Annios, ab atriis Sapalas et Carvilios, ex
 equestri ordine Pompilios et Vettios sibi amicissimos com-
 paravit, qui tantum habet audaciae, tantum nequitiae, tantum
 denique in libidine artis et efficacitatis, ut prope in parentum
 20 gremiis praetextatos liberos constuprarit? Quid ego nunc
 tibi de Africa, quid de testium dictis scribam? Nota sunt,
 et ea tu saepius legito; sed tamen hoc mihi non praeter-
 mittendum videtur quod primum ex eo iudicio tam egens
 discessit quam quidam iudices eius ante illud in eum iu-
 25 dicialium fuerunt, deinde tam invidiosus ut aliud in eum
 iudicialium cotidie flagitetur. Hic se sic habet ut magis

1 demetebant *coni. Gesner, fort. recte* 2 hominem unum opti-
 mum *dett.* 8 vivo stanti *FH, cf. Plaut. Merc. 308 a Müllero lauda-*
tum: vix obstanti *Bährens*: vivo spiranti *coni. Putcanus: fort. vivo*
spectanti cf. Sest. 59, etsi usitatio phrasim 'vividus vidensque,' cf. Otto.
'Die Sprichwörter der Römer,' p. 377 11 alterum cum *om. H*
 14 aliis *codd.*: in aliis *Ernesti*: ex aliis *Kayser*: ab aliis *Bährens*:
 alius (*genit. neut.*) *Orelli*: alia *Tyrrell, coll. Orat. in Toga Cand. p. 92. 14*
(ed. Orelli) 17 Vettios *Lamb.*: vittias *H*: vitias *F* 22 legisti
Koch 24 in eum (meum *H*) iudicialium *FH: secl. Bücheler*: in
 eum (*vel meum*) *om. dett.* 25 fuerunt *dett.*: *om. FH*: fuerant
Wesenberg

timeant etiam si quierit, quam ut contemnant si quid com-
 11 moverit. Quanto melior tibi fortuna petitionis data est
 quam nuper homini novo, C. Coelio! Ille cum duobus
 hominibus ita nobilissimis petebat ut tamen in iis omnia
 pluris essent quam ipsa nobilitas, summa ingenia, summus 5
 pudor, plurima beneficia, summa ratio ac diligentia petendi.
 Ac tamen eorum alterum Coelius, cum multo inferior esset
 12 genere, superior nulla re paene, superavit. Qua re tibi, si
 facies ea quae natura et studia quibus semper usus es,
 largiuntur, quae temporis tui ratio desiderat, quae potes, 10
 quae debes, non erit difficile certamen cum iis competi-
 toribus, qui nequaquam sunt tam genere insignes quam vitis
 nobiles. Quis enim reperiri potest tam improbus civis qui
 velit uno suffragio duas in rem publicam sicas destringere?
 4
 13 Quoniam quae subsidia novitatis haberes et habere posses 15
 exposui, nunc de magnitudine petitionis dicendum videtur.
 Consulatum petis, quo honore nemo est quin te dignum
 arbitretur, sed multi qui invideant; petis enim homo ex
 equestri loco summum locum civitatis atque ita summum
 ut forti homini, diserto, innocenti multo idem ille honos 20
 plus amplitudinis quam ceteris adferat. Noli putare eos
 qui sunt eo honore usi non videre, tu cum idem sis adeptus,
 quid dignitatis habiturus sis. Eos vero qui consularibus
 familiis nati locum maiorum consecuti non sunt suspicor
 tibi, nisi si qui admodum te amant, invidere. Etiam novos 25
 homines praetorios existimo, nisi qui tuo beneficio vincti
 14 sunt, nolle abs te se honore superari. Iam in populo quam
 multi invidi sint, quam consuetudine horum annorum ab
 hominibus novis alienati, venire tibi in mentem certo scio;
 esse etiam non nullos tibi iratos ex iis causis quas egisti 30

I timeant . . . contemnant *Tydeman*: -at . . . -at *codd. vulg.* qui-
 eris . . . commoveris *coni. Orelli* 8 re paene nulla *Bücheler* 11
 erit *dett.*: *om. FH*: post certamen *ponit Bücheler* 12 insignes *sect.*
Bücheler 13 nobiles] viles *Bährens* 28 post quam *add. multi*
dett.

necesse est. Iam illud tute circumspicito, quod ad Cn. Pompei gloriam augendam tanto studio te dedisti, num quos tibi putes ob eam causam esse amicos. Quam ob rem cum 15 et summum locum civitatis petas et videas esse studia quae 5 adversentur, adhibeas necesse est omnem rationem et curam et laborem et diligentiam.

Et petitio magistratus divisa est in duarum rationum 5 diligentiam, quarum altera in amicorum studiis, altera in 16 populari voluntate ponenda est. Amicorum studia beneficiis 10 et officiis et vetustate et facilitate ac iucunditate naturae parta esse oportet. Sed hoc nomen amicorum in petitione latius patet quam in cetera vita. Quisquis est enim qui ostendat aliquid in te voluntatis, qui colat, qui domum ventitet, is in amicorum numero est habendus. Sed tamen 15 qui sunt amici ex causa iustiore cognationis aut adfinitatis aut sodalitatis alicuius necessitudinis, iis carum et iucundum esse maxime prodest. Deinde ut quisque est intimus ac 17 maxime domesticus, ut is amet et quam amplissimum esse te cupiat valde elaborandum est, tum ut tribules, ut vicini, 20 ut clientes, ut denique liberti, postremo etiam servi tui; nam fere omnis sermo ad forensem famam a domesticis emanat auctoribus. Denique sunt instituendi cuiusque 18 generis amici, ad speciem homines inlustres honore ac nomine, qui etiam si suffragandi studia non navant, tamen adferunt 25 petitori aliquid dignitatis; ad ius obtinendum magistratus, ex quibus maxime consules, deinde tribuni pl., ad confi- cendas centurias homines excellenti gratia. Qui abs te tribum aut centuriam aut aliquod beneficium aut habent aut sperant,

2 dedisti *vulg.*: dedidisti *ex codicibus non nullis Wesenberg*: edidisti *FH* 5 tibi adversantur *dett.* 7 Petitio autem *Bücheler*: et petitionem *F*: et petitionem *H* magistratus *FH*: -tuum *dett.* 14 in *om.* *F* 17 quisquis *H*, quod, ut *deleto*, retinet *Bährns* 18 is amet et quam *Lag.* 50 *vulg.*: is amet quod *FH*: is etiam quam *Bücheler*: ita maxime quam *Müller* 19 tum *secl. Wesenberg* 28 aut habent aut sperant *Bücheler*: ut habeant (*iterum superscr. H*¹) sperent *FH*: habcant aut sperent *Wesenberg*

eos rursus magno opere et compara et confirma. Nam per hos annos homines ambitiosi vehementer omni studio atque opera elaborant, ut possint a tribulibus suis ea quae petierint impetrare. Hos tu homines, quibuscumque poteris rationibus, ut ex animo atque ex tilla summat voluntate tui studiosi sint elaborato. Quod si satis grati homines essent, haec tibi omnia parata esse debebant, sic uti parata esse confido. Nam hoc biennio quattuor sodalitates hominum ad ambitionem gratiosissimorum tibi obligasti, C. Fundani, Q. Galli, C. *Corneli*, C. Orcivi. Horum in causis ad te deferendis quid tibi eorum sodales receperint et confirmarint scio, nam interfui. Qua re hoc tibi faciendum est, hoc tempore ut ab his quod debent exigas saepe commo- nendo, rogando, confirmando, curando ut intellegant nullum se umquam aliud tempus habituros referendae gratiae. Profecto homines et spe reliquorum tuorum officiorum et [iam] recentibus beneficiis ad studium navandum excitabuntur. Et omnino quoniam eo genere amicitiarum petitio tua maxime munita est, quod ex causarum defensionibus adeptus es, fac ut plane iis omnibus quos devinctos tenes discriptum ac dispositum suum cuique munus sit; et quem ad modum nemini illorum molestus ulla in re umquam fuisti, sic cura ut intellegant omnia te quae ab illis tibi deberi putaris ad hoc tempus reservasse. Sed quoniam tribus rebus homines maxime ad benevolentiam atque haec suffragandi studia ducuntur, beneficio, spe, adiunctione animi ac

1 rursus *FH*: prorsus *H dett.* 3 opera elaborant *Kayser*: opere laborant *FH*: opera elaborarunt *Turnebus* 4 petierint *Bücheler*: peterent *codd.* 5 illa *F dett.*: illo *H*, unde ex animo imo atque ex summa voluntate *coniecit Bährens*: superlativum quoddam corruptum esse putat *Bücheler* 9 *C FH*: *M dett.* 10 *Corneli C.* *add. dett.* quo solo *perspici potest dett.* non ab *FH* originem duxisse 12 est *H dett.*: om. *F* 16 homines *codd.*: hi omnes *Bücheler*: iam del. *vulg.*: iam acceptis *coni. Müller*: fort. tam 20 discriptum *Bücheler*: descriptum *codd. cf. § 30 et adn. ad Fam. xii. 1. 1* 22 ulla *Lamb.*: nulla *codd.* § 21 ad 24 post § 32 bonus esse videare transponere *vult Bährens* 25 hcmnes *H dett.*: om. *B*

voluntate, animadvertendum est quem ad modum cuique
 horum generi sit inserviendum. Minimis beneficiis homines
 adducuntur ut satis causae putent esse ad studium suffra-
 gationis, nedum ii quibus saluti fuisti, quos tu habes pluri-
 5 mos, non intellegant, si hoc tuo tempore tibi non satis
 fecerint, se probatos nemini umquam fore. Quod cum ita
 sit, tamen rogandi sunt atque etiam in hanc opinionem ad-
 ducendi ut qui adhuc nobis obligati fuerint iis vicissim
 nos obligari posse videamur. Qui autem spe tenentur, quod 22
 10 genus hominum multo etiam est diligentius atque officiosius,
 iis fac ut propositum ac paratum auxilium tuum esse videatur,
 denique ut spectatorem te officiorum esse intellegant dili-
 gentem, ut videre te plane atque animadvertere quantum
 a quoque proficiscatur appareat. Tertium illud genus est 23
 15 [studiorum] voluntarium, quod agendis gratiis, accommo-
 dandis sermonibus ad eas rationes, propter quas quisque studi-
 osus tui esse videbitur, significanda erga illos pari voluntate,
 adducenda amicitia in spem familiaritatis et consuetudinis
 confirmari oportebit. Atque in his omnibus generibus iudi-
 20 cato et perpendito quantum quisque possit, ut scias et quem
 ad modum cuique inservias et quid a quoque exspectes ac
 postules. Sunt enim quidam homines in suis vicinitatibus 24
 et municipiis gratiosi, sunt diligentes et copiosi, qui etiam si
 antea non studuerunt huic gratiae, tamen ex tempore ela-
 25 borare eius causa cui debent aut volunt facile possunt.
 His hominum generibus sic inserviendum est ut ipsi in-
 tellegant te videre quid a quoque exspectes, sentire quid
 accipias, meminisse quid acceperis. Sunt autem alii, qui
 aut nihil possunt aut etiam odio sunt tribulibus suis nec
 30 habent tantum animi ac facultatis ut enitantur ex tempore.

12 suorum officiorum *dett.*   14 proficiscatur *H dett.* : proficiatur
F: perficiatur *Bücheler*   illud *F*: id *H*: *del. Bährens*   15
 studiorum *del. Bücheler Bährens*: studiosorum *Koch*   20 *posterius*
 et *H dett.*: *om. F*   30 ac *FH*: aut *dett. vulg.*

Hos ut internoscas elaborato, ne spe in aliquo maiore posita
 7 praesidi parum comparetur. Et quamquam partis ac fun-
 25 datis amicitiiis fretum ac munitum esse oportet, tamen in
 ipsa petitione amicitiae permultae ac perutiles comparantur ;
 nam in ceteris molestiis habet hoc tamen petitio commodi : 5
 potes honeste, quod in cetera vita non queas, quoscumque
 velis adiungere ad amicitiam, quibuscum si alio tempore
 agas, absurde facere videare, in petitione autem nisi id agas
 26 et cum multis et diligenter, nullus petitor esse videare. Ego
 autem tibi hoc confirmo, esse neminem, nisi aliqua necessi- 10
 tudine competitorum alicui tuorum sit adiunctus, a quo non
 facile si contenderis impetrare possis ut suo beneficio pro-
 mereatur se ut ames et sibi ut debeas, modo ut intellegat te
 magni aestimare ex animo agere, bene se ponere, fore ex eo
 non brevem et suffragatoriam sed firmam et perpetuam 15
 27 amicitiam. Nemo erit, mihi crede, in quo modo aliquid
 sit, qui hoc tempus sibi oblatum amicitiae tecum consti-
 tuendae praetermittat, praesertim cum tibi hoc casus adferat
 ut ii tecum petant quorum amicitia aut contemnenda aut
 fugienda sit, et qui hoc quod ego te hortor non modo adse- 20
 28 qui sed ne incipere quidem possint. Nam qui incipiat
 Antonius homines adiungere atque invitare ad amicitiam
 quos per se suo nomine appellare non possit? Mihi quidem
 nihil stultius videtur quam existimare esse eum studiosum
 tui quem non noris. Eximiam quandam gloriam et digni- 25
 tatem ac rerum gestarum magnitudinem esse oportet in eo
 quem homines ignoti nullis suffragantibus honore adficient ;
 ut quidem homo nequam, iners, sine officio, sine ingenio,
 cum infamia, nullis amicis hominem plurimorum studio

1 internoscas elaborato, ne *Bücheler*: inter nos calumniatores *FH*:
 internoscas et videto ne *dett.* 4 comparantur *H*: -entur *F* 6
 potes *FH*: ut possis *dett. vulg.* 7 alio *H*: aliquo *F* 8 id
 facias *Bücheler* agas ut te utantur *dett.* 10 nisi si *dett.* 21 qui
Gesner: quid *codd.* 27 quem *add. dett.*: in quidem (*l. 28*) esse in-
 veniendum *censet Bährens* 29 cum infamia *vulg.*: infama *F*: cum
 infamis *H*: infamis *Bährens*

atque omnium bona existimatione munitum praecurrat, sine
 magna culpa negligentiae fieri non potest. Quam ob rem
 omnis centurias multis et variis amicitis cura ut confirmatas
 habeas. Et primum, id quod ante oculos est, senatores
 5 equitesque Romanos, ceterorum ordinum navos homines et
 gratiosos complectere. Multi homines urbani industrii,
 multi libertini in foro gratiosi navique versantur. Quos per
 te, quos per communis amicos poteris, summa cura ut
 cupidi tui sint elaborato, appetito, adlegato, summo beneficio
 10 te adfici ostendito. Deinde habeto rationem urbis totius, 30
 collegiorum omnium, pagorum, vicinitatum. Ex his prin-
 cipes ad amicitiam tuam si adiunxeris, per eos reliquam
 multitudinem facile tenebis. Postea totam Italiam fac ut in
 animo ac memoria tributim discriptam comprehensamque
 15 habeas, ne quod municipium, coloniam, praefecturam, locum
 denique Italiae ne quem esse patiari in quo non habeas
 firmamenti quod satis esse possit, perquiras et investigates 31
 homines ex omni regione, eos cognoscas, appetas, confirmes,
 cures ut in suis vicinitatibus tibi petant et tua causa quasi
 20 candidati sint. Volent te amicum, si suam a te amicitiam
 expeti videbunt. Id ut intellegant oratione ea quae ad
 eam rationem pertinet habenda consequere. Homines mu-
 nicipales ac rusticani, si nobis nomine noti sunt, in amicitia
 esse se arbitrantur; si vero etiam praesidi se aliquid sibi con-
 25 stituere putant, non amittunt occasionem promerendi. Hos
 ceteri et maxime tui competitores ne norunt quidem, tu et
 nosti et facile cognoscas, sine quo amicitia esse non potest.
 Neque id tamen satis est, tametsi magnum est, sed sequitur 32
 spes utilitatis atque amicitiae, ne nomenclator solum sed ami-

5 ordinum *Lamb.*: hominum *codd.*: ordinum omnium *Bücheler*
 7 gratiosi navique *suspectant Bücheler et Bährens* 8 poteris] quod
 poteris *Tyrell* 14 discriptam *edd. rec.* § 20: descriptam *FH*
 17 etiam et *dett.* 18 eos *FH*: eosque *dett.*: idoneosque *Eussner*
 28 sed sequitur spes *FH*: si non consequatur spes *vulg.* 29
 nomenclator *cod. Vossianus*: commendator *FH*

cus etiam bonus esse videare. Ita cum et hos ipsos, propter suam ambitionem qui apud tribulis suos plurimum gratia possunt, studiosos in centuriis habebis et ceteros qui apud aliquam partem tribulium propter municipi aut vicinitatis aut conlegi rationem valent cupidos tui constitueris, in optima spe 5
 33 esse debebis. Iam equitum centuriae multo facilius mihi diligentia posse teneri videntur. Primum cognosce equites (pauci enim sunt), deinde appete (multo enim facilius illa adolescentulorum ad amicitiam aetas adiungitur); deinde habes tecum ex iuventute optimum quemque et studiosissimi- 10
 mum humanitatis; tum autem, quod equester ordo tuus est, sequentur illi auctoritatem ordinis, si abs te adhibebitur ea diligentia ut non ordinis solum voluntate sed etiam singulorum amicitias eas centurias confirmatas habeas. Iam studia adolescentulorum in suffragando, in obeundo, in 15
 nuntiando, in adsectando mirifice et magna et honesta sunt.

9 Et, quoniam adsectationis mentio facta est, id quoque
 34 curandum est ut cotidiana cuiusque generis et ordinis et aetatis utare. Nam ex ea ipsa copia coniectura fieri poterit quantum sis in ipso campo virium ac facultatis habiturus. 20
 Huius autem rei tres partes sunt, una saluatorum [cum domum veniunt], altera deductorum, tertia adsectatorum.
 35 In saluatoribus, qui magis vulgares sunt et hac consuetudine quae nunc est plures veniunt, hoc efficiendum est ut hoc ipsum minimum officium eorum tibi gratissimum 25
 esse videatur. Qui domum tuam venient, significato te animadvertere; eorum amicis qui illis renuntient ostendito,

1 videaris. Et quoniam (*vide adn. ad § 21*) *Bährens* 3 possunt
Lamb.: possint *codd.* 4 tribulum *FH Bücheler* vicinitatis
Turnebus: civitatis *codd.* 6 Nam *Wesenberg* 7, 8 cognosce . . .
 appete *Orelli*: -ci . . . -ti *FH*: -cito . . . -tito *Baiter* 11 quod *vulg.*:

emi quod *FH*; quom *Bährens* 12 sequentur *Bährens*: sequuntur
H: secuntur autem *F Bücheler* adhibebitur *H*: adhibetur *F*
 14 eas *corr. ex etas H, unde cunctas Bährens* habeas; nam
Wesenberg 19 utare frequentia *Koch, coll. §§ 3, 36* 21 cum
 domum veniunt *del. Orelli* 26 venient *codd. Müller*: veniant *Rob.*
Stephanus iis significato *dett.*

saepe ipsis dicito. Sic homines saepe, cum obeunt pluris
 competitores et vident unum esse aliquem qui haec officia
 maxime animadvertat, ei se dedunt, deserunt ceteros, minu-
 tatim ex communibus proprii, ex fucosis firmi suffragatores
 5 evadunt. Iam illud teneto diligenter, si eum qui tibi pro-
 miserit audieris fucum, ut dicitur, facere aut [ut] senseris,
 ut te id audisse aut scire dissimules, si qui tibi se purgare
 volet quod suspectum esse *se* arbitretur, adfirmes te de illius
 voluntate numquam dubitasse nec debere dubitare. Is
 10 enim qui se non putat satis facere amicus esse nullo
 modo potest. Scire autem oportet quo quisque animo sit,
 ut quantum cuique confidas constituere possis. Iam 36
 deductorum officium quo maius est quam saluatorum, hoc
 gratius tibi esse significato atque ostendito et, quod eius
 15 fieri poterit, certis temporibus descendito. Magnam adfert
 opinionem, magnam dignitatem cotidiana in deducendo
 frequentia. Tertia est ex hoc genere adsidua adsectatorum 37
 copia. In ea quos voluntarios habebis, curato ut intelle-
 gant te sibi in perpetuum summo beneficio obligari; qui
 20 autem tibi debent, ab iis plane hoc munus exigit, qui per
 aetatem ac negotium poterunt, ipsi tecum ut adsidui sint,
 qui ipsi sectari non poterunt, suos necessarios in hoc munere
 constituent. Valde ego te volo et ad rem pertinere arbitror
 semper cum multitudine esse. Praeterea magnam adferet 38
 25 laudem et summam dignitatem, si ii tecum erunt qui a te
 defensi et qui per te servati ac iudiciis liberati sunt. Haec
 tu plane ab his postulato ut quoniam nulla impensa per
 te alii rem, alii honorem, alii salutem ac fortunas omnis

6 audieris *transponunt ante* aut senseris *duo codd. dett.* facere
 velle *dett.* ut *om. dett.* 7 id *dett.*: vel *FH*: *om. Büchler*
 8 esse se *Klotz*: *om. se FH* 10 amicus esse nullo modo potest *H*
dett.: a. n. m. p. e *F* 12 et quantum *H*, unde quid et quantum
Bährens 14 quoad *dett.* 20 exigit *Orelli*: exigitur *FH*:
 exige *dett.* 24 afferet *Wesenberg*: affert *FH.* 28 honorem *F*:
 honestatem *H dett.*

obtinuerint, nec aliud ullum tempus futurum sit ubi tibi
referre gratiam possint, hoc te officio remunerentur.

10 Et quoniam in amicorum studiis haec omnis oratio ver-
39 satur, qui locus in hoc genere cavendus sit praetermittendum
non videtur. Fraudis atque insidiarum et perfidiae plena 5
sunt omnia. Non est huius temporis perpetua illa de hoc
genere disputatio, quibus rebus benevolus et simulator
diiudicari possit; tantum est huius temporis admonere.
Summa tua virtus eosdem homines et simulare tibi se esse
amicos et invidere cogit. Quam ob rem Ἐπιχάρμειον illud 10
teneto, nervos atque artus esse sapientiae non temere cre-
40 dere, et, cum tuorum amicorum studia constitueris, tum
etiam obtrectatorum atque adversariorum rationes et genera
cognoscito. Haec tria sunt, unum quos laesisti, alterum
qui sine causa non amant, tertium qui competitorum valde 15
amicī sunt. Quos laesisti, cum contra eos pro amico di-
ceres, iis te plane purgato, necessitudines commemorato, in
spem adducito te in eorum rebus, si se in amicitiam *tuam*
contulerint, pari studio atque officio futurum. Qui sine
causa non amant, eos aut beneficio aut spe aut significando 20
tuo erga illos studio dato operam ut de illa animi pravitate
deducas. Quorum voluntas erit abs te propter competi-
torum amicitias alienior, iis quoque eadem inservito ratione
qua superioribus et, si probare poteris, te in eos ipsos com-
petitores tuos benevolo esse animo ostendito. 25

11 Quoniam de amicitiiis constituendis satis dictum est,
41 dicendum est de illa altera parte petitionis quae in popu-
lari ratione versatur. Ea desiderat nomenclationem, blandi-
tiam, assiduitatem, benignitatem, rumorem, spem in re

1 obtinuerint Müller: -erunt *codd.* futurum sit *codd.*: futurumst
Bücheler ubi H *dett.*: ut F 3 oratio H *dett.* Müller Bährens:
ratio F *vulg.* Bücheler 4 sit H *dett.*: est F Bücheler praeter-
mittendum *codd.*: -dus Bücheler 14 unum *add. dett.* 17 iis
te *add. dett.* 18 tuam *add. Müller* 23 inservito ratione
Turnebus: inservi oratione FH

publica. Primum quod facis, ut homines noris, significa 42
 ut appareat, et auge ut cotidie melius fiat. Nihil mihi tam
 populare neque tam gratum videtur. Deinde id quod
 natura non habes induc in animum ita simulandum esse
 5 ut natura facere videare. Quamquam plurimum natura
 valet, tamen videtur in paucorum mensum negotio posse
 simulatio naturam vincere. Nam comitas tibi non deest, ea
 quae bono ac suavi homine digna est, sed opus est magno
 opere blanditia, quae etiam si vitiosa est et turpis in cetera
 10 vita, tamen in petitione est necessaria. Etenim cum
 deteriorem aliquem adsentando facit, tum improba est, cum
 amiciorem, non tam vituperanda, petitori vero necessaria
 est, cuius frons et vultus et sermo ad eorum quoscumque
 convenerit sensum et voluntatem commutandus et accom-
 15 modandus est. Iam adsiduitatis nullum est praeceptum, 43
 verbum ipsum docet quae res sit. Prodest quidem vehe-
 menter nusquam discedere, sed tamen hic fructus est
 adsiduitatis, non solum esse Romae atque in foro sed
 adsidue petere, saepe eosdem appellare, non committere ut
 20 quisquam possit dicere, † quod eius consequi possis, si abs
 te non sit rogatum † et valde ac diligenter rogatum. Be- 44
 nignitas autem late patet. Est in re familiari, quae quam-
 quam ad multitudinem pervenire non potest, tamen ab
 amicis *si* laudatur, multitudini grata est; est in conviviis,
 25 quae fac et abs te et ab amicis tuis concelebrentur et passim
 et tributim; est etiam in opera, quam pervulga et com-

1 ante quod *add. id dett.* 5-7 Quamquam . . . vincere *hic trans-*
posuit ex § 1 Putcanus 10 est *add. Lag. 50* Etenim *Lamb. : te*
 enim *FH : tibi enim dett. : ea enim Bücheler* 11 tum *om. dett.* 13
 et frons et *dett.* 16 verbumque *dett.* 20-1 quod eius consequi
 possis se abs te non esse rogatum et valde *Lag. 50 : quod eius esset*
 te consequi potuisse si abs te non rogatum tantum esset sed valde
Kayser : te quod velis consequi posse (vel non posse) si abs te sit (vel
 non sit) rogatum et valde *coni. Bücheler* 22 ante est *add. et dett.*
 24 si *add. Koch : post tamen add. Bücheler : fort. post tamen addendum*
 cum laudata *Bährens* 25 fac et *cod. Turnebi : facete FH :*
 fac ut et *Orelli : facito et Lag. 50*

munica, curaque ut aditus ad te diurni nocturnique pateant, neque solum foribus aedium tuarum sed etiam vultu ac fronte, quae est animi ianua; quae *si* significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parvi refert patere ostium. Homines enim non modo promitti sibi, praesertim quod de candidato petant, sed etiam large atque honorifice promitti volunt. Qua re hoc quidem facile praeceptum est, ut quod facturus sis id significes te studiose ac libenter esse facturum; illud difficilius et magis ad tempus quam ad naturam accommodatum tuam, quod facere non possis, ut id† iucunde neges† quorum alterum est tamen boni viri, alterum boni petitoris. Nam cum id petitur, quod honeste aut [non] sine detrimento [est] nostro promittere non possumus, quo modo si qui roget ut contra amicum aliquem causam recipiamus, belle negandum est, ut ostendas necessitudinem, demonstres quam moleste feras, aliis te rebus exsarturum esse persuadeas. Audivi hoc dicere quendam de quibusdam oratoribus, ad quos causam suam detulisset, gratiorem sibi orationem *eius* fuisse qui negasset quam illius qui receperisset. Sic homines fronte et oratione magis quam ipso beneficio reque capiuntur. Verum hoc probabile est, illud alterum subdum tibi homini Platónico suadere, sed tamen tempori consulam. Quibus enim te propter aliquod officium necessitudinis adfuturum negaris, tamen ii possunt abs te placati aeque discedere; quibus autem idcirco negaris, quod te impeditum esse dixeris aut amicorum hominum negotiis aut gravioribus causis aut ante susceptis,

1 diurni nocturnique *H*: -a -aque *F* 5 quod *FH*: quae *dett.*
 6 de *Klotz*, coll. *Verr.* ii, 59: e *FH*: a *vulg.* 8 facturus *Baiter*:
 acturus *codd.* 11 aut iucunde promittas aut ingenue neges *Lag.* 50
Lamb.: aut benigne promittas aut iucunde neges *Wesenberg*: *fort.* aut
 iucunde neges aut ultro (*vel omnino*) non neges (*cf.* 47 nemini negare)
 tamen *om.* *dett.*: *fort.* ante boni (*l.* 12) *transponendum* 12 honeste
 (*superscr.* honestum est) *H* 13 non et est *om.* *H* *dett.* 17
 exsarturum *Lag.* 50 *Lamb.*: exacturum *vel* exacturum *codd.*: ei ad-
 futurum *Georges* 19 eius *add.* *Man.* 23 tempori tuo *dett.*
 26 amicorum *Eussner*

inimici discedunt omnesque hoc animo sunt ut sibi te mentiri malint quam negare. C. Cotta, in ambitione 47 artifex, dicere solebat se operam suam, quoad non contra officium rogaretur, polliceri solere omnibus, impertire iis 5 apud quos optime poni arbitraretur; ideo se nemini negare, quod saepe accideret causa cur is cui pollicitus esset non uteretur, saepe ut ipse magis esset vacuus quam putasset; neque posse eius domum compleri qui tantum modo reciperet quantum videret se obire posse; casu fieri ut agantur 10 ea quae non putaris, illa quae credideris in manibus esse ut aliqua de causa non agantur; deinde esse extremum ut irascatur is cui mendacium dixeris. Id, si promittas, et 48 incertum est et in diem et in paucioribus; sin autem [id] neges, et certe abalienes et statim et pluris. Plures enim 15 multo sunt qui rogant ut uti liceat opera alterius quam qui utuntur. Qua re satius est [ut] ex his aliquos aliquando in foro tibi irasci quam omnis continuo domi, praesertim cum multo magis irascantur iis qui negent, quam ei quem videant ea ex causa impeditum, ut facere quod promisit cupiat si 20 ullo modo possit. Ac ne videar aberrasse a distributione 49 mea, qui haec in hac populari parte petitionis disputem, hoc sequor, haec omnia non tam ad amicorum studia quam ad popularem famam pertinere, et si inest aliquid ex illo genere, benigne respondere, studiose inservire negotiis ac 25 periculis amicorum, tamen hoc loco ea dico, quibus multitudinem capere possis, ut de nocte domus compleatur, ut multi spe tui praesidi teneantur, ut amiciores abs te discedant quam accesserint, ut quam plurimorum aures optimo sermone compleantur.

30 Sequitur enim ut de rumore dicendum sit, cui maxime 13
serviendum est. Sed quae dicta sunt omni superiore 50

9 casu *dett.*: causa *FH* 13 in *ante* paucioribus *om. Kayser* id
del. Putcanus 16 ut *om. H dett.* 18 ei quem *Petreius*: hi
 quem *H*: hi qui *F* 19 ea ex *FH*: ea *dett.*: iusta *Lag.* 50

oratione, eadem ad rumorem concelebrandum valent, dicendi laus, studia publicanorum et equestris ordinis, hominum nobilium voluntas, adolescentulorum frequentia, eorum qui abs te defensi sunt adsiduitas, ex municipiis multitudo eorum quos tua causa venisse appareat, bene *te* ut homines nosse, 5 comiter appellare, adsidue diligenter petere, benignum ac liberalem esse *et* loquantur et existiment, domus ut multa nocte compleatur, omnium generum frequentia adsit, satis fiat oratione omnibus, re operaque multis; perficiatur id quod fieri potest labore et arte ac diligentia, non ut ad 10 populum ab his omnibus fama perveniat sed ut in his 51 studiis populus ipse versetur. Iam urbanam illam multitudinem et eorum studia qui contiones tenent adeptus es in Pompeio ornando, Manili causa recipienda, Cornelio defendendo; excitanda nobis sunt quae adhuc habuit nemo 15 quin idem splendorum hominum voluntates haberet. Efficiendum etiam illud est ut sciant omnes Cn. Pompei summam esse erga te voluntatem et vehementer ad illius 52 rationes te id adsequi quod petis pertinere. Postremo tota petitio cura ut pompae plena sit, ut inlustris, ut splendida, 20 ut popularis sit, ut habeat summam speciem ac dignitatem, ut etiam si quae poscit ne competitoribus tuis existat aut sceleris aut libidinis aut largitionis accommodata ad eorum 53 mores infamia. Atque etiam in hac petitione maxime videndum est ut spes rei publicae bona de te sit et honesta 25 opinio; nec tamen in petendo res publica capessenda est neque in senatu neque in contione, sed haec tibi sunt retinenda ut senatus te existimet ex eo quod ita vixeris

5 *te add. Lamb.* nosse se *Tyrrell* 6 diligenter *FH*: ac diligenter *dett.*: *secl. Bücheler* 7 *et add. Wesenberg* multa de nocte *coni. Bücheler* 11 ab iis hominibus *Lamb.* 22 si quae poscit (poscis *F*) ne *FH*: si quid possit ne *dett.*: si qua possit nova *coni. Bücheler*: si qua possit, in *Palermus*: si quod possit e *Gulielmus*: si qua possit, ne *Klotz* 26 respublica *del. Bährens* 28 optinenda *coni. Bährens*

defensorem auctoritatis suae fore, equites et viri boni ac locupletes ex vita acta te studiosum oti ac rerum tranquil-
larum, multitudo ex eo quod dumtaxat oratione in contioni-
bus ac iudicio popularis fuisti, te a suis commodis non
5 alienum futurum.

Haec veniebant mihi in mentem de duabus illis commen-
tationibus matutinis, quod tibi cotidie ad forum descendenti
meditandum esse dixeram: 'Novus sum, consulatum peto.'
Tertium restat: 'Roma est,' civitas ex nationum conventu
10 constituta, in qua multae insidiae, multa fallacia, multa in
omni genere vitia versantur, multorum adrogantia, multo-
rum contumacia, multorum malevolentia, multorum superbia,
multorum odium ac molestia perferenda est. Video esse
magni consili atque artis in tot hominum cuiusque modi
15 vitiis tantisque versantem vitare offensionem, vitare fabulam,
vitare insidias, esse unum hominem accommodatum ad
tantam morum ac sermonum ac voluntatum varietatem.
Qua re etiam atque etiam perge tenere istam viam quam 55
institisti, excelle dicendo. Hoc et tenentur Romae et
20 adliciuntur et ab impediendo ac laedendo repelluntur. Et
quoniam in hoc vel maxime est vitiosa civitas, quod
largitione interposita virtutis ac dignitatis oblivisci solet,
in hoc fac ut te bene noris, id est ut intellegas eum esse
te qui iudici ac periculi metum maximum competitoribus
25 adferre possis.

Fac ut se abs te custodiri atque observari sciant; cum
diligentiam tuam, cum auctoritatem vimque dicendi tum
perfecto equestris ordinis erga te studium pertimescent.
Atque haec ita nolo te illis proponere ut videare accusa- 56
30 tionem iam meditari, sed ut hoc terrore facilius hoc ipsum

1 post equites FH dant y quod r. (= Romani) esse videtur 6 com-
mentationibus Palermus: commotionibus codd.: cogitationibus Bücheler
7 quod Lamb.: quo FH: quas Bährens 19 institisti Gruter vulg.:
instituisti codd. et (post Romae) FH: homines et dett. 28 perti-
mescant cod. Turnebi 29 nolo Bücheler: volo codd. ut] non ut vulg.

- quod agis consequare. Et plane sic contende omnibus nervis ac facultatibus ut adipiscamur quod petimus. Video nulla esse comitia tam inquinata largitione quibus non gratis aliquae centuriae renuntient suos magno opere necessarios.
- 57 Qua re si advigilamus pro rei dignitate et si nostros ad 5
 summum studium [benevolos] excitamus et si hominibus studiosis [gratiosisque] nostri suum cuique munus descri-
 bimus et si competitoribus iudicium proponimus, sequestri-
 bus metum inicimus, divisores ratione aliqua coercemus,
 perfici potest ut largitio nulla sit aut nihil valeat. 10
- 58 Haec sunt quae putavi non melius scire me quam te sed
 facilius his tuis occupationibus conligere unum in locum
 posse et ad te perscripta mittere. Quae tametsi ita sunt
 scripta ut non ad omnis qui honores petant sed ad te proprie
 et ad hanc petitionem tuam valeant, tamen tu si quid 15
 mutandum esse videbitur aut omnino tollendum aut si quid
 erit praeteritum velim hoc mihi dicas; volo enim hoc
 commentariolum petitionis haberi omni ratione perfectum.

6, 7 benevolos et gratiosisque *secl. Bücheler* 7 studiosis *dett.*:
 studiis *FH* describimus *H*: describimus *F dett.* 10 aut ante
 nulla *add. Lag. 50* sit *Bücheler*: fit (*superscr. -at H*) *FH*; fiat *dett.*
 12 his] istis *Lag. 50 Lamb.* 15, 16 tu et esse *om. H*

INDEX NOMINVM

AD EPP. AD QVINTVM FRATREM ET COMMENTARIOLVM PETITIONIS

[*Numeri soli Epp. ad Quintum fratrem indicant ; Pct. Commentariolum Petitionis.*]

- Acilius Glabrio (M'.) II i 1.
 Acutius (Q.) III ii 3.
 Aelius Lamia (L.) II xi 2.
 Aelius Tubero (L.) I i 10.
 Aelius Tubero (Q.) III v 1.
 Aemilius Lepidus (M'.) II i 1.
 Aemilius Paulus (L.) II iv 1.
 Aemilius Scaurus (M.) II xiv 4 ;
 xv 3. III i 11, 16 ; ii 3 ; viii 3.
 Aeropa, *fabulae nomen* III v 7.
 Aeserninus, *gladiator Samnis*
 III iv 2.
 Aesopus, *tragoedus* I ii 14.
 Afranius (L.) II vii 3.
 Afri I i 27.
 Africa : Pet. 10.
 Africanus v. Cornelius Scipio
 Africanus.
 Agesilaus I ii 7.
 Alexandria II iii 2.
 Alexandrinus rex II ii 3.
 Alfius (C.) III i 24 ; iii 3.
 Allienus (A.) I i 10
 Anagninum (praedium) II v 4.
 Anicius (C.) II viii 3.
 Anicius (T.) III i 23.
 Annii : Pet. 10.
 Annius Milo (T.) I iv 3. II i 1,
 3 ; iii 1, 2, 4 ; iv 5, 6 ; v 4.
 III i 13 ; ii 2 ; viii 6 ; ix 2.
 Antandrius (*sc. Megaristus*) I ii 4.
 Antiates II viii 1.
 Antistius Vetus II i 3.
 Antonius I ii 13.
 Antonius (C.) III ii 1.
 Antonius (L.) III ii 1.
 Antonius (M.) I iii 7 : Pet. 8, 9, 28.
 Apamensis (*sc. Hephaestus*) I
 ii 4.
 Apollinis (templum) II iii 3.
 Apollo III i 24.
 Apollonidenses I ii 10, 11.
 Appia via I i 17. III vii 1.
 Appius v. Claudius Pulcher.
 Aquilius (M'.) III v 1.
 Arcanum (praedium) II v 4. III
 i 1 ; iii 1 ; ix 7.
 Ariminum II xii 1.
 Aristophaneus modus III i 19.
 Aristoteles III v 1.
 Arpinas (praedium) II v 4. III
 i 1, 7, 8, 21.
 Arpinum III i 3.
 Arrius (Q.) I iii 8.
 Ascanio III iv 5.
 Asia I i 8, 9, 20, 22, 24, 26, 30,
 31, 34, 42, 45 ; ii 14.
 Asiatica itinera I i 17.
 Asicana lectica II viii 2.
 Asicianus octaphoros II viii 2.
 Ateius II viii 1.
 Ateius Capito (L.) III i 15.
 Atellanum municipium II xii 3.
 Athenae I ii 14. II xv 4.
 Attalus I ii 14.
 Atticus v. Pomponius Atticus.

INDEX NOMINVM

- Aurelius Cotta (C.), *cons.* 679: Pet. 47.
 Aurelius Cotta (L.) III iv 1; viii 6.
- Balbus *v.* Cornelius Balbus.
 Bellienus III i 4.
 Bestia *v.* Calpurnius Bestia.
 Bibulus *v.* Calpurnius Bibulus.
 Blandeno (?) II xiii 1.
 Blaundenus (*sc.* Zeuxis) I ii 4.
 Bostrenus (*rex*) II x 3.
 Bovillanus fundus III i 3.
 Britannia II xiii 2; xv 4. III i 13, 25.
 Britannicae res III i 10, 25.
 Brogitarum II vii 2.
 Byzantium II vii 2.
- Caecilius (L.) I ii 6. III iii 2.
 Caecilius (Q.): Pet. 9.
 Caelius Rufus (M.) II xi 2.
 Caesar *v.* Iulius Caesar.
 Caesius, *architectus* III i 2, 3; ix 7.
 Caesius (L.) I i 14; ii 4.
 Calidius (M.) I iii 7. II ix 2. III ii 1.
 Callisthenes II xi 4.
 Calpurnius Bestia (L.) II iii 6.
 Calpurnius Bibulus (M.) II iii 2, 4; ix 2.
 Calpurnius Piso Caesoninus (L.) III i 24.
 Calpurnius Piso Frugi (C.) I iv 2.
 Calventius Marius III i 11.
 Calvus *v.* Licinius Calvus.
 Camillus III i 3.
 Campanus ager II i 1; v 1; vi 2.
 Caninius Gallus (L.) II ii 3; iv 5.
 Caninius Rebilus (C.) III v 6.
 Capito *v.* Ateius Capito.
 Capitolini II v 2.
 Cappadoeces: Pet. 8.
 Carbo *v.* Papirius Carbo.
 Caria I i 25.
 Carinae II iii 7.
 Carvili: Pet. 10.
 Cascellius (M.) I ii 5.
 Cassii I ii 13.
 Cassius Longinus (C.) II i 2.
 Cassius Longinus (L.): Pet. 7.
- Castoris templum II iii 6.
 Catienus (T.) I ii 6.
 Catilina *v.* Sergius Catilina.
 Cato *v.* Porcius Cato.
 Catoniana familia II iv 5.
 Caunii I i 33.
 Censorinus I ii 13.
 Chaerippus I i 14.
 Chrysippus III iv 5; v 6.
 Cicero *v.* Tullius Cicero.
 Cicerones II viii 1.
 Ciliciensis vicinus I ii 7.
 Cillo III i 3.
 Cincius (L.) II ii 1. III i 6; v 6.
 Claudius Marcellus (M.) II iii 1.
 Claudius Nero (Ti.) III i 15; ii 1.
 Claudius Pulcher (Appius) II iv 6; x 1, 2, 3, 5; xi 3; xiii 3. III ii 3; iv 6; ix 3.
 Clodia II iii 2.
 Clodia gens II xi 2.
 Clodiana incendia II i 2.
 Clodianae operae II iii 2.
 Clodiani II iii 2.
 Clodius (P.) I iv 3. II i 3; iii 2, 4; vii 2. III i 11, 17; iv 2.
 Clodius (Sext.) II iv 6.
 Coelius (C.): Pet. 11.
 Coelius Vinicianus (M.) III viii 4.
 Colophonius (*sc.* Nymphon) I ii 4.
 Commagenus (*rex*) II x 2, 3.
 Cornelius (C.) II iii 5: Pet. 19, 51.
 Cornelius Balbus (L.) II x 4. III i 9, 12.
 Cornelius Lentulus (L.) III i 15; iv 1.
 Cornelius Lentulus Marcellinus (Cn.) II i 1, 2; ii 1; iv 5.
 Cornelius Lentulus Spinther (P.) I ii 16; iv 5. II ii 3; iii 1, 4; iv 4, 5. III ii 3.
 Cornelius Lentulus Vatia (Cn.) II iii 5.
 Cornelius Scipio Africanus (P.), minor, I i 23. II iii 3. III iv 5; v 1.
 Cornelius Sulla (L.) I i 33: Pet. 9.
 Cornelius Sulla (P.) III iii 2.
 Cornelius Sulla (P. filius) III iii 2.
 Cosconius (C.) II iv 5.

INDEX NOMINVM

- Cotta *v.* Aurelius Cotta.
 Crassipes *v.* Furius Crassipes.
 Crassus *v.* Licinius Crassus.
 Culleo *v.* Terentius Culleo.
 Cumanum (praedium) II v 4;
     xii 1; III v 1.
 Curii : Pet. 10.
 Curio *v.* Scribonius Curio.
 Curius I iv 3.
 Curtius Postumus (M.) II xiii 3.
     III i 10.
 Cyrea area II viii 3.
 Cyrus, *architectus* II ii 2.
 Cyrus, *rex* I i 23; ii 7.

 Demetrius Phalereus : Pet. 3.
 Demosthenes : Pet. 3.
 Diodotus I ii 12.
 Dionysius, *Siculus* II xi 4.
 Dionysopolitae I ii 4.
 Diphilus, *architectus* I I i 1, 2; ix 7.
 Domitius Ahenobarbus (L.) I ii
     16. II xi 2; xiii 3; xiv 4.
 Domitius Calvinus (Cn.) II iii 6.
     III ii 3; iv 1; viii 3.
 Drusus *v.* Livius Drusus.

 Electra, *fabulae nomen* III v 7.
 'Empedoclea' (Sallusti) II ix 3.
 Ephesus I ii 14.
 Ἐπιχάρμειον (dictum) : Pet. 39.
 Epicharmus III i 23.
 Epicureus (*sc.* Patro *et* Plato) I
     ii 14.
 Erigona, *fabulae nomen* III i 13;
     v 7; ix 6.
 Euphrates II x 2.

 Fabius (C.) I ii 6.
 Fabricius (*vel* Gratidius) I iv 3.
 Fadius Gallus (T.) I iv 3.
 Fannius (C.) III v 1.
 Favonius (M.) II iii 2; ix 2.
 Felix III ix 8.
 Flavius (L.) I ii 10, 11.
 Formiae I i 17.
 Fufidianus fundus III i 3.
 Fufidius III i 3.
 Fundanius (C.) I ii 10 : Pet. 19.
 Furinae (templum) III i 4.

 Furius Crassipes II iv 2; v 1, 2,
     3. III vii 1.
 Furius Flaccus (M.) II v 2.
 Furius Philus (L.) III v 1.

 Gabinus (A.) I ii 15. II vi 1;
     xi 2, 3. III i 15, 24; ii 1, 2, 3;
     iii 2, 3; iv 1; v 5; vii 1; ix 1, 3.
 Galba (P.) : Pet. 7.
 Galli I i 27 : Pet. 9.
 Gallia II iii 4. III ix 6.
 Gallius (Q.) : Pet. 19.
 Gargettus II viii 3.
 Gellius Poplicola II i 1.
 Glabrio *v.* Acilius Glabrio.
 Gracchus *v.* Sempronius Grac-
     chus.
 Graeca bibliotheca III iv 5.
 Graeca (scripta) II xv 5.
 Graeci I i 7, 16, 18, 33, 35, 36;
     ii 4, 6. II xi 4.
 Graecia I i 16, 28.
 Graecostasis II i 3.
 Graecus I i 19 : Pet. 8.
 Graii II x 3.
 Gratidius I i 10; iv 3 (*v.* Fabricius).
 Gutta III viii 6.

 Halicarnassus I i 25.
 Hephaestius I ii 4.
 Heraclides Ponticus III v 1.
 Hermias I ii 12.
 Hermippus I ii 4.
 Herus III i 1.
 Hippodamus III i 9, 21, 22.
 Hirrus *v.* Lucilius Hirrus.
 Hispani I i 27.
 Homerus III vii 1.
 Hortensius I iii 8.
 Hymettus II viii 3.
 Hypaepenus (*sc.* Attalus) I ii 11.

 Ionia I i 25.
 Italia I i 33; ii 16 : Pet. 30.
 Iulius Caesar (C.) I ii 11, 16.
     II i 1; iv 5, 6; x 2, 4, 5; xi 1;
     xii 3; xiii 1, 3; xiv 2; xv 1, 5.
     III i 8, 9, 10, 11, 13, 17, 18, 20,
     25; ii 3; iii 1; v 3, 4; viii 2,
     3, 6; ix 6, 7 (?).

INDEX NOMINVM

- Iuppiter II vii 1, 2.
 Iuppiter Hospitalis II x 3.
- Labeo I i 14. III i 21; viii 1.
 Labienus III i 21; vii 2; viii 1, 2.
 Labro II v 3.
 Laelius (C.) III v 1.
 Lamia *v.* Aelius Lamia.
 Lamiae II iii 7.
 Laterium II v 4. III i 4, 5; iii 1.
 Latiar II iv 2.
 Latinae (feriae) II iv 2, 4.
 Latini libri III iv 5; v 6.
 Laus Pompeia II xiii 1.
 Lentulus *v.* Cornelius Lentulus.
 Lepidus *v.* Aemilius Lepidus.
 Lex Aurelia I iii 8.
 Lex Gabinia II xi 3.
 Lex Pupia II xi 3.
 Liciniana domus II iii 7.
 Licinius, *plagiarius* I ii 6.
 Licinius, *Q. Ciceronis necessarius*
 II i 1.
 Licinius Calvus (C.) III i 3.
 Licinius Crassus (M.) I iii 7. II
 iii 2, 3, 4; vii 2.
 Licinius Crassus (P. filius) II
 vii 2.
 Licinius Crassus Iunianus (P.)
 III viii 4.
 Licinius Lucullus (L.) I ii 12.
 Licinius Lucullus (M.) II i 1.
 Licinius Macer (C.) II iv 1.
 Licinius, *servus* I ii 14.
 Ligurius (A.) III vii 2.
 Livius Drusus II xv 3.
 Longilius II v 3.
 Lucilius Hirrus (C.) III viii 4;
 ix 3.
 Lucretius, *poeta* II ix 3.
 Lucullus *v.* Licinius Lucullus.
 Lucusta III i 4.
 Lupercalia II xi 4.
- Magnetes ab Sipylo II. ix 2
 Manilianum (praedium) III i 1.
 Manilius (C.): Pet. 51.
 Manilius (M.) III v 1.
 Manlii: Pet. 9.
 Manlius Torquatus (L.) III iii 2.
- Marcellinus *v.* Cornelius Lentulus
 Marcellinus.
 Marcellus *v.* Claudius Marcellus.
 Marcius Philippus (L.) II i 2.
 Marius (M.) II viii 2, 3, 4.
 Marius Gratidianus (M.): Pet. 10.
 Mars, *deus* III vii 1.
 Martius campus II ii 1.
 Megaristus I ii 4.
 Memmius (C.), *tr. pl.* 688 *a. u. c.*
 I ii 16. II xiv 4. III ii 3; viii 3.
 Memmius (C.), *tr. pl.* 700 *a. u. c.*
 III i 15, 16; ii 1 3; iii 2.
 Mercuriales II v 2.
 Mescidius III i 1, 3.
 Messala *v.* Valerius Messala.
 Milo *v.* Annii Milo.
 Minucius III i 21.
 Mucius Scaevola (Q.) I ii 13.
 III iv 6.
 Mucius Scaevola (Q.), *augur* III
 v 1.
 Mysi I ii 5.
 Mysia I i 25.
 Mysus I i 19.
- Nannii: Pet. 9.
 Nerius (Cn.) II iii 5.
 Nero *v.* Claudius Nero.
 Nervii III viii 2.
 Nicephorus, *vilius* III i 5.
 Nicias I ii 4.
 Nigidius Figulus (P.) I ii 16.
 Nilus III ix 7.
 Numisiana forma II ii 1.
 Nymphon I ii 4.
- Oceanus II xv 4.
 Octavius (C.) I i 21; ii 7.
 Octavius Naso (L.) I ii 10.
 Olbia II iv 7; vi 1.
 Olbiensis epistula II iii 7.
 Oppius (C.) III i 8, 10, 13, 17,
 18.
 Orcivius (C.): Pet. 19.
 Orfius (M.) II xii 3.
 Ostia III ii 1.
- Pacideianus III iv 2.
 Paconius I i 19.

INDEX NOMINVM

- Paeonius, *rheto*r III iii 4.
 Pansa *v.* Vibius Pansa.
 Panthera : Pet. 8.
 Papirius Carbo (C.) II iii 3.
 Patro, *Epicureus* I ii 14.
 Phaethon, *libertinus* I iv 4.
 Philippus *v.* Marcius Philippus.
 Philistus II xi 4.
 Philocteta II viii 4.
 Philogonus, *Quinti libertus* I iii 4.
 Philotimus III i 1, 6; ix 7.
 Philoxenus III i 1.
 Philus *v.* Furius Philus.
 Phryx I i 19.
 Picenum II iii 4.
 Pinarius (T.) III i 22.
 Pisae II v 3.
 Piso *v.* Calpurnius Piso.
 Pisonis lacus II iii 7.
 Placentia II xiii 1.
 Plancius (Cn.) II i 3. III i 11.
 Plato, *Epicureus* I ii 14.
 Plato, *philosophus* I i 29.
 Platonius homo : Pet. 46.
 Pola *v.* Servius Pola.
 Pompeianum (praedium) II v 4;
     xii 1.
 Pompeius Magnus (Cn.) I ii 11,
     15, 16; iii 9; iv 4. II i 1;
     ii 3; iii 1, 2, 3, 4; iv 5, 6; v 1,
     3; vii 2; xi 1; xiv 2. III i 9,
     15, 18; ii 1, 2; iii 3; iv 1, 2,
     3; viii 3, 4, 6; ix 3: Pet. 5,
     14, 51.
 Pompeius (Q.) III ii 3.
 Pompili : Pet. 10.
 Pomponia II v 2. III i 7, 19;
     ix 9.
 Pomponiana nomina II ii 1.
 Pomponius Atticus (T.) I iii 8;
     iv 2. II iii 7; iv 5; ix 2;
     x 2.
 Pomptinus (C.) III iv 6.
 Porcia III ix 9.
 Porcius Cato (C.) I ii 15. II i 2;
     iii 1, 3, 4; iv i (?) 5. 6.
 Porcius Cato (M.), *Uticensis* II
     vii 3; xiv 4. III i 15; ii 1;
     iv 6.
 Procius II vi 1.
- Ψυπία arx II viii 3.
 Ptolomaeus II viii 2.
 Publicius (*vel* Publicienus *vel*
     Publicenius) (Q.) I ii 14.
 Pupinia (tribus) II iii 5.
- Quirinalia II iii 2, 4; xi 3.
- Racilius (L.) II i 2, 3; iv 5.
 Rebilus *v.* Caninius Rebilus.
 Rhodii I i 33.
 Roma I i 22, 26, 42; iii 4. II ii
     1; v 3; xii 3; xiii 1, 2. III
     i 4, 7, 12, 14, 21; v 2, 6; vii 1,
     2; ix 4: Pet. 2, 43, 54, 55.
 Romanae res II iv 4; xiii 4.
 Romanus civis I ii 15.
 Romanus eques II v 2; xi 2;
     xii 3: Pet. 9, 29.
 Romanus populus I i 26, 27, 33:
     Pet. 8, 10.
 Rutilius Lupus (P.) II i 1.
 Rutilius Rufus (P.) III v 1.
- Sabidius : Pet. 8.
 Salebro II v 3.
 Sallustius (Cn.) II ix 3. III iv
     2, 3; v 1.
 Salvius, *servus* III i 21; ii 1.
 Samus (-os) I i 25. III vii 2.
 Sapalae : Pet. 10.
 Sardinianus (*sc.* Plato) I ii 14.
 Sardinia II ii 1; iii 7; v 3.
 Satricum III i 4.
 Scaevola *v.* Mucius Scaevola.
 Scaurus *v.* Aemilius Scaurus.
 Scipio *v.* Cornelius Scipio Africa-
     nus.
 Scribonius Curio (C.) II iii 2, 4.
 Sempronius Gracchus (Ti.), *augur*
     II ii 1.
 Sempronius Tuditanus (C.) III
     v 1.
 Sergius Catilina (L.) : Pet. 8, 9.
 Serranus Domesticus III viii 5.
 Servilius Caepio I iii 7.
 Servilius Vatia Isauricus (P.) II
     i 1. III i 20.
 Servilius Vatia Isauricus (P. filius)
     II iii 2. III iv 6.

INDEX NOMINVM

- Servius Pola II iv 6; xi 2.
 Sestius (P.) I iv 2, 3, 5. II ii 1;
     iii 5, 6; iv 1.
 Sestius Pansa (L.) II ix 2.
 Sevius (*vel* Servius) II iv 6.
 Sextilius (Q.) II i 3.
 Siculus (*sc.* Philistus) II xi 4.
 Sicura, *servus* III ix 8.
 Smyrna I ii 5.
 Smyrnaeus (*sc.* Nicias) I ii 4.
 Σοφοκλῆς, *poeta* II xv 3.
 Staius, Q. *Ciceronis libertus* I ii 1,
     2, 3, 8. II viii 1.
 Sulla *v.* Cornelius Sulla.
 Sulla, *nomenclator* I ii 9.
 Sullani homines I i 21.
 Σύνδειπνοι, *Sophoclis fabula* II
     xv 3.
 Syra area II viii 3 (?).
 Syriaci publicani II xi 2.
 Syriacus vicinus I ii 7.

 Tanusii : Pet. 9.
 Taurus (M.) III i 4.
 Telamo II v 3.
 Telluris (templum) III i 14.
 Tenedia securis II ix 2.
 Tenedii II ix 2.
 Terentia I iii 10.
 Terentius Culleo (Q.) II ii 1.
 Theopompus I ii 9. II x 4.
 Thessalonica I iii 10; iv 2.
 Thucydides II xi 4.
 Tiro *v.* Tullius Tiro.
 Titinii : Pet. 9.
 Titius (T.) II v 4.
 Torquatus *v.* Manlius Torquatus.
 Tralles I i 17.
 Trebatius Testa (C.) II xii 3; xiii
     3. III i 9.
 Triarius *v.* Valerius Triarius.
 Troades, *fabulae nomen* III v 7.
 Troilus, *fabulae nomen* III v 7.
 Tubero *v.* Aelius Tubero.
- Tuditanus *v.* Sempronius Tudi-
     tanus.
 Tullia II iv 2; v 1.
 Tullius Albinovanus (P.) II iii 5.
 Tullius Cicero (M.) II x 4.
 Tullius Cicero (M. filius) I iii 3,
     10. II viii 1; xii 2. III iv 6;
     viii 2.
 Tullius Cicero (Q.) II xiv 2.
 Tullius Cicero (Q. filius) II iv 2;
     v 2; xi 4; xii 2. III i 7, 14,
     19; iii 4; ix 9.
 Tullius Tiro (M.) III i 10, 19.
 Tuscenius I i 19; ii 6.
 Tusculanum (praedium) II ii 1.
     III i 23; iv 6; v 1.
 Tyrannio II iv 2. III iv 5;
     v 6.
 Tyrii II xi 2.

 Valerius Messala (M.), *cons.* 693
     a. u. c. I iii 9.
 Valerius Messala (M.) II xiv 4.
     III i 16; ii 3; iii 2; viii 3;
     ix 3.
 Valerius Triarius (P.) III ii 3.
 Vatinius (P.) II iv 1; xv 3. III
     ix 5.
 Velvinus III i 4.
 Venafrum III i 3.
 Vergilius (C.) I ii 7.
 Vettii : Pet. 10.
 Vibius Pansa (C.) III v 5.
 Vibullius Rufus (L.) II vii 2.
     III i 18.
 Vitularia via III i 3.
 Volcacius Tullus (L.) II i 1.
 Volumnii : Pet. 9.
 Vrania II vii 1.

 Xenophon, *historicus* I i 23; ii 7.

 Zeugma II x 2.
 Zeuxis, *Blaundemus* I ii 4, 5.

M. TVLLI CICERONIS AD M. BRVTVM

ET

M. BRVTI AD M. TVLLIVM CICERONEM

EPISTVLARVM

LIBER PRIMVS

I

Scr. eodem die quo ep. 2 a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

L. CLODIVS, tribunus plebis designatus, valde me diligit I
vel, ut *ἐμφατικώτερον* dicam, valde me amat. Quod cum
5 mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti)
quin illum quoque iudices a me amari. Nihil enim mihi
minus hominis videtur quam non respondere in amore iis
a quibus provocere. Is mihi visus est suspicari nec sine
magno quidem dolore aliquid a suis vel per suos potius
10 iniquos ad te esse delatum quo tuus animus a se esset
alienior. Non soleo, mi Brute, quod tibi notum esse arbi-
tror, temere adfirmare de altero; est enim periculosum
propter occultas hominum voluntates multiplicisque
naturas; sed Clodi animum perspectum habeo, cognitum,
15 iudicatum. Multa eius indicia sed ad scribendum non
necessaria. Volo enim testimonium hoc tibi videri potius
quam epistulam. Auctus Antoni beneficio est. Eius ipsius
benefici magna pars a te est. Itaque eum salvis nobis

10 iniquos *MC*: inimicos *A*² *Crat. Cobet*, sed cf. *Fam.* xi. 27. 7
14 sed *Baiter*: et *M*¹: at *M*²: *om. vulg.* 15 eius (*sc. animi*)
codd.: eius rei *Cobet*

2 vellet salvum. In eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, ut scis, minime stultus) ut utriusque salvi esse non possint. Itaque nos mavult; de te vero amicissime et loquitur et sentit. Qua re si quis secus ad te de eo scripsit aut si coram locutus est, peto a te etiam atque etiam mihi 5 ut potius credas, qui et facilius iudicare possum quam ille nescio quis et te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima civemque talem qualis et prudentissimus et fortuna optima esse debet.

II

Scr. Romae ex. iii. Mai. a. 711 (43).

10

CICERO BRVTO SAL.

1 Scripta et obsignata iam epistula litterae mihi redditae sunt a te plenae rerum novarum, maximeque mirabile Dolabellam quinque cohortis misisse in Chersonesum. Adeone copiis abundat ut is qui ex Asia fugere dicebatur 15 Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu † eo † quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortis spero iam tuas esse, quoniam latro 2 ille tam fuit demens. Tuum consilium vehementer laudo 20 quod non prius exercitum Apollonia Dyrrhachioque movisti quam de Antoni fuga audisti, Bruti eruptione, populi Romani victoria. Itaque quod scribis post ea statuisse te ducere exercitum in Chersonesum nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani, facis ex tua dignitate 25 3 et ex re publica. Quod scribis de seditione quae facta est in legione quarta decima fraude C. Antoni (in bonam partem accipies), magis mihi probatur militum severitas quam tua.***

13 mirabile est *Orelli* 17 eo] eo loco *Wesenberg*: tecum *Müller*:
del. Crat. Gurlitt 23 post ea *Ganter*: postea *vulg.* 27 quarta
 decima fraude C. Antoni *Madvig*: quarta de Catoniis *codd.*: quarta
 decima Antoni causa *Gurlitt* 28 tua clementia *Wesenberg*

IIa

Scr. Romae xv K. Mai. a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

Te benevolentiam exercitus equitumque expertum vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habes
 5 novi, facies me certiolem; in quo delector me ante providisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi. Id valde pertinuit, ut ego tum intellegebam, ad rem publicam, ut nunc iudico, ad dignitatem tuam.

* * * Quod scribis me maximo otio egisse ut insectarer
 10 Antonios idque laudas, credo ita videri tibi. Sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo; scribis enim acius prohibenda bella civilia esse quam in superatos iracundiam exercendam. Vehementer a te, Brute, dissentio nec clementiae tuae concedo, sed salutaris severitas vincit inanem
 15 speciem clementiae. Quod si clementes esse volumus, numquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris; de me possum idem quod Plautinus pater in Trinummo:

‘Mihī quidem aetas ácta ferme est; túa istuc refert máxime.’

20 Opprimemini, mihi crede, Brute, nisi provideritis; neque enim populum semper eundem habebitis neque senatum neque senati ducem. Haec ex oraculo Apollinis Pythi edita tibi puta; nihil potest esse verius. xv K. Maias. 3 (6)

III

Scr. Romae xi K. Mai., ut videtur, a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

25

Nostrae res meliore loco videbantur; scripta enim ad te
 certo scio quae gesta sunt. Qualis tibi saepe scripsi consules, tales exstiterunt. Caesaris vero pueri mirifica indoles

3 *Hinc incipit ep. nova ut Gurlitt docuit. Cum praecedenti ep. coniungit*
 § 4 *Schelle* 4 *habebis Crat. cod. Faerni ideoque Gurlitt* 8
 ut *add. vet.* 9 *otio codd.; negotio Ruete; odio Lamb. Ganter;*
 modo *Becher* 10 *idque] neque Ganter* 20 *provideritis A² Crat.*
 (*fort. = Ls*) *P: providetis M: provideatis cod. Guelferbytanus; pro-*
videris cod. Dresdensis 23 *xv O. E. Schmidt; XII M*

virtutis est. Vtinam tam facile eum florentem et honoribus
 et gratia regere ac tenere possimus quam facile adhuc
 tenuimus! Est omnino illud difficilius sed tamen non
 diffidimus. Persuasum est enim adulescenti et maxime per
 me eius opera nos esse salvos. Et certe, nisi is Antonium 5
 2 ab urbe avertisset, perissent omnia. Triduo vero aut quad-
 riduo ante hanc rem pulcherrimam timore quodam perculsa
 civitas tota ad te se cum coniugibus et liberis effundebat;
 eadem recreata a. d. XII Kal. Maias te huc venire quam se
 ad te ire malebat. Quo quidem die magnorum meorum 10
 laborum multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si
 modo est aliquis fructus ex solida veraque gloria. Nam
 tantae multitudinis quantam capit urbs nostra concursus est
 ad me factus; a qua usque in Capitolium deductus maximo
 clamore atque plausu in rostris conlocatus sum. Nihil est in 15
 me inane; neque enim debet; sed tamen omnium ordinum
 consensus, gratiarum actio gratulatioque me commovet
 propterea quod popularem me esse in populi salute prae-
 3 clarum est. Sed haec te malo ab aliis.

Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissime 20
 certiore illudque consideres ne tua liberalitas dissolutior
 videatur. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos
 umquam hostis digniores omni supplicio fuisse quam eos
 civis qui hoc bello contra patriam arma ceperunt; quos
 quidem ego omnibus sententiis ulciscor et persequor 25
 omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias,
 tui iudici est; ego sic sentio trium fratrum unam et eandem
 esse causam.

1 est *Bücheler* (cf. *Wesenberg 'Emend.'* p. 18): et *M*¹; del. *M*² 12
 fructum *M*²: om. *M*¹ 14 a qua *C*: ea cum *M*: ab ea cum *Lamb.*
ante maximo *addit* mox *Clark*: *fort.* deductus postea reductus
 18 me del. *Cobet*

IIIa *Scr. Romae v Kal. Mai. a. 711 (43).*

CICERO BRVTO SAL.

Consules duos bonos quidem, sed dumtaxat bonos con- (4)
sules amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria occidit,
5 cum paucis diebus ante magno proelio vicisset. Nam Pansa
fugerat vulneribus acceptis quae ferre non potuit. Reliquias
hostium Brutus persequitur et Caesar. Hostes autem omnes
iudicati qui M. Antoni sectam secuti sunt, idque senatus
consultum plerique interpretantur etiam ad tuos sive ca-
10 ptivos sive dediticios pertinere. Equidem nihil disserui
durius cum nominatim de C. Antonio decernerem, quod
ita statueram, a te cognoscere causam eius senatum oportere.
V. K. Maias.

IV *Scr. Dyrrachi iii aut prid. Id. Mai. a. 711 (43).*

15 BRVTVS CICERONI SAL.

Quanta sim laetitia adfectus cognitis rebus Bruti nostri 1
et consulum facilius est tibi existimare quam mihi scribere.
Cum alia laudo et gaudeo accidisse, tum quod Bruti eruptio
non solum ipsi salutaris fuit sed etiam maximo ad victoriam
20 adiumento. Quod scribis mihi trium Antoniorum unam 2
atque eandem causam esse, quid ego sentiam mei iudici
esse: statuo nihil nisi hoc, senatus aut populi Romani
iudicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint.
'At hoc ipsum' inquires 'inique facis qui hostilis animi in
25 rem publicam homines civis appelles.' Immo iustissime.
Quod enim nondum senatus censuit nec populus Romanus

3 *Novam ep. agnovit Ruete. Verba* (consules . . . Caesar) *peculiarem*
esse epistulam putat O. E. Schmidt, cetera tamen (Hostes . . . Maias) *ad*
ep. 3 § 3 adiungenda esse 3 bonos illos quidem *O. E. Schmidt ex*
Guelferbytano qui habet bonos esse quidem, *unde* bonos *css' = consules*)
quidem *conicit Gurlitt* consules *om. A² Crat. vulg. ; sed habet*

MC alii 8 idque *Wesenberg*: itaque *M*: itaque id *vulg.* 13
v O. E. Schmidt: x *M*

iussit, id adroganter non praeiudico neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod ei quem me occidere res non coegit neque crudeliter quicquam eripui neque dissolute quicquam remisi habu.que in mea potestate quoad bellum fuit. Multo equidem honestius iudico magisque quod concedere possit res publica miserorum fortunam non insectari quam infinite tribuere potentibus quae cupiditatem et adrogantiam incendere possint. Qua in re, Cicero, vir optime atque fortissime mihi que merito et meo nomine et rei publicae carissime, nimis credere videris spei tuae statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare ac permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quae tua est humanitas, aequo animo te moneri patieris, praesertim de communi salute; facies tamen quod tibi visum fuerit; etiam ego, cum me docueris * * *.

IV a

Scr. ex castris Id. Mai. a. 711 (43).

BRVTVS CICERONI SAL.

I * * * Nunc, Cicero, nunc agendum est ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus neu semper primi cuiusque mali excidendi causa sit ut aliud renascatur illo peius. Nihil iam neque opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest in quo non cum omnium culpa tum praecipue tua futura sit, cuius tantam auctoritatem senatus ac populus Romanus non solum esse patitur sed etiam cupit quanta maxima in libera civitate unius esse potest; quam tu non solum bene sentiendo sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porro, quae tibi superest, nulla abs te desideratur

6 conducere possit reip. *M² in marg.* 12 liceat *codd.*: liqueat
Madvig: libeat vel deceat *coni. Müller* 19 Quae sequuntur partem
 esse novae epistulae monstravit *O. E. Schmidt* Nunc *M*: hoc
coni. Wesenberg agendum] cavendum *Cobet* 21 excidium *Cobet*:
 sed verba non sollicitanda sunt; cf. *Phil.* i. 28: *Div. in Caec.* 59

nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic adsunt
 ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuae virtutes ;
 unum hoc a grato animo liberalique profectum cautiorem
 ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim sena-
 5 tus cuiquam dare debet quod male cogitantibus exemplo
 aut praesidio sit. Itaque timeo de consulatu ne Caesar
 tuus altius se ascendisse putet decretis tuis quam inde, si
 consul factus sit, sit descensus. Quod si Antonius ab 3 (5)
 alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi
 10 habuit, quonam animo fore putas si quis auctore non
 tyranno interfecto sed ipse senatu putet se imperia quaelibet
 concupiscere posse? Qua re tum et facilitatem et provi-
 dentiam laudabo tuam cum exploratum habere coepero
 Caesarem honoribus quos acceperit extraordinariis fore
 15 contentum. 'Alienae igitur' inquires 'culpa me reum
 subicies?' Prorsus alienae, si provideri potuit ne exsi-
 steret! Quod utinam inspectare possis timorem de illo
 meum!

His litteris scriptis consulem te factum audivimus. Tum 4 (6)
 20 vero incipiam proponere mihi rem publicam iustam et iam
 suis nitentem viribus si istuc videro. Filius valet et in
 Macedoniam cum equitatu praemissus est. Idibus Maiis
 ex castris.

V *Scr. Romae iii Non. Mai. a. 711 (43).*

25 CICERO BRVTO SAL.

A. d. v K. Maias cum de iis qui hostes iudicati sunt I
 bello perseguendis sententiae dicerentur, dixit Servilius
 etiam de Ventidio et ut Cassius persequeretur Dolabellam.
 Cui cum essem adsensus, decrevi hoc amplius, ut tu, si

2 tuae virtutes *secl. Man.* 3 a *add. Lamb.* 4 desiderat *Crat.* :
 -ant *M* 8 sit descensus *cod. Vrsini* : descensurum *M vulg.* : ascen-
 surum *Man.* : escensurum *Madvig* 12 facilitatem *MA² Crat.* : felici-
 tatem *CΣ (cf. Lehmann 'Att.' p. 179)* 16 alienae *del. Kayser Madvig*
post existeret interrogationis notam addit Gurlitt 17 posses *Wesenberg*

arbitrarere utile exque re publica esse, persequerere bello Dolabellam; si minus id commodo rei publicae facere posses sive non existimares ex re publica esse, ut in isdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere senatus quam ut tuum esset iudicium quid tibi 5 maxime conducere rei publicae videretur. Equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam Dolabella, ad finem et ad dignitatem tuam pertinere eum persequi.

2 De Cassi nostri copiis nihil sciebamus. Neque enim ab 10 ipso ullae litterae neque nuntiabatur quicquam quod pro certo haberemus. Quanto opere autem intersit opprimi Dolabellam profecto intellegis, cum ut sceleris poenas persolvat tum ne sit quo se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi iam ante placuisse potes ex 15 superioribus meis litteris recordari; quamquam tum et fugae portus erat in tuis castris et subsidium salutis in tuo exercitu. Quo magis nunc liberati, ut spero, periculis in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed haec cogitabis diligentius, statues sapienter; facies nos quid constitueris et 20 quid agas, si tibi videbitur, certiores.

3 Ciceronem nostrum in vestrum conlegium cooptari volo. Existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi; nam etiam factum est antea. Gaius enim Marius, cum *in* Cappadocia esset, lege Domitia factus est 25 augur nec quo minus id postea liceret ulla lex sanxit. Est etiam in lege Iulia, quae lex est de sacerdotiis proxima, his verbis: 'QVI PETET CIVISVE RATIO HABEBITVR.' Aperte indicat posse rationem haberi etiam non praesentis. Hac

5 tibi *ante* maxime *Gurlitt ex A²*; sibi maxime *Crat.*: tibi *ante* videretur *M vulg.* 19 hoc *Wesenberg* 25 in *add. vett.* 28 HABEBITVR. Aperte indicat posse rationem haberi etiam non praesentis *M²A² Crat.* (*fort. = Ls*): HABEBITVR aperte indicat posse rationem haberi non petentis *M¹*: HABEBITVR aperte indicatum posse rationem haberi etiam non petentis *O. E. Schmidt (plerumque ex Guelpherbyitano)*

de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur sicut in rebus omnibus; tibi autem statuendum est de Domitio, de Catone nostro. Sed quamvis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt praesentibus facillora. Quod si
5 statueris in Asiam tibi eundem, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas.

Omnino Pansa vivo celeriora omnia putabamus. Statim 4 enim conlegam sibi subrogavisset, deinde ante praetoria sacerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam
10 moram video. Dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sane perturbatio. Tu tota de re quid sentias velim me facias certiozem.
III Nonas Maias.

VI

Scr. Romae xiv K. Iun. a. 711 (43).

15

BRVTVS CICERONI SAL.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iam pridem hoc 1 ex nostra necessitudine quae ad summam benevolentiam pervenit sublatum esse debet. Filius tuus a me abest; in Macedonia congregiemur. Iussus est enim Ambracia
20 ducere equites per Thessaliam. Scripsi ad eum ut mihi Heracleam occurreret. Cum eum videro, quoniam nobis permittis, communiter constituemus de reditu eius ad petitionem aut commendationem honoris. Tibi Glycona, 2
medicum Pansae, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo. Audimus eum
25 venisse in suspicionem Torquato de morte Pansae custodiri ut parricidam. Nihil minus credendum est; quis enim maiorem calamitatem morte Pansae accepit? Praeterea est modestus homo et frugi quem ne utilitas quidem
30 videatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te et quidem

2 autem idem statuendum Schelle
mann 'Att.' p. 179): Et scripsi M vulg.

20 Scripsi *Crat. z (cf. Leh-*

valde rogo (nam Achilleus noster non minus quam aequum est laborat) eripias eum ex custodia conservesque. Hoc ego ad meum officium privatarum rerum aequae atque ullam aliam rem pertinere arbitror.

- 3 Cum has ad te scriberem litteras, a Satrio, legato 5
C. Treboni, reddita est epistula mihi a Tillio et Deiotaro Dolabellam caesum fugatumque esse. Graecam epistulam tibi misi Cicereii cuiusdam ad Satrium missam.
- 4 Flavius noster de controversia quam habet cum 10
Dyrrhachinis hereditariam sumpsit te iudicem. Rogo te, Cicero, et Flavius rogat rem conficias. Quin ei qui Flavium fecit heredem pecuniam debuerit civitas non est aubium; neque Dyrrhachini infitiantur sed sibi donatum aes alienum a Caesare dicunt. Noli pati a necessariis tuis necessario meo iniuriam fieri. XIII K. Iunias ex castris ad 15
imam Candaviam.

VII *Scr. in castris circ. ix K. Quint. a. 711 (43).*

BRVTVS CICERONI SAL.

- 1 L. Bibulus quam carus mihi esse debeat, nemo melius 20
iudicare potest quam tu cuius tantae pro re publica contentiones sollicitudinesque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus vel nostra necessitudo debet conciliare te illi. Quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te movere debet nostra, si modo iusta est aut pro officio necessario suscipitur. Is Pansae locum petere constituit. 25
Eam nominationem a te petimus. Neque coniunctiori dare beneficium quam nos tibi sumus neque digniorem nominare potes quam Bibulum. De Domitio et Apuleio quid 30
attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium vero tu tua auctoritate sustinere debes.

8 Cicereii *M*, nomen notum cf. *Pauly-Wissowa* iii. 2537; Cycherei *A*²; Cycheraei *Crat.*; Cychraei *Gurlitt* 15 XIII *M*¹; XVII *M*² 25 Is *PA*² *Crat.* (*fort.* = *Ls*); in *M*; Is in *Wesenberg*

Sed Apuleius in sua epistula celebrabitur. Bibulum noli dimittere e sinu tuo, tantum iam virum ex quanto, crede mihi, potest evadere qui vestris paucorum respondeat laudibus.

5 **VIII** *Scr. ex. m. Maio aut in. Iun. a. 711 (43).*

CICERO BRVTO SAL.

Multos tibi commendabo et commendem necesse est. **I**
 Optimus enim quisque vir et civis maxime sequitur tuum
 iudicium tibi que omnes fortes viri dare operam et studium
 10 volunt, nec quisquam est quin ita existimet, meam apud te
 et auctoritatem et gratiam valere plurimum. Sed **C. 2**
 Nasennium, municipem Suessanum, tibi ita commendo
 ut neminem diligentius. Cretensi bello Metello imperatore
 octavum principem duxit, postea in re familiari occupatus
 15 fuit, hoc tempore cum rei publicae partibus tum tua ex-
 cellenti dignitate commotus voluit per te aliquid auctoritatis
 adsumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi
 hominem et, si quid ad rem pertinet, etiam locupletem.
 Pergratum mihi erit si eum ita tractaris ut merito tuo mihi
 20 gratias agere possit.

IX *Scr. Romae in. m. Quint., . . . , ut videtur a. 711 (43).*

CICERO BRVTO SAL.

Fungerer eo officio quo tu functus es in meo luctu teque **I**
 per litteras consolarer, nisi scirem iis remediis quibus meum
 25 dolorem tu levasses te in tuo non egere, ac velim facilius
 quam tunc mihi nunc tibi tute medeare. Est autem

1 in] iam *Ganter* 7 commendabo *C*: commendavi *M*: com-
 mendo *ed. Iuntina* 9 dare *M¹ cod. Guelferbytanus*; navare *M²P*
 13 Is Cretensi *Wesenberg* 16 voluit *C Gurliit*: valeat *M¹*: valuit
M²: vellet *A² Crat.*: volt *M marg.* 23 fungerer eo *Crat.*: fungre (?)
M¹: fungerer *M² vulg.* 25 in tuo *om. M* 26 tunc *R*: in
 tuo *M (ex l. 25)*: *om. I Orelli*

- alienum tanto viro quantus es tu, quod alteri praeceperit id ipsum facere non posse. Me quidem cum rationes quas conlegeras tum auctoritas tua a nimio maerore deterruit. Cum enim mollius tibi ferre viderer quam deceret virum, praesertim eum qui alios consolari soleret, accusasti me 5 per litteras gravioribus verbis quam tua consuetudo ferebat.
- 2 Itaque iudicium tuum magni aestimans idque veritus me ipse conlegi et ea quae didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi tua auctoritate addita. Ac mihi tum, Brute, officio solum erat et naturae, tibi nunc populo et scaenae, 10 ut dicitur, serviendum est. Nam cum in te non solum exercitus tui sed omnium civium ac paene gentium coniecti oculi sint, minime decet propter quem fortiores ceteri sumus eum ipsum animo debilitatum videri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti cui simile 15 in terris nihil fuit), et est dolendum in tam gravi vulnere, ne id ipsum, carere omni sensu doloris, siq̄ miserius quam dolere, sed ut modice ceteris utile est, *ita* tibi necesse est.
- 3 Scriberem plura nisi ad te haec ipsa nimis multa essent. 20 Nos te tuumque exercitum exspectamus; sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. De tota re publica plura scribam et fortasse iam certiora iis litteris quas Veteri nostro cogitabam dare.

X

Scr. Romae med. m. Quint. a. 711 (43).

25

CICERO BRVTO SAL.

- 1 Nullas adhuc a te litteras habebamus, ne famam quidem quae declararet te cognita senatus auctoritate in Italiam adducere exercitum; quod ut faceres idque maturares magno opere desiderabat res publica. Ingravescit enim in dies 30 intestinum malum, nec externis hostibus magis quam

1 quantus C: que M¹: quam M²: ut A³ Crat. 18 ita add.
Wesenberg: sic add. Becher

domesticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli sed
 facilius frangebantur. Erectior senatus erat non sententiis
 solum nostris sed etiam cohortationibus excitatus. Erat in
 senatu satis vehemens et acer Pansa cum in ceteros huius
 5 generis tum maxime in socerum, cui consuli non animus
 ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellum ad 2
 Mutinam gerebatur, nihil ut in Caesare reprehenderes, non
 nulla in Hirtio. Huius belli fortuna 'ut in secundis flúxa,
 ut in adversis bona.' Erat victrix res publica caesis Antoni
 10 copiis, ipso expulso. Bruti deinde ita multa peccata ut
 quodam modo victoria excideret e manibus. Perterritos,
 inermis, saucios non sunt nostri duces persecuti, datumque
 Lepido tempus est in quo levitatem eius saepe perspectam
 maioribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni sed
 15 rudes Bruti et Planci, sunt fidelissima et maxima auxilia
 Gallorum; sed Caesarem meis consiliis adhuc gubernatum, 3
 praeclara ipsum indole admirabilique constantia, impro-
 bissimis litteris quidam fallacibusque interpretibus ac nuntiis
 impulerunt in spem certissimam consulatus. Quod simul
 20 atque sensi, neque ego illum absentem litteris monere
 destiti nec accusare praesentis eius necessarios qui eius
 cupiditati suffragari videbantur, nec in senatu sceleratissi-
 morum consiliorum fontis aperire dubitavi. Nec vero ulla
 in re memini aut senatum meliorem aut magistratus; num-
 25 quam enim in honore extraordinario potentis hominis vel
 potentissimi potius (quando quidem potentia iam in vi
 posita est et armis) accidit ut nemo tribunus plebis, nemo
 alio magistratu, nemo privatus auctor existeret. Sed in
 hac constantia atque virtute erat tamen sollicita civitas.
 30 Inludimur enim, Brute, tum militum deliciis, tum impera-
 toris insolentia. Tantum quisque se in re publica posse
 postulat quantum habet virium; non ratio, non modus, non

lex, non mos, non officium valet, non iudicium, non existi-
 4 matio civium, non posteritatis verecundia. Haec ego
 multo ante prospiciens fugiebam ex Italia tum, cum me
 vestrorum edictorum fama revocavit; incitavisti vero tu me,
 Brute, Veliae. Quamquam enim dolebam in eam me 5
 urbem ire quam tu fugeres qui eam liberavisses, quod mihi
 quoque quondam acciderat periculo simili, casu tristiore,
 perrexi tamen Romamque perveni nulloque praesidio quate-
 feci Antonium contraque eius arma nefanda praesidia quae
 oblata sunt Caesaris consilio et auctoritate firmavi. Qui si 10
 steterit fide mihi que paruerit, satis videmur habituri prae-
 sidi; sin autem impiorum consilia plus valuerint quam
 nostra aut imbecillitas aetatis non potuerit gravitatem
 rerum sustinere, spes omnis est in te. Quam ob rem advola,
 obsecro, atque eam rem publicam, quam virtute atque 15
 animi magnitudine magis quam eventis rerum liberavisti,
 exitu libera. Omnis omnium concursus ad te futurus est.
 5 Hortare idem per litteras Cassium. Spes libertatis nus-
 quam nisi in vestrorum castrorum principiis est. Firmos
 omnino et duces habemus ab occidente et exercitus. Hoc 20
 adulescentis praesidium equidem adhuc firmum esse con-
 fido, sed ita multi labefactant ut ne moveatur interdum
 extimescam.

Habes totum rei publicae statum, qui quidem tum erat,
 cum has litteras dabam. Velim deinceps meliora sint. Sin 25
 aliter fuerit, (quod di omen avertant!) rei publicae vicem
 dolebo quae immortalis esse debebat; mihi quidem quan-
 tulum reliqui est?

11 fide *Bücheler*: idem *codd.* (*scriptum ut videtur eidem*) 17 ad
 te futurus *M*²: attestaturus *M*¹ 19 principiis *MC*: praesidiis *R*
 27 debebat *vett.*: debeat *M*

XI

Scr. in castris ex. m. Iun. a. 711 (43).

BRVTVS CICERONI SAL.

Veteris Antisti talis animus est in rem publicam ut non
 5 dubitem quin et in Caesare et in Antonio se praestaturus
 fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si
 10 occasioni potuisset occurrere. Nam qui in Achaia congressus cum Dolabella milites atque equites habente quodvis
 adire periculum ex insidiis paratissimi ad omnia latronis
 maluerit quam videri aut coactus esse pecuniam dare aut
 15 libenter dedisse homini nequissimo atque improbissimo, is
 nobis ultro et pollicitus est et dedit HS xx ex sua pecunia
 et, quod multo carius est, se ipsum obtulit et coniunxit.
 Huic persuadere cupimus, ut imperator in castris remaneret
 20 remque publicam defenderet. Statuit id sibi * *, quoniam
 exercitum dimisisset. Statim vero rediturum ad nos con-
 firmavit legatione suscepta, nisi praetorum comitia habituri
 essent consules. Nam illi ita sentienti de re publica magno
 opere auctor fui ne differret tempus petitionis suae. Cuius
 factum omnibus gratum esse debet qui modo iudicant
 25 hunc exercitum esse utilem rei publicae, tibi tanto gratius
 quanto maiore et animo gloriaque libertatem nostram
 defendis et dignitate, si contigerit nostris consiliis exitus
 quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam, mi Cicero,
 proprie familiariterque te rogo ut Veterem ames velisque
 esse quam amplissimum; qui etsi nulla re deterreri a pro-
 posito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaque

4 in add. *Wesenberg* 7 cum Dol. *Gurlitt*: P. Dol. *codd.*: cum
 P. Dol. *Wesenberg* 10 iniquissimo *Crat. Gurlitt* 11 HS xx]
 sestertia xx M: xx HS A² *Crat.* (*fort.* = Ls) 13 cupimus M (= cupi-
 vimus, cf. *Neue-Wagener* iii.³ 449): cupimus *Vict.* 14 id sibi M:
 sibi eundem *cod. Palatinus tertius*: unde eundem domum olim conieci:
 id sibi non licere *Gurlitt*: *fort.* id sibi ἀδύνατον, cf. *Att.* i. 1. 2 15
 se rediturum *Lamb.* 19 iudicant A² *Crat.* (*fort.* = Ls) *Gurlitt*:
 iudicant M *vulg.* 20 esse utilem A² *Crat.* (*fort.* = Ls) *Gurlitt*: esse
 debet M¹: esse M²: esse debere *cod. Dresdensis* 25 detineri *cod.*
Guelpherbytanus

poterit quo magis amplexetur ac tueatur iudicium suum.
Id mihi gratissimum erit.

XII

Scr. Romae in. m. Quint. a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

- 1 Etsi daturus eram Messalae Corvino continuo litteras, 5
tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis venire nolui.
Maximo in discrimine res publica, Brute, versatur victores-
que rursus decertare cogimur. Id accidit M. Lepidi scelere
et amentia. Quo tempore cum multa propter eam curam
quam pro re publica suscepi graviter ferrem, tum nihil tuli 10
gravius quam me non posse matris tuae precibus cedere,
non sororis; nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me
satis facturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat causa
Lepidi distingui ab Antonio omniumque iudicio etiam
durior erat quod, cum honoribus amplissimis a senatu esset 15
Lepidus ornatus tum etiam paucis ante diebus praeclaras
litteras ad senatum misisset, repente non solum recepit
reliquias hostium sed bellum acerrime terra marique gerit;
cuius exitus qui futurus sit incertum est. Ita cum rogamur
ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil adfertur 20
quo minus summa supplicia, si (quod Iuppiter omen avertat!)
2 pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec vero me
fugit quam sit acerbum parentum scelera filiorum poenis
lui; sed hoc praeclare legibus comparatum est, ut caritas
liberorum amiciores parentis rei publicae redderet. Itaque 25
Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hostem
iudicat. Atque ille si armis positus de vi damnatus esset,
quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem
calamitatem subirent liberi bonis publicatis. Quamquam
quod tua mater et soror deprecatur pro pueris, id ipsum 30
et multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius

2 Id *cod. Palatinus quartus*: et *M*

14 *Antoni Lamb.*

et reliqui hostes denuntiant. Itaque maximam spem hoc
 tempore habemus in te atque exercitu tuo. Cum ad rei
 publicae summam tum ad gloriam et dignitatem tuam vehe-
 5 primum. Eget enim vehementer cum viribus tuis tum
 etiam consilio res publica. Veterem pro eius erga te bene- 3
 uolentia singularique officio libenter ex tuis litteris complexus
 sum eumque cum tui tum rei publicae studiosissimum
 amantissimumque cognovi. Ciceronem meum propediem,
 10 ut spero, videbo. Tecum enim illum [et te] in Italiam
 celeriter esse venturum confido.

XIII

Scr. in castris K. Quint. a. 711 (43).

BRVTVS CICERONI SAL.

De M. Lepido vereri me cogit reliquorum timor. Qui 1
 15 si eripuerit se nobis, quod velim temere atque iniuriose de
 illo suspicati sint homines, oro atque obsecro te, Cicero,
 necessitudinem nostram tuamque in me benevolentiam
 obtestans, sororis meae liberos obliviscaris esse Lepidi filios
 meque iis in patris locum successisse existimes. Hoc si
 20 a te impetro, nihil profecto dubitabis pro iis suscipere.
 Aliter alii cum suis vivunt; nihil ego possum in sororis
 meae liberis facere quo possit expleri voluntas mea aut
 officium. Quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si
 modo digni sumus quibus aliquid tribuatur, aut ego matri
 25 ac sorori puerisque illis praestaturus sum, si nihil valuerit
 apud te reliquumque senatum contra patrem Lepidum
 Brutus avunculus? Scribere multa ad te neque possum 2
 prae sollicitudine ac stomacho neque debeo. Nam si in
 tanta re tamque necessaria verbis mihi opus est ad te
 30 excitandum et confirmandum, nulla spes est facturum te

10 et te *seclusi*: esse *Man.* (*del. esse l. 11*): esse et te *Boot* 17
 in me *A² Crat.* (*fort. = Ls*) *RI*: *om. M* 22 liberis *C*: liberos *M*

quod volo et quod oportet. Qua re noli expectare longas preces; intuere me ipsum qui hoc a te, vel a Cicerone, coniunctissimo homine, privatim vel a consulari tali viro remota necessitudine privata, debeo impetrare. Quid sis facturus velim mihi quam primum rescribas. Kal. Quin-
tilibus ex castris.

XIV

Scr. Romae v Id. Quint. a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

- 1 Breves litterae tuae—breves dico, immo nullae. Tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? Nihil scripsisses 10 potius. Et requiris meas! Quis umquam ad te tuorum sine meis venit? quae autem epistula non pondus habuit? Quae si ad te perlatae non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistulam. Recte id quidem, sed haec quoque 15 debuit esse plenior. Ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios litterasque ad Ciceronem ut, etiam si in Italiam venisset, ad te rediret; nihil enim mihi iucundius, nihil illi honestius. Quamquam aliquotiens ei scripseram sacerdotum comitia 20 mea summa contentione in alterum annum esse reiecta—quod ego cum Ciceronis causa elaboravi tum Domiti, Catonis, Lentuli, Bibulorum; quod ad te etiam scripseram—; sed videlicet, cum illam pusillam epistulam tuam ad me
2 dabas, nondum erat tibi id notum. Qua re omni studio 25 a te, mi Brute, contendo ut Ciceronem meum ne dimittas tecumque deducas; quod ipsum, si rem publicam cui susceptus es respicis, tibi iam iamque faciendum est. Renatum enim bellum est idque non parvum scelere Lepidi. Exer-

3 tali secl. Orelli, punctis delevit M: sed inter ceteros consularis viros eminebat Cicero 9 dico? vulg.: sine nota interrog. Müller 17 scripsisses Middleton: scripsissem codd. 18 post Ciceronem add. dedi R 23 Bibulorum] fort. Bibuli, aliorum; unius enim Bibuli, non Bibulorum, facta est mentio in ep. septima

citus autem Caesaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest sed etiam cogit exercitum tuum flagitari. Qui si Italiam attigerit, erit civis nemo quem quidem civem appellari fas sit, qui se non in tua castra conferat. Etsi
 5 Brutum praeclare cum Planco coniunctum habemus; sed non ignoras quam sint incerti et animi hominum infecti partibus et exitus proeliorum. Quin etiam si, ut spero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consili tuaeque auctoritatis res desiderabit. Subveni igitur, per deos,
 10 idque quam primum tibi persuade non te Idibus Martiis quibus servitutem a tuis civibus depulisti plus profuisse patriae quam si mature veneris profuturum. v Idus Quinctiles.

XV *Scr. Romae circ. med. m. Quint. a. 711 (43).*

15 **CICERO BRVTO SAL.**

Messalam habes. Quibus igitur litteris tam accurate **I** scriptis adsequi possum, subtilius ut explicem quae gerantur quaeque sint in re publica, quam tibi is exponet qui et optime omnia novit et elegantissime expedire et deferre
 20 ad te potest? Cave enim existimes, Brute (quamquam non necesse est ea me ad te quae tibi nota sunt scribere; sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non quo silentio praeterire), cave putes probitate, constantia, cura, studio rei publicae quicquam illi esse simile, ut eloquentia,
 25 qua mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur; quamquam in hac ipsa sapientia plus apparet; ita gravi iudicio multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est tantumque evigilat in studio ut non maxima ingenio, quod in
 30 eo summum est, gratia habenda videatur. Sed provehor **2**

6 et animi hominum *Lamb.*: animi hom. et *M* 11 depulisti
Ernesti: repulisti *M* 26 sapientiae *Faermus* 30 videatur *M*²;
 sed *M*¹: sit *Baiter*

amore. Non enim id propositum est huic epistulae Mes-
salam ut laudem, praesertim ad Brutum cui et virtus illius
non minus quam mihi nota est et haec ipsa studia quae
laudo notiora. Quem cum a me dimittens graviter ferrem,
hoc levabar uno, quod ad te tamquam ad alterum me pro- 5
ficiscens et officio fungebatur et laudem maximam seque-
batur. Sed haec hactenus.

- 3 Venio nunc longo sane intervallo ad quandam epistulam,
qua mihi multa tribuens unum reprehendebas quod in
honoribus decernendis essem nimius et tamquam prodigus. 10
Tu hoc; alius fortasse, quod in animadversione poenaeque
durior, nisi forte utrumque tu. Quod si ita est, utriusque
rei meum iudicium studeo tibi esse notissimum †neque
solum ut Solonis dictum usurpem† qui et sapientissimus
fuit ex septem et legum scriptor solus ex septem. Is rem 15
publicam contineri duabus rebus dixit, praemio et poena.
Est scilicet utriusque rei modus sicut reliquarum et quae-
dam in utroque genere mediocritas. Sed non tanta de
4 re propositum est hoc loco disputare; quid ego autem
secutus hoc bello sim in sententiis dicendis aperire non 20
alienum puto.

Post interitum Caesaris et vestras memorabilis Idus
Mart., Brute, quid ego praetermissum a vobis quantamque
impendere rei publicae tempestatem dixerim non es oblitus.
Magna pestis erat depulsa per vos, magna populi Romani 25
macula deleta, vobis vero parta divina gloria, sed instru-
mentum regni delatum ad Lepidum et Antonium; quorum
alter inconstantior, alter impurior, uterque pacem metuens,
inimicus otio. His ardentibus perturbandae rei publicae
cupiditate quod opponi posset praesidium non habebamus; 30

12 forte *Crat. Lamb.*: fortasse *codd.* 13 neque soloecum puto
ut . . . usurpem (*vel* neque soloecum puto . . . usurpare) *Schelle* 14
sapientissimus *M*¹: sapiens unus *M*² 30 desiderabamus *Van der*
Vliet: carebamus *O. E. Schmidt*

erexerat enim se civitas in retinenda libertate consentiens,
 nos tum nimis acres, vos fortasse sapientius excessistis urbe **5**
 ea quam liberaratis, Italiae sua vobis studia profitenti remi-
 sistis. Itaque cum teneri urbem a parricidis viderem nec te
5 in ea nec Cassium tuto esse posse eamque armis oppressam
 ab Antonio, mihi quoque ipsi esse excedendum putavi;
 taetrum enim spectaculum oppressa ab impiis civitas opitu-
 landi potestate praecisa. Sed animus idem qui semper
 infixus in patriae caritate discessum ab eius periculis ferre
10 non potuit. Itaque in medio Achaico cursu cum etesiarum
 diebus Auster me in Italiam quasi dissuasor mei consili
 rettulisset, te vidi Veliae doluique vehementer. Cedebas
 enim, Brute, cedebas, quoniam Stoici nostri negant fugere
 sapientis. Romam ut veni, statim me obtuli Antoni sceleri **6**
15 atque dementiae. Quem cum in me incitavissem, consilia
 inire coepi Brutina plane (vestri enim haec sunt propria
 sanguinis) rei publicae liberandae. Longa sunt, quae
 restant, praetereunda; sunt enim de me; tantum dico,
 Caesarem hunc adulescentem, per quem adhuc sumus si
20 verum fateri volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum.
 Huic habiti a me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti, **7**
 nulli nisi necessarii. Vt enim primum libertatem revocare
 coepimus, cum se nondum ne Decimi quidem Bruti divina
 virtus ita commovisset ut iam id scire possemus, atque
25 omne praesidium esset in puero qui a cervicibus nostris
 avertisset Antonium, quis honos ei non fuit decernendus?
 Quamquam ego illi tum verborum laudem tribui eamque
 modicam, decrevi etiam imperium; quod quamquam vide-
 batur illi aetati honorificum, tamen erat exercitum habenti
30 necessarium. Quid enim est sine imperio exercitus?

1 erexerat enim nondum se civitas *Gurlitt: Kayser verba erexerat*
 . . . consentiens *post remisistis transposuit. Sed Becher locum defendit*
in 'Philologo' 1885, p. 495   **3** liberaratis *vulg. : liberarastis M*
18 et praetereunda *Wesenberg*   **24** iam id scire] iam quid (aliquid)
 sperare (*vel iam respirare*) *O. E. Schmidt*

Statuam Philippus decrevit, celeritatem petitionis primo
 Servius, post maiorem etiam Servilius. Nihil tum nimium
 8 videbatur. Sed nescio quo modo facilius in timore benigni
 quam in victoria grati reperiuntur. Ego enim, D. Bruto
 liberato cum laetissimus ille civitati dies inluxisset idemque 5
 casu Bruti natalis esset, decrevi ut in fastis ad eum diem
 Bruti nomen adscriberetur, in eoque sum maiorum exem-
 plum secutus qui hunc honorem mulieri Larentiae tribu-
 erunt, cuius vos pontifices ad aram in Velabro sacrificium
 facere soletis. Quod ego cum dabam Bruto, notam esse 10
 in fastis gratissimae victoriae sempiternam volebam. Atque
 illo die cognovi paulo pluris in senatu malevolos esse quam
 gratos. Per eos ipsos dies effudi, si ita vis, honores in
 mortuos, Hirtium et Pansam, Aquilam etiam. Quod quis
 reprehendet, nisi qui deposito metu praeteriti periculi fuerit 15
 9 oblitus? Accedebat ad benefici memoriam gratam ratio
 illa quae etiam posteris esset salutaris. Exstare enim vole-
 bam in crudelissimos hostis monimenta odi publici sempi-
 terna. Suspicio illud tibi minus probari quod a tuis
 familiaribus, optimis illis quidem viris sed in re publica 20
 rudibus, non probabatur, quod ut ovanti introire Caesari
 liceret decreverim. Ego autem (sed erro fortasse nec tamen
 is sum ut mea me maxime delectent) nihil mihi videor
 hoc bello sensisse prudentius. Cur autem ita sit aperiendum
 non est, ne magis videar providus fuisse quam gratus. Hoc 25
 ipsum nimium; qua re alia videamus. D. Bruto decrevi
 honores, decrevi L. Planco. Praeclara illa quidem ingenia
 quae gloria invitantur, sed senatus etiam sapiens qui qua
 quemque re putat, modo honesta, ad rem publicam iu-
 vandam posse adduci hac utitur. At in Lepido repre- 30
 hendimur; cui cum statuam in rostris statuissimus, idem

3 homines *add. ante* facilius *Cobet* 9 sacrificium *secl. Man.* 11
 Atqui *Middleton* 12 haud paulo *Vict. vulg.* 13 Per eos *Gurlitt*
ex Crat.: eos per *codd.* 15 reprehendet *Orelli*: -dit *vulg.* 17
 esset *MC*: posset esse *A² Crat.*

illam evertimus. Nos illum honore studuimus a furore revocare. Vicit amentia levissimi hominis nostram prudentiam; nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali quantum in evertenda boni.

5 Satis multa de honoribus; nunc de poena pauca dicenda **10**
sunt. Intellexi enim ex tuis saepe litteris te in iis quos bello devicisti clementiam tuam velle laudari. Existimo equidem nihil a te nisi sapienter; sed sceleris poenam praetermittere (id enim est quod vocatur ignoscere), etiam
10 si in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. Nullum enim bellum civile fuit in nostra re publica omnium quae memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracumque pars vicisset, tamen aliqua forma esset futura rei publicae. Hoc bello victores quam rem publicam
15 simus habituri non facile adfirmarim, victis certe nulla umquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum severas neque tam ulciscendi causa quam ut et in praesenti sceleratos civis timore ab impugnanda patria deterrerem et in posterum documentum statuerem ne quis
20 talem amentiam vellet imitari. Quamquam haec quidem **11** sententia non magis mea fuit quam omnium. In qua videtur illud esse crudele, quod ad liberos qui nihil meruerunt poena pervenit. Sed id et antiquum est et omnium civitatum, si quidem etiam Themistocli liberi
25 eguerunt; et si iudicio damnatos eadem poena sequitur civis, qui potuimus leniores esse in hostis? Quid autem queri quisquam potest de me, qui si vicisset acerbiorem se in me futurum fuisse confiteatur necesse est? Habes rationem mearum sententiarum de hoc genere dumtaxat
30 honoris et poenae; nam de ceteris rebus quid senserim quidque censuerim audisse te arbitror.

8 fieri *post* sapienter addendum esse suspicatur Müller 18 in praesenti C Gurlitt: in praesens M, sed vide Schmalz 'Antibarb.' ii. 330. Müller tamen laudat Cic. Cat. i. 22 in praesens tempus 31 adnuisse O. E. Schmidt

12 Sed haec quidem non ita necessaria, illud valde necessarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quam primum. Summa est exspectatio tui. Quod si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. Sive enim vicerimus, qui quidem pulcherrime viceramus nisi Lepidus 5 perdere omnia et perire ipse cum suis concupivisset, tua nobis auctoritate opus est ad conlocandum aliquem civitatis statum; sive etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est cum *in* auctoritate tua tum in exercitus tui viribus. Sed propera, per deos! Scis quantum sit in temporibus, 10 quantum in celeritate.

13 Sororis tuae filiis quam diligenter consulam spero te ex matris et ex sororis litteris cogniturum. Qua in causa maiorem habeo rationem tuae voluntatis quae mihi carissima est quam, ut quibusdam videor, constantiae meae. 15 Sed ego nulla in re malo quam in te amando constans et esse et videri.

XVI

Scr. Athenis m. Maio a. 711 (43).

BRVTVS CICERONI SAL.

I Particulam litterularum tuarum, quas misisti Octavio, legi 20 missam ab Attico mihi. Studium tuum curaque de salute mea nulla me nova voluptate adfecit. Non solum enim usitatum sed etiam cotidianum est aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorifice dixeris aut feceris. At dolore quantum maximum capere animo 25 possum eadem illa pars epistulae scripta ad Octavium de nobis adfecit. Sic enim illi gratias agis de re publica, tam suppliciter ac demisse—quid scribam? pudet condicionis ac fortunae sed tamen scribendum est: commendas nostram salutem illi, quae morte qua non perniciosior? ut prorsus 30

9 prius in add. A²: om. M Crat.
 Guelferbytanus et Dresdensis
 26 scriptae Lehmann

16 posterius in add. codices
 20 litterularum C: litterarum M Crat.

prae te feras non sublatam dominationem sed dominum
 commutatum esse. Verba tua recognosce et aude negare
 servientis adversus regem istas esse preces. Vnum ais esse
 5 quod ab eo postuletur et exspectetur, ut eos civis de quibus
 viri boni populusque Romanus bene existimet salvos velit.
 Quid si nolit? non erimus? Atqui non esse quam esse
 per illum praestat. Ego medius fidius non existimo tam
 20 omnis deos aversos esse a salute populi Romani ut Octavius
 orandus sit pro salute cuiusquam civis, non dicam pro
 10 liberatoribus orbis terrarum; iuvat enim magnifice loqui et
 certe decet adversus ignorantis quid pro quoque timendum
 aut a quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, posse fateris
 Octavium et illi amicus es? aut, si me carum habes, vis
 Romae videre, cum ut ibi esse possem commendandus
 15 puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si ut nos salvos
 esse velit et patiatur rogandum putas? An hoc pro bene-
 ficio habendum est, quod se quam Antonium esse maluerit
 a quo ista petenda essent? Vindici quidem alienae domi-
 nationis, non vicario, ecquis supplicat ut optime meritis de
 20 re publica liceat esse salvus? Ista vero imbecillitas et
 desperatio, cuius culpa non magis in te residet quam in
 omnibus aliis, et Caesarem in cupiditatem regni impulit et
 Antonio post interitum illius persuasit ut interfecti locum
 occupare conaretur et nunc puerum istum extulit, ut tu
 25 iudicares precibus esse impetrandam salutem talibus viris
 misericordiaque unius vix etiam nunc viri tutos fore nos,
 haud ulla alia re. Quod si Romanos nos esse meminis-
 semus, non audacius dominari cuperent postremi homines
 quam id nos prohiberemus, neque magis inritatus esset
 30 Antonius regno Caesaris quam ob eiusdem mortem deterri-
 tus. Tu quidem consularis et tantorum scelerum vindex, 4

6 Quid? si nolit, non erimus? *Wescenberg* 11 ignorantem *Boot*
 14 videre *Barth*: me videre *Cobet*: videri *codd.*: fort. me videri
 17 eum ante esse addendum *coni. Müller* 24 istum ita extulit *Lamb.*

quibus oppressis vereor ne in breve tempus dilata sit abs te
 pernicies, qui potes intueri quae gesseris, simul et ista vel
 probare vel ita demisse ac facile pati ut probantis speciem
 habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatim odium?
 Nempe quia postulabat haec, salutem ab se peti, precariam 5
 nos incolumitatem habere a quibus ipse libertatem ac-
 cepisset, esse arbitrium suum de re publica, quaerenda
 esse arma putasti quibus dominari prohiberetur, scilicet ut
 illo prohibito rogaremus alterum qui se in eius locum
 reponi pateretur, an ut esset sui iuris ac mancipi res 10
 publica? nisi forte non de servitute sed de condicione
 serviendi recusatum est a nobis. Atqui non solum bono
 domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam sed
 etiam beneficiis atque honoribus ut participes frui quantis
 vellemus. Quid enim negaret iis quorum patientiam 15
 videret maximum dominationis suae praesidium esse?
 Sed nihil tanti fuit quo venderemus fidem nostram et
 libertatem.

- 5 Hic ipse puer quem Caesaris nomen incitare videtur in
 Caesaris interfectores, quanti aestimet, si sit commercio 20
 locus, posse nobis auctoribus tantum quantum profecto
 poterit, quoniam vivere et pecunias habere et dici consulares
 volumus! Ceterum *ne* nequiquam perierit ille cuius
 interitu quid gavisus sumus, si mortuo nihilo minus servituri
 eramus, nulla cura adhibetur? Sed mihi prius omnia di 25
 deaque eripuerint quam illud iudicium, quo non modo
 heredi eius quem occidi non concesserim quod in illo non
 tuli, sed ne patri quidem meo, si revivescat, ut patiente
 me plus legibus ac senatu possit. An hoc tibi persuasum
 est, fore ceteros ab eo liberos quo invito nobis in ista 30
 civitate locus non sit? Qui porro id quod petis fieri potest

10 *fort.* reponit an pateretur   22 *velim* per eum *addere post*
 quoniam   23-5 Ceterum . . . adhibetur *Madvig qui nil nisi ne addit*
 24 mortuo eo *Cobet*

ut impetres? Rogas enim velit nos salvos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi cum vitam acceperimus? Quam, nisi prius dimittimus dignitatem et libertatem, qui possumus accipere? An tu Romae habitare, id putas 6
 5 incolumem esse? Res non locus oportet praestet istuc mihi. Neque incolumis Caesare vivo fui, nisi postea quam illud conscivi facinus, neque usquam exsul esse possum, dum servire et pati contumelias peius odero malis omnibus aliis. Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, si ab eo
 10 qui tyranni nomen adscivit sibi, cum in Graecis civitatibus liberi tyrannorum oppressis illis eodem supplicio adficiantur, petitur ut vindices atque oppressores dominationis salvi sint? Hanc ego civitatem videre velim aut putem ullam, quae ne traditam quidem atque inculcatam libertatem re-
 15 cipere possit plusque timeat in puero nomen sublatis regis quam confidat sibi, cum illum ipsum qui maximas opes habuerit paucorum virtute sublatum videat? Me vero posthac ne commendaveris Caesari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. Valde care aestimas tot annos quot
 20 ista aetas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde quod pulcherrime fecisti ac facis in Antonio vide ne convertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octavius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse sed
 25 amiciorem dominum quaesisse videberis. Quem quod laudas ob ea quae adhuc fecit plane probo; sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam non pro sua suscepit eas actiones. Cum vero iudicas tantum illi non modo licere sed etiam a te ipso tribuendum esse ut rogandus
 30 sit ne nolit esse nos salvos, nimium magnam mercedem statuis (id enim ipsum illi largiris quod per illum habere videbatur res publica), neque hoc tibi in mentem venit, si

3 nisi *C Madvig*: si *M add.*9 si *add. Baiter*

Octavius ullis dignus sit honoribus quia cum Antonio bellum gerat, iis qui illud malum exciderint cuius istae reliquiae sunt nihil quo expleri possit eorum meritum tributurum umquam populum Romanum, si omnia simul
 8 congererit. Ac vide quanto diligentius homines metuant 5 quam meminerint, quia Antonius vivat atque in armis sit, de Caesare vero quod fieri potuit ac debuit transactum est neque iam revocari in integrum potest. Octavius is est qui quid de nobis iudicaturus sit exspectet populus Romanus; nos ii sumus de quorum salute unus homo rogandus videatur? Ego vero, ut istoc revertar, is sum qui non modo non supplicem sed etiam coerceam postulantis ut sibi supplicetur. Aut longe a servientibus abero mihi que esse iudicabo Romam ubicumque liberum esse licebit, ac vestri miserebor quibus nec aetas neque honores nec virtus aliena
 15 9 dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium ut relatam putem gratiam pietati meae. Quid enim est melius quam memoria recte factorum et libertate contentum negligere humana? Sed certe non
 20 succumbam succumbentibus nec vincar ab iis qui se vinci volunt experiarque et temptabo omnia neque desistam abstrahere a servitio civitatem nostram. Si secuta fuerit quae debet fortuna, gaudebimus omnes; si minus, ego tamen gaudebo. Quibus enim potius haec vita factis aut
 25 cogitationibus traducatur quam iis quae pertinuerint ad liberandos civis meos?

10 Te, Cicero, rogo atque hortor ne defetigere neu diffidas, semper in praesentibus malis prohibendis futura quoque explores ne se, nisi ante sit occursum, insinuent. Fortem 30

1 illis *Lehmann* 6-8 meminerint: quia Antonius vivit atque in armis est . . . potest, Octavius . . . videatur. *Ita interpunxit Wesenberg*
 7 quod] quoad *Schelle* 11 istoc *M*: istuc *vulg.* 30 explores
 ne se, nisi . . . occursum *Van der Vliet*: nisi . . . occursum explores
 ne se *codd.*: insinuent. Fortem *Madvig*: insinuent, fortem *vulg.*

et liberum animum, quo et consul et nunc consularis rem publicam vindicasti, sine constantia et aequabilitate nullum esse putaris. Fateor enim duriorem esse condicionem spectatae virtutis quam incognitae. Bene facta pro debitis
 5 exigimus, quae aliter eveniunt ut decepti ab iis infesto animo reprehendimus. Itaque resistere Antonio Ciceronem, etsi maxima laude dignum est, tamen, quia ille consul hunc consularem merito praestare videtur, nemo admiratur : idem Cicero, si flexerit adversus alios iudicium suum quod
 10 tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi sed etiam praeterita evanescere coget. Nihil enim per se amplum est nisi in quo iudici ratio exstat. Quin neminem magis decet rem publicam amare libertatisque defensorem
 15 esse vel ingenio vel rebus gestis vel studio atque efflagitatione omnium. Qua re non Octavius est rogandus ut velit nos salvos esse, magis tute te exsuscita, ut eam civitatem in qua maxima gessisti liberam atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum
 20 consiliis.

XVII

Scr. m. Maio, ut videtur, a. 711 (43).

BRVTVS ATTICO SAL.

Scribis mihi mirari Ciceronem quod nihil significem unquam de suis actis. Quoniam me flagitas, coactu tuo scribam quae sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo
 25 scio; quid enim mihi exploratius esse potest quam illius animus in rem publicam? Sed quaedam mihi videtur—quid dicam? imperite vir omnium prudentissimus an ambitiose fecisse qui valentissimum Antonium suscipere pro
 30 re publica non dubitarit inimicum. Nescio quid scribam

10 magnitudine animi *Vict.* derexit vel defixit *vult Müller* 12
 praeteriti *coni. Müller* 13 Quin *coni. Orelli*: Quia *vulg.* 30
 post inimicum *add. Madvig huius modi sententiam pueri Octaviani dominationem subeat*

tibi nisi unum, pueri et cupiditatem et licentiam potius esse inritatam quam repressam a Cicerone, tantumque eum tribuere huic indulgentiae ut se maledictis non absteineat iis quidem quae in ipsum dupliciter recidunt, quod et pluris occidit uno seque prius oportet fateatur sicarium quam 5 obiciat Cascae quod obicit et imitatur in Casca Bestiam. An quia non omnibus horis iactamus Idus Martias similiter atque ille Nonas Decembris suas in ore habet, eo meliore condicione Cicero pulcherrimum factum vituperabit quam Bestia et Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? 10

2 Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antoni togatus Cicero noster! Quid hoc mihi prodest, si merces Antoni oppressi poscitur in Antoni locum successio et si vindex illius mali auctor exstitit alterius fundamentum et radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista quae facit dominationem 15 an dominum [an Antonium] timentis sint. Ego autem gratiam non habeo si quis, dum ne irato serviat, rem ipsam non deprecatur. Immo triumphus et stipendium et omnibus decretis hortatio ne eius pudeat concupiscere fortunam

3 cuius nomen susceperit, consularis aut Ciceronis est? Quo- 20 niam mihi tacere non licuit, leges quae tibi necesse est molestae esse. Etenim ipse sentio quanto cum dolore haec ad te scripserim, nec ignoro quid sentias in re publica et quam desperatam quoque sanari putes posse. Nec me hercule te, Attice, reprehendo. Aetas enim, mores, liberi segnem effi- 25

4 ciunt; quod quidem etiam ex Flavio nostro perspexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Salvidienum et eum interest? Quid autem amplius ille decerneret? 'Timet,' inquis, 'etiam nunc reliquias belli civilis.' Quisquam ergo

II sustinuisse se *Lamb.* 16 an Antonium *secl. Becher Müller:*
 (dominationem an dominum Antonium?) in *parenthesi Wesenberg*
 18 triumphum *Lamb.* decernit *post stipendiam add. Lamb.*
Wesenberg; decernitur *R Crat. cod. Palatinus quartus* 19 hortatio ne
 eius *Madvig;* hortationis *M¹:* hortationibus *M²:* hortatur *R:* hor-
 tatur ne *Wesenberg* 20 susceperit; consularis *Wesenberg* aut
R Madvig; ut *M:* an *Crat.* 26 ex] in *Lamb.*

ita timet profligatum ut neque potentiam eius qui exercitum victorem habeat neque temeritatem pueri putet extimescendam esse? An hoc ipsum ea re facit, quod illi propter amplitudinem omnia iam ultroque deferenda putat? O magnam 5 stultitiam timoris, id ipsum quod verearis ita cavere ut, cum vitare fortasse potueris, ultro arcessas et attrahas. Nimum timemus mortem et exsilium et paupertatem. Haec nimirum videntur Ciceroni ultima esse in malis et, dum habeat a quibus impetret quae velit et a quibus colatur ac laudetur, 10 servitatem, honorificam modo, non aspernatur, si quicquam in extrema ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, referat 5 omnia, laudet, gratias agat, tamen illud apparebit verba rebus esse contraria. Quid enim tam alienum ab humanis 15 sensibus est quam eum patris habere loco qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eo tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus ut sit illi Octavius propitius. Ego vero iam iis artibus nihil tribuo quibus Ciceronem scio instructissimum esse. Quid enim illi prosunt quae 20 pro libertate patriae, de dignitate, quae de morte, exsilio, paupertate scripsit copiosissime? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus qui privigno minus tribuerit quam Cicero qui alieno tribuat! Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. Quid enim nostra victum esse 25 Antonium, si victus est ut alii vacaret quod ille obtinuit? Tametsi tuae litterae dubia etiam nunc significant. 6 Vivat hercule Cicero, qui potest, supplex et obnoxius, si neque aetatis neque honorum neque rerum gestarum pudet; ego certe quin cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno 30 et imperiis extraordinariis et dominatione et potentia quae supra leges se esse velit, nulla erit tam bona condicio ser-

4 ultro quidem *coni. Müller*
levia *Madvig*
fort. quam quod Cicero alieno

20 quae de *Lamb.*

7 nimirum *Stangl*: mihi *M*: mihi
23 qui *codd.*: *del. vulg.*:
24 nostra refert *Wesenberg*

viendi qua deterrear, quamvis sit vir bonus, ut scribis, †Antonius†; quod ego numquam existimavi. Sed dominum ne parentem quidem maiores nostri voluerunt esse.

Te nisi tantum amarem quantum Ciceroni persuasum est diligere ab Octavio, haec ad te non scripsissem. Dolet mihi 5 quod tu nunc stomacharis amantissimus cum tuorum omnium tum Ciceronis; sed persuade tibi de voluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter. Neque enim impetrari potest quin quale quidque videatur ei talem quisque de illo opinionem habeat. 10

7 Vellem mihi scripsisses quae condiciones essent Atticae nostrae; potuissem aliquid tibi de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciae meae tibi curae esse non miror. Denique quod petis faciam libenter; nam etiam sorores me rogant. Et hominem noro et quid sibi voluerit. 15

XVIII

Scr. Romae vi K. Sext. a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

1 Cum saepe te litteris hortatus essem ut quam primum rei publicae subvenires in Italiamque exercitum adduceres neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios, rogatus sum 20 a prudentissima et diligentissima femina, matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur et in te consumuntur, ut venirem ad se a. d. VIII Kal. Sextilis. Quod ego, ut debui, sine mora feci. Cum autem venissem, Casca aderat et Labeo et Scaptius. At illa rettulit quaesivitque quidnam mihi vide- 25 retur, arcesseremusne te atque id tibi conducere putarem an tardare et commorari te melius esset. Respondi id quod sentiebam, et dignitati et existimationi tuae maxime conducere te primo quoque tempore ferre praesidium labenti et inclinatae paene rei publicae. Quid enim abesse censes 30

1 aut Antonius delendum esse aut dominus vel Octavius (ut Tunstall) legendum coni. Wesenberg: fort. alter Antonius 5 diligere se Lamb. 27 et vell.: an codd.: ac Baier

mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hostem
 persequi noluerint et in quo incolumis imperator honoribus
 amplissimis fortunisque maximis, coniuge, liberis, vobis ad-
 finibus ornatus bellum rei publicae indixerit? quid dicam
 5 'in tanto senatus populique consensu,' cum tantum resideat
 intra muros mali? Maximo autem, cum haec scribebam, 3
 adficiebar dolore quod, cum me pro adulescentulo ac paene
 puero res publica accepisset vadem, vix videbar quod pro-
 miseram praestare posse. Est autem gravior et difficilior
 10 animi et sententiae maximis praesertim in rebus pro altero
 quam pecuniae obligatio. Haec enim solvi potest et est
 rei familiaris iactura tolerabilis; rei publicae quod spon-
 deris, quem ad modum solvas, nisi is dependi facile patitur
 pro quo sponderis? Quamquam et hunc, ut spero, tenebo 4
 15 multis repugnantibus. Videtur enim esse indoles, sed flexi-
 bilis aetas multique ad depravandum parati; qui splendore
 falsi honoris obiecto aciem boni ingeni praestringi posse
 confidunt. Itaque ad reliquos hic quoque labor mihi ac-
 cessit ut omnis adhibeam machinas ad tenendum adule-
 20 scentem ne famam subeam temeritatis. Quamquam quae
 temeritas est? Magis enim illum pro quo spondi quam
 me ipsum obligavi; nec vero paenitere potest rem publicam
 me pro eo spondisse, qui fuit in rebus gerendis cum suo
 ingenio tum mea promissione constantior.
 25 Maximus autem, nisi me forte fallit, in re publica nodus 5
 est inopia rei pecuniariae. Obdurescunt enim magis cotidie
 boni viri ad vocem tributi; quod ex centesima conlatum im-
 pudenti censu locupletium in duarum legionum praemiis
 omne consumitur. Impendent autem infiniti sumptus cum
 30 in hos exercitus quibus nunc defendimur tum vero in

2 noluerint *Wesenberg*; -erunt *codd.* 13 nisi is dependi *vulg.*;
de si in codd. pro nisi cf. Müller ad Att. xiii. 35. 2: si is dependi M
Becher: si is debitum non dependi *Müller* 14 et hunc (*sc. qui de*
suo non facile dependi patitur) *vulg.*: ego hunc *Müller* 15 esse]
 esse in eo I bona ante indoles *add. Wesenberg* 26 Obsurdescunt
Man. 27 collatumst impudenti consensu *Madvig*

tuum. Nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. Sed et haec et multa alia coram cupio idque quam primum.

- 6 De sororis tuae filiis non exspectavi, Brute, dum scriberes. Omnino ipsa tempora (bellum enim ducetur) integram tibi 5 causam reservant. Sed ego a principio, cum divinare de belli diuturnitate non possem, ita causam egi puerorum in senatu ut te arbitror e matris litteris potuisse cognoscere; nec vero ulla res erit umquam in qua ego non vel vitae periculo ea dicam eaque faciam quae te velle quaeque ad te 10 pertinere arbitror. VI Kal. Sextilis.

6 nondum *ante* divinare *add. Müller*   7 non possem *I vulg.* :
possem *codd.*   II arbitror *Crat.* : arbitrer *M* : arbitror *I*

M. TVLLI CICERONIS AD M. BRVTVM

ET

M. BRVTI AD M. TVLLIVM CICERONEM

EPISTVLAE

LIBER SECVNDVS

I   *Scr. Romae ex. m. Mart. aut in. Apr. a. 711 (43).*

CICERO BRVTO SAL.

CVM haec scribebam, res existimabatur in extremum ad-
ducta discrimen. Tristes enim de Bruto nostro litterae
5 nuntiique adferebantur. Me quidem non maxime contur-
babant. His enim exercitibus ducibusque quos habemus
nullo modo poteram diffidere neque adsentiebar maiori
parti hominum. Fidem enim consulum non condemna-
bam quae suspecta vehementer erat; desiderabam non
10 nullis in rebus prudentiam et celeritatem; qua si essent
usi, iam pridem rem *publicam* reciperassemus. Non enim
ignoras quanta momenta sint in re publica temporum et
quid intersit idem illud utrum ante an post decernatur,
suscipiatur, agatur. Omnia quae severe decreta sunt hoc
15 tumultu, si aut quo die dixi sententiam perfecta essent et

Hic liber a Cratandro primum editus est; cuius nullus codex manu scriptus hodie reperitur. Cratander ipse ita dixit: 'Hanc et sequentes quinque [nunc quattuor] epistulas ad Brutum quod a Ciceroniana dictione abhorre non videbantur, et in vetusto codice primum locum obtinerent, nos haudquaquam praetermittendas existimavimus.'

11 publicam *add. Lamb.*

non in diem ex die dilata aut, quo ex tempore suscepta sunt ut agerentur, non tardata et procrastinata, bellum iam
 2 nullum haberemus. Omnia, Brute, praestiti rei publicae quae praestare debuit is qui esset *in* eo in quo ego sum gradu senatus populi que iudicio conlocatus, nec illa modo 5 quae nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, vigilantiam, patriae caritatem. Ea sunt enim quae nemo est qui non praestare debeat. Ego autem ei qui sententiam dicat in principibus de re publica puto etiam prudentiam esse praestandam nec me, cum mihi tantum sumpserim ut 10 gubernacula rei publicae prehenderem, minus putarim reprehendendum si inutiliter aliquid senatui suaserim quam si infideliter.

3 Acta quae sint quaeque agantur scio perscribi ad te diligenter; ex me autem illud est quod te velim habere cogni- 15 tum, meum quidem animum in acie esse neque respectum ullum quaerere nisi me utilitas civitatis forte converterit; maioris autem partis animi te Cassiumque respiciunt. Quam ob rem ita te para, Brute, ut intellegas aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem rem publicam 20 esse faciendam aut, si quid offensum sit, per te esse eandem recipendam.

II

S.r. Romae iii Id. Apr. a. 711 (43).

CICERO BRVTO SAL.

1 Planci animum in rem publicam egregium, legiones, 25 auxilia, copias ex litteris eius quarum exemplum tibi missum arbitror perspicere potuisti. Lepidi, tui necessarii, qui secundum fratrem adfinis habet quos oderit proximos, levitatem et inconstantiam animumque semper inimicum

4 in *add. Lamb.* 15 ex me autem] extremum *Madvig* 16 in acie *Lamb.*: in aciem *Crat.*: intentum in aciem *Müller* 18 maioris . . . partis *Ruete*: maiores . . . partes *Crat.*

rei publicae iam credo tibi ex tuorum litteris esse perspe-
 ctum. Nos exspectatio sollicitat, †quae† est omnis iam in **2**
 extremum adducta discrimen. Est enim spes omnis in
 Bruto expediendo, de quo vehementer timebamus. Ego **3**
5 hic cum homine furioso satis habeo negoti, Servilio; quem
 tuli diutius quam dignitas mea patiebatur, sed tuli rei pu-
 blicae causa, ne darem perditis civibus hominem parum
 sanum illum quidem sed tamen nobilem quo concurrerent,
 quod faciunt nihilo minus; sed eum alienandum a re pu-
10 blica non putabam. Finem feci eius ferendi. Coeperat enim
 esse tanta insolentia ut neminem liberum duceret. In Planci
 vero causa exarsit incredibili dolore mecumque per biduum
 ita contendit et a me ita fractus est ut eum in perpetuum
 modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa,
15 cum maxime res ageretur, a. d. v Idus Aprilis litterae mihi
 in senatu redditae sunt a Lentulo nostro de Cassio, de le-
 gionibus, de Syria. Quas statim cum recitavissem, cecidit
 Servilius, complures praeterea; sunt enim insignes aliquot
 qui improbissime sentiunt. Sed acerbissime tulit Servilius
20 adsensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum
 in re publica est, sed quo * * *.

III [V et III] *Scr. Dyrrachi K. Apr. a. 711 (43).*

BRVTVS CICERONI SAL.

Litteras tuas valde exspecto, quas scripsisti post nuntios **I**
25 nostrarum rerum et de morte Treboni. Non enim dubito
 quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere et
 civem optimum amisimus et provinciae possessione pulsi

2 quae] quo in loco apud Mutinam sit res quae *Schelle, more suo
 lineam inserendi viginti sex litterarum* 21 sed quo] ante *Wesen-
 bergium Ep. iii verba continebat ab sed quo nos amisisse; quem sic (3. 5
 l. 25) usque ad Dyrrhachio (3. 6 l. 3): Ep. iv ab Datis mane ad mihi
 crede, non erit Id. Apr. (4. 3 l. 25): Ep. v ab Litteras tuas (3. 1
 l. 24) ad Asiam (3. 5 l. 25) cui coniungitur at in Asiam ad acturus (4. 3
 ll. 26, 27): Ep. vi ab Quod egere (4. 4 l. 27) ad diligere (4. 6 l. 23).
 Folia duo archetypi locum inter se commutasse videntur*

sumus, quam recipere facile est neque minus turpe aut flagitiosum erit post recipere.

- 2 Antonius adhuc est nobiscum, sed medius fidius et moveor hominis precibus et timeo ne illum aliquorum furor excipiat. Plane aestuo. Quod si scirem quid tibi 5 placeret, sine sollicitudine essem; id enim optimum esse persuasum esset mihi. Qua re quam primum fac me certiore 3 quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet ultro quidem a Murco et a Marcio et ab exercitu ipso arcessitus. Ego scripsi ad Tertiam sororem 10 et matrem ne prius ederent hoc quod optime ac felicissime gessit Cassius quam tuum consilium cognovissent tibi que visum esset.
- 4 Legi orationes duas tuas, quarum altera Kal. Ian. usus es, altera de litteris meis, quae habita est abs te contra 15 Calenum. Nunc scilicet hoc exspectas dum eas laudem. Nescio animi an ingeni tui maior in his libellis laus contineatur; iam concedo ut vel Philippici vocentur, quod tu quadam epistula iocans scripsisti.
- 5 Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia et supplemento; 20 quarum altera potest abs te expediri ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis vel secreto consilio adversus Pansam vel actione in senatu, altera quo magis est necessaria neque meo exercitui magis quam reliquorum, hoc magis doleo 25 Asiam nos amisisse; quam sic vexari a Dolabella audio ut iam non videatur crudelissimum eius facinus interfectio Treboni. Vetus Antistius me tamen pecunia sublevavit.
- 6 Cicero, filius tuus, sic mihi se probat industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio ut prorsus numquam dimittere videatur cogitationem cuius sit filius. 30 Qua re quoniam efficere non possum ut pluris facias eum

2 erit, si potest, non recipere *Lamb.* 8 ac legiones *Wesenberg*
 23 senatu, altera quo (quae *Crat.*) magis . . . reliquorum,
 hoc *Lehmann, Müller: fort.* senatu, ab ipso senatu altera, quae magis
 . . . reliquorum. Hoc 25 quam *Sigonius: quem codd.*

qui tibi est carissimus, illud tribue iudicio meo ut tibi persuadeas non fore illi abutendum gloria tua ut adipiscatur honores paternos. Kalend. Apr. Dyrrhachio.

IV [IV et VI] *Scr. Romae prid. Id. Apr. mane a. 711 (43).*

5

CICERO BRVTO SAL.

Datis mane a. d. III Id. April. Scaptio litteris eodem die I
tuas accepi Kal. April. Dyrrhachio datas vesperi. Itaque
mane prid. Id. Apr., cum a Scaptio certior factus essem
non esse eos profectos quibus pridie dederam et statim
10 ire, hoc paululum exaravi ipsa in turba matutinae saluta-
tionis.

De Cassio laetor et rei publicae gratulor, mihi etiam qui 2
repugnante et irascente Pansa sententiam dixerim ut Dola-
bellam bello Cassius persequeretur. Et quidem audacter
15 dicebam sine nostro senatus consulto iam illud eum bellum
gerere. De te etiam dixi tum quae dicenda putavi. Haec
ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis
nostris.

Quod me de Antonio consulis, quoad Bruti exitum co 3
20 gnorimus custodiendum puto. Ex iis litteris quas mihi
misisti, Dolabella Asiam vexare videtur et in ea se gerere
taeterrime. Compluribus autem scripsisti Dolabellam a
Rhodiis esse exclusum. Qui si ad Rhodum accessit, vide-
tur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo
25 commorandum; sin team semel cepit, mihi crede, non erit
Id. Apr.† at in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi
videris hoc tempore melius acturus. Quod egere te duabus 4
necessariis rebus scribis, supplemento et pecunia, difficile (ep. VI)

6 III *Vict.*: VI *Crat. vulg.* 25 sin eam (*sc. Rhodum*) semel cepit, mihi crede, non erit idem, at in Asiam *Ganter*: *sensus tale quid requirere videtur sin in Asiam (vel sin eo) se receperit, mihi crede, non erit idem, at in Asiam*

uti te posse videam praeter illas quas senatus decrevit, ut pecunias a civitatibus mutuas sumeres. De supplemento autem non video quid fieri possit. Tantum enim abest ut Pansa de exercitu suo aut dilectu tibi aliquid tribuat, ut etiam moleste ferat tam multos ad te ire voluntarios, quo 5 modo equidem credo, quod iis rebus quae in Italia decernuntur nullas copias nimis magnas esse arbitretur, quo modo autem multi suspicantur, *quod* ne te quidem nimis firmum esse velit; quod ego non suspicor.

- 5 (2) Quod scribis te ad Tertiam sororem *et matrem* scripsisse 10 ut ne prius ederent ea quae gesta a Cassio essent quam mihi visum esset, video te veritum esse, id quod verendum fuit, ne animi partium Caesaris, quo modo etiam nunc partes appellantur, vehementer commoverentur. Sed ante quam tuas litteras accepimus, audita res erat et pervulgata; 15 tui etiam tabellarii ad multos familiaris tuos litteras attulerant. Qua re neque suppressenda res erat, praesertim cum id fieri non posset, neque, si posset, non divulgandam potius quam occultandam putarem.
- 6 (3) De Cicerone meo et, si tantum est in eo quantum scribis, 20 tantum scilicet quantum debeo gaudeo et, si quod amas eum eo maiora facis, id ipsum incredibiliter gaudeo a te eum diligere.

V [VII] *Scr. Romae xviii K. Mai. a. 711 (43).*

CICERO BRVTO SAL.

25

- 1 Quae litterae tuo nomine recitatae sint Id. April. in senatu eodemque tempore Antoni credo ad te scripsisse tuos; quorum ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omnis, illud necesse me ad te scribere quid sentirem tota de constitutione huius belli et quo iudicio essem quaque 30 sententia. Voluntas mea, Brute, de summa re publica

8 quod *add. Ernesti* 10 et matrem *add. Wesenberg, cf. 3. 3* 13
quo modo] quoniam *Orelli* 21 debet *Ernesti*

semper eadem fuit quae tua, ratio quibusdam in rebus
 (non enim omnibus) paulo fortasse vehementior. Scis mihi
 semper placuisse non rege solum sed regno liberari rem
 publicam ; tu lenius immortalī omnino cum tua laude ; sed
 5 quid melius fuerit magno dolore sensimus, magno periculo
 sentimus. Recenti illo tempore tu omnia ad pacem quae
 oratione confici non poterat, ego omnia ad libertatem quae
 sine pace nulla est. Pacem ipsam bello atque armis effici
 posse arbitrabar. Studia non deerant arma poscentium ;
 10 quorum repressimus impetum ardoremque restinximus.
 Itaque res in eum locum venerat ut, nisi Caesari Octaviano 2
 deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditis-
 simi hominis et turpissimi M. Antoni veniendum fuerit,
 quocum vides hoc tempore ipso quod sit quantumque cer-
 15 tamen. Id profecto nullum esset, nisi tum conservatus
 esset Antonius. Sed haec omitto ; res enim a te gesta
 memorabilis et paene caelestis repellit omnis reprehensiones,
 quippe quae ne laude quidem satis idonea adfici possit.
 Exstitisti nuper vultu severo ; exercitum, copias, legiones
 20 idoneas per te brevi tempore comparasti. Di immortales !
 qui ille nuntius, quae illae litterae, quae laetitia senatus,
 quae alacritas civitatis erat ! nihil umquam vidi tam om-
 nium consensione laudatum. Erat expectatio reliquiarum
 Antoni, quem equitatu legionibusque magna ex parte spo-
 25 liaras. Ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuae
 litterae quae recitatae in senatu sunt et imperatoris et mili-
 tum virtutem et industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei,
 declarant. Quod si tuis placuisset de his litteris referri et
 nisi in tempus turbulentissimum post discessum Pansae
 30 consulis incidissent, honos quoque iustus et debitus dis
 immortalibus decretus esset. Ecce tibi Idib. April. advolat 3
 mane Celer Pilius, qui vir, di boni, quam gravis, quam con-

32 Celer Pilius *Ruete* : celer Pilus *vulg.*

stans, quam bonarum in re publica partium! Hic epistulas adfert duas, unam tuo nomine, alteram Antoni; dat Servilio tribuno plebis, ille Cornuto. Recitantur in senatu. 'ANTONIUS PROCOS.' Magna admiratio, ut si esset recitatum 'DOLABELLA IMPERATOR'; a quo quidem venerant tabel- 5 larii, sed nemo Pili similis qui proferre litteras auderet aut magistratibus reddere. Tuae recitantur breves illae quidem sed in Antonium admodum lenes. Vehementer admiratus senatus. Mihi autem non erat explicatum quid agerem. Falsas dicerem? quid si tu eas adprobasses? Confirma- 10 4 rem? non erat dignitatis tuae. Itaque ille dies silentio. Postridie autem cum sermo increbruisset, Piliusque oculos vehementius hominum offendisset, natum omnino est principium a me. De proconsule Antonio multa. Sestius causae non defuit post me, cum quanto suum filium, quanto meum 15 in periculo futurum diceret, si contra proconsulem arma tulissent. Nosti hominem; causae non defuit. Dixerunt etiam alii. Labeo vero noster nec signum tuum in epistula nec diem adpositum nec te scripsisse ad tuos, ut soleres. Hoc cogere volebat falsas litteras esse et, si quaeris, pro- 20 5 babat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. Video te lenitate delectari et eum putare fructum esse maximum praeclare quidem, sed aliis rebus, aliis temporibus locus esse solet debetque clementiae. Nunc quid agitur, Brute? Templis deorum immortalium imminet 25 hominum egentium et perditorum spes, nec quicquam aliud decernitur hoc bello nisi utrum simus necne. Cui parcimus aut quid agimus? Hic ergo consulimus quibus victoribus vestigium nostrum nullum relinquetur? Nam quid interest inter Dolabellam et quemvis Antoniorum trium? Quorum 30 si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Haec ut ita

11 erant *Lehmann*   12 increbruisset *Lamb.*: -buisset *Crat.*
 Piliusque *Ruete*: Pilusque *vulg.*   15 defuit post me, cum
 quanto *Gauter*: defuit: post mecum quanto *vulg.*

sentiret senatus populusque Romanus, etsi res ipsa cogebat,
tamen maxima ex parte nostro consilio atque auctoritate
perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam
sententiam defendam, non relinquam meam. Neque dis-
5 solutum a te quicquam homines exspectant nec crudele.
Huius rei moderatio facilis est, ut in duces vehemens sis.
in milites liberalis.

Ciceronem meum, mi Brute, velim quam plurimum tecum 6
habeas. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam quam
10 contemplationem atque imitationem tui. XVIII Kalend.
Maias.

10 XVIII *Gurlitt* : XVI *O. E. Schmidt* : XIII *vulg.*

PSEVDO-CICERONIS
EPISTVLA AD OCTAVIANVM

CICERO OCTAVIANO SAL.

I SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quae nomini
meo populiq̄ue Romani sunt inimicissimae, venire in
senatum coramque de re publica disputare, fecissem neque
tam libenter quam necessario. Nulla enim remedia quae 5
vulneribus adhibentur tam faciunt dolorem quam quae sunt
salutaria. Sed quoniam cohortibus armatis circumsaeptus
senatus nihil aliud vere potest decernere nisi timere (in
Capitolio signa sunt, in urbe milites vagantur, in Campo
castra ponuntur, Italia tota legionibus ad libertatem nostram 10
conscriptis ad servitum adductis equitatuque exterarum
nationum distinctur), cedam tibi in praesentia foro, curia
et sanctissimis deorum immortalium templis, in quibus
reviviscente iam libertate deinde rursus oppressa senatus
2 nihil consulitur, timet multa, assentatur omnia. Post etiam 15
paulo temporibus ita postulantibus cedam urbe, quam per
me conservatam ut esset libera in servitute videre non
potero, cedam vita, quae quamquam sollicita est tamen, si
profutura est rei publicae, bona spe posteritatis me consolatur,
qua sublata non dubitanter occidam atque ita cedam 20
ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse videatur.
Illud vero, quod et recentis doloris habet indicium et prae-

6 quam quae sunt *M* (*codex Medicus* 49. 18): quamvis sint *T* (*codex*
e quo Turnebus pauca profert in 'Adversariis' xvi. 3, p. 481); *F* (*codex*
Erfurtensis, nunc Berolinensis); *H* (*codex Harleianus* 2682) 8 nisi
timere *M*: nisi se timere *H Crat.* 15 assentatur *CFH*: assenti-
tur *M* 15-6 Post . . . postulantibus *om. FH* 22 recentis
C: praesentis *MFH* habet *CFH*: est *M*

EP. AD OCTAVIANVM

teritae iniuriae testimonium et absentium sensus significationem, non praetermittam quin, quoniam coram id facere prohibeor, absens pro me reque p. expostulem tecum. Atque ita dico 'pro me,' si quidem mea salus aut utilis
 5 rei publicae est aut coniuncta certe publicae saluti. Nam, per deum immortalium fidem, nisi forte frustra eos appello quorum aures atque animus a nobis abhorrent, perque Fortunam populi Romani, quae, quamquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia et, ut spero, futura est, quis tam
 10 expers humanitatis, quis huius urbis nomini ac sedibus usque adeo est inimicus ut ista aut dissimulare possit aut non dolere aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte proprium periculum vitet?

Nam ut ordiar ab initio et perducam ad extremum et
 15 novissima conferam primis, quae non posterior dies acerbior priore et quae non insequens hora antecedente calamitosior populo Romano inluxit? M. Antonius, vir animi maximi (utinam etiam sapientis consili fuisset!), C. Caesare fortissime sed parum feliciter a rei publicae dominatione semoto
 20 concupierat magis regum quam libera civitas pati posset principatum. Publicam dilapidabat pecuniam, aerarium exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat civitates immunitate et nationes ex commentario; dictaturam gerebat, leges imponebat, prohibebat dictatorem creari, legibus senatus consultis ipse repugnabat in consulatu, provincias omnis unus
 25 concupierat. Cui sordebat Macedonia provincia quam victor sibi sumpserat Caesar, quid de hoc sperare aut expectare nos oportebat? Exstitisti tu vindex nostrae libertatis ut 4

3, 4 absens . . . pro me si *TFH* (*sed T om.* reque p.): absens
 prosim si (*mediis omissis*) *M* 7 abhorrent *FHM*: abhorret *MC*: aborret *M*¹ 8 quamquam nunc nobis *Wesenberg*
 9 propitia *M*: prospera *FH* 11 inimicus *M*: infestus *FH*
 20 quam quem libera *codd. Malaspinac* 22 immunitate et nationes
om. M 24 creari *om. M*¹ consultis *Aldus*: -i *M*: -o *R*
 25 repugnabat *R*: regnabat *M. Locum ita dant FH* creari plebiscita
 contemnebat ipse regnabat 26 concupierat *TFH*: concupiebat *M*

tunc quidem optimus (quod utinam neque nostra nos opinio
 neque tua fides fefellisset!) et veteranis in unum conductis
 et duabus legionibus a pernicie patriae ad salutem avocatis
 subito prope iam desperatam et afflictam ac prostratam rem
 publicam tuis opibus extulisti. Quae tibi non ante quam 5
 postulares, maiora quam velles, plura quam sperares, detulit
 senatus? Dedit fascis, ut cum auctoritate defensorem
 haberet non ut imperio se adversum armaret; appellavit
 imperatorem hostium exercitu pulso tribuens honorem, non
 ut tua caede caesus ille fugiens exercitus te nominaret 10
 imperatorem; decrevit in foro statuum, locum in senatu,
 5 summum honorem ante tempus. Si quid aliud est quod
 dari possit, addet. Quid aliud est maius quod velis sumere?
 Sin autem supra aetatem, supra consuetudinem, supra etiam
 mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa, cur aut ut 15
 ingratum crudeliter aut ut immemorem benefici tui scele-
 rate circumscribis senatum? Quo te misimus? a quibus
 reverteris? Contra quos armavimus? quibus arma cogitas
 inferre? A quibus exercitum abducis? quos adversus aciem
 struis? Cur hostis relinquitur, civis hostis loco petitur? 20
 Cur castra medio itinere longius *ab* adversariorum castris et
 propius urbem moventur? Cogit illorum spes aliquid nos
 6 timere. O me numquam sapientem et aliquando id quod
 non eram frustra existimatum! Quantum te, popule
 Romane, de me fefellit opinio! O meam calamitosam ac 25
 praecipitem senectutem! o turpem exacta dementique aetate
 canitiem! Ego patres conscriptos ad parricidium induxi,
 ego rem publicam fefelli, ego ipsum senatum sibi manus
 adferre coegi, cum te Iunonium puerum et matris tuae

3 avocatis *Lamb.*: advocatis *codd.* 4 desperatam . . . pro-
 stratam *Crat. Bailer*: desperatam et afflictam *TFH*: affectam et
 prostratam *M* 10 tua *Wesenberg*: sua *codd.* caesus *vulg.*:
 ausus *M*: rursus *FH* 16 ingratum *MFH*: ingratus *M² vulg.*
 16 immemorem *MFH*: immemor *vulg.* tui *TFH*: sui *M* 25
 relinquitur, civis hostis *om. FH* petitur *CFH*: ponitur *M*
 21 in *ante* medio *add. Wesenberg* ab *add. Wesenberg* 22-3 Cogit
 . . . timere *FH*: *om. M* 26 labentique *coni. Wesenberg*

EP. AD OCTAVIANVM

partum aureum esse dixi. At te fata patriae Paridem
 futurum praedicebant, qui vastares urbem incendio, Italiam
 bello, qui castra in templis deorum immortalium, senatum
 in castris habiturus esses. O miseram et in brevi tam
 5 celerem et tam variam rei publicae commutationem! Quis-
 nam tali futurus ingenio est qui possit haec ita mandare
 litteris ut facta non ficta videantur esse? quis erit tanta
 animi facilitate qui, quae verissime memoria propagata
 fuerint, non fabulae similia sit existimaturus? Cogita enim
 10 Antonium hostem iudicatum, ab eo circumsessum consulem
 designatum eundemque rei publicae parentem, te profectum
 ad consulem liberandum et hostem opprimendum hostemque
 a te fugatum et consulem obsidione liberatum, deinde paulo
 post fugatum illum hostem arcessitum tamquam coheredem
 15 mortua re publica ad bona populi Romani capienda, con-
 sulem designatum rursus inclusum eo ubi se non monibus
 sed fluminibus et montibus tueretur. Haec quis conabitur
 exponere? quis credere audebit? Liceat semel impune
 peccasse, sit erranti medicina confessio. Verum enim 8
 20 dicam. Utinam te potius, Antoni, dominum non expulis-
 semus quam hunc reciperemus! non quo ulla sit optanda
 servitus sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna
 servi. In duobus autem malis cum fugiendum maius sit,
 levius est eligendum. Ille ea tamen exorabat quae volebat
 25 auferre, tu extorques. Ille consul provinciam petebat, tu
 privatus concupiscis. Ille ad malorum salutem iudicia
 constituebat et leges ferebat, tu ad perniciem optimorum.
 Ille a sanguine et incendio servorum Capitolium tuebatur,
 tu cruore et flamma cuncta delere vis. Si qui dabat pro-
 30 vincias Cassio et Brutis et illis custodibus nominis nostri
 regnabat, quid faciet qui vitam adimit? Si qui ex urbe

1 patriae Paridem *MT* (ut videtur, cf. 'Advers.' p. 980): patrem
 patriae *FH* 17 conabitur *M*: poterit *CFH* 19 peccasse
vulg.: peccare *M*¹: peccare *M*² 26 concupiscis *CFH*: concu-
 pisti *M* 31 Si *CFH* (in *H. corr. ex sed*): om. *M*

eiciebat tyrannus erat, quem hunc vocemus qui ne locum
 9 quidem relinquit exsilio? Itaque si quid illae maiorum
 nostrorum sepultae reliquiae sapiunt, si non una cum corpore
 sensus omnis uno atque eodem consumptus est igni, quid
 illis interrogantibus quid agat nunc populus Romanus 5
 respondebit aliquis nostrum qui proximus in illam aeternam
 domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris
 nuntium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones?
 quid de sua patria audient quam spoliis triumphisque
 decorarunt? an esse quendam annos XVIII natum, cuius 10
 avus fuerit argentarius, adstipulator pater, uterque vero
 precarium quaestum fecerit, sed alter usque ad senectutem
 ut non negaret, alter a pueritia ut non posset. non confiteri;
 eum agere, rapere rem publicam, cui nulla virtus, nullae
 bello subactae et ad imperium adiunctae provinciae, nulla 15
 dignitas maiorum conciliasset eam potentiam, sed forma per
 dedecus pecuniam et nomen nobile consceleratum impudic-
 itia dedisset, *qui* veteres vulneribus et aetate confectos
 Iulianos gladiatores, egentis reliquias Caesaris ludi, ad
 rudem compulisset, quibus ille saeptus omnia misceret, 20
 nullis parceret, sibi viveret, qui tamquam in dotali matri-
 monio rem publicam testamento legatam sibi obtineret?
 10 Audient duo Decii servire eos civis, qui ut hostibus im-
 perarent victoriae se devoverunt; audiet C. Marius impudico
 domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit 25
 nisi pudicum; audiet Brutus eum populum, quem ipse
 primo, post progenies eius a regibus liberavit, pro turpi
 stupio datum in servitatem. Quae quidem si nullo alio,
 me tamen internuntio celeriter ad illos deferentur. Nam
 si vivus ista subterfugere non potero, una cum istis vitam 30
 simul fugere decrevi.

I quem hunc vocemus *vulg.*: quem invocemus *M*¹: quid hunc
 appellemus *FH* 6 proxime *TFH* 13 ut non possit (*ita M*:
corr. velt.) non confiteri *M*: aut confiteretur *FH* 17 conscelerata
Lamb. 18 qui *add. Wesenberg*

FRAGMENTA EPISTVLARVM

I. AD M. TITINIVM.

Sueton. de rhet. 2. L. Plotius Gallus. De hoc Cicero in epistula ad M. Titinium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere coepisse L. Plotium
5 quendam. Ad quem cum fieret concursus quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate qui existimabant Graecis exercitationibus alimelius ingenia posse.

10

II. AD CORNELIVM NEPOTEM LIB. II.

1. *Macrob. Sat. II 1. 14 Cicero—in libro epistularum ad Cornelium Nepotem secundo sic ait:* Itaque nostri, cum omnia quae dixissemus 'dicta' essent, quae facete et breviter et acute locuti essemus ea proprio nomine appellari
15 'dicta' voluerunt.

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

2, 3. *Priscianus VIII 4. 17 = ii. p. 383. 1 Keil. Cicero ad Nepotem:* Hoc restiterat etiam, ut a te fictis adgrederer donis 'adgrederer' *passive dixit, ἐνεδρευθῶ. In eodem:* Qui
20 habet ultro appetitur, qui est pauper aspernatur, *passive, ἐξουθενεῖται.*

4. *Suetonius div. Iul. 55 Cicero—ad Cornelium Nepotem de eodem (Caesare) ita scripsit:* Quid? oratorum quem huic antepones eorum qui nihil aliud egerunt? quis sententiis

aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatioꝛ aut elegantioꝛ?

5. *Ammianus Marcellinus XXI 16. 13 Vt Tullius quoque docet crudelitatis increpans Caesarem in quadam ad Nepotem epistula: Neque enim quicquam aliud est felicitas, inquit, 5 nisi honestarum rerum prosperitas; vel, ut alio modo definiam, felicitas est fortuna adiutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur felix esse nullo pacto potest. Ergo in perditis impiisque consiliis quibus Caesar usus est, nulla potuit esse felicitas; feliciorque meo iudicio Camillus 10 exsulans quam temporibus isdem Manlius, etiam si,—id quod cupierat,—regnare potuisset.*

6. *Idem XXVI 1. 2 Haec quidam veterum formidantes cognitiones actuum variorum stilis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem 15 epistula Tullius quoque testis reverendus adfirmat.*

III. AD CAESAREM EPIST. LIB. I.

1. *Nonius p. 270. 15 et p. 319 sq. M. Tullius epistularum ad Caesarem lib. I: Tunc cum ea quae es ab senatu summo cum honore tuo consecutus.* 20

2. *Non. p. 287. 25 M. Tullius in epistula ad Caesarem lib. I: Balbum quanti faciam quamque ei me totum dicaverim, ex ipso scies.*

3. *Non. p. 327. 5 M. Tullius epistularum ad Caesarem lib. I: Debes odisse improbitatem eius, quia impudentissimum nomen delegerit.* 25

4. *Non. p. 413. 29 M. Tullius epistularum ad Caesarem lib. I: ut sciret tuenda maiore cura esse quam parta sunt.*

9 est] erat *cod. Petrinus* 17 *Hunc C. Caesarem esse Octavianum non Iulium dictatorem tenet Ludovicus Gur'itt ('Nonius Marcellus und die Cicero-Briefe,' Steglitz-Programm 1888); a quo libello, opere luculento, in quibusdam rebus dissentit Lucianus Müller in ed. Noni 538 26 = t. ii. p. 203* 19 *Tunc codd. p. 270: tu codd. p. 320* 25 *quia codd.: qui vet. : quei L. Müller* impudentissimum *vulg. : imprud-* *codd.*

FRAGMENTA EPISTVLARVM

5. *Non. p. 305. 8 M. Tullius epistularum ad Caesarem lib. I:*
Itaque vereor ne ferociorem faciant tua tam praeclara
iudicia de eo.

6. *Non. p. 369. 30 M. Tullius in epistulis ad Caesarem*
5 *lib. I:* quod sapientes homines ac boni putant.

AD EVNDEM EPIST. LIB. II.

7. *Non. p. 32. 16 'Monumenti' proprietatem a monendo*
M. Tullius exprimendam putavit ad Caesarem epistularum lib.
II: Sed ego quae monumenti ratio sit nomine ipso ad-
10 moneor: ad memoriam magis spectare debet posteritatis
quam ad praesentis temporis gratiam.

8. *Non. p. 340. 15 'Locandi' significatio manifesta est, ut*
aut operis locandi aut fundi. M. Tullius epistularum ad
Caesarem lib. II: vel quod locatio ipsa pretiosa.

15 AD EVNDEM EPIST. LIB. III.

9. *Non. p. 286. 12 M. Tullius ad Caesarem lib. III:*
quae si videres non te exercitu retinendo tuereris sed eo
tradito aut dimisso.

10. *Non. p. 436. 25 M. Tullius—ad Caesarem lib. III:*
20 Amici non nulli a te contemni ac despici et pro nihilo haberi
senatum volunt.

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

11. *Nonius p. 270. 20 M. Tullius ad Caesarem:* Ex-
trema vero nec quanta nec qualia sint verbis consequi
25 possum.

12. *Non. p. 336. 22 M. Tullius epistularum ad Caesarem:*
Iam amplitudinem gloriamque tuam magno mihi ornamento
et esse et fore existimo, †quid me levast† cura.

2 tua *Orelli*: tu *codd.* 3 eo *Nobbe*: telo *codd.*: de illo *Quicherat*
8 *Caesarem iuniorem L. Müller* 17 te *Nipperdey Madvig*: de
codd. tuereris *Madvig*: tueris *cod. Lugdunensis*: tueri *ceteri codd.*
19 iuniorem *add. L. Müller* 20 a *add. Lipsius*: te . . . a *senatu*
Patricius 27 Iam] I (*i. e. lib. I*) *L. Müller* 28 et *add. Gerlach*
qui (*ablat.*) me levast *L. Müller*; quod me levast *Mercer vulg.*

M. TVLLI CICERONIS

IV. FRAGMENTVM EPIST. CAESARIS AD CICERONEM.

Charisius i p. 126. 9 Keil. Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum quae NS finiuntur casu nominativo ablativus in E dirigendus est. Itaque Caesar epistularum ad Ciceronem: neque, inquit, pro cauto ac diligente se castris 5 continuit.

V. AD CAESAREM IUNIOREM EPIST. LIB. I.

1. *Nonius. p. 238. 2 M. Tullius ad Caesarem iunio-*
rem lib. I: et aut ad consules aut ad te aut ad Brutum
adissent, his fraudi ne esset quod cum Antonio fuissent. 10

2. *Non. p. 239. 22 et 383. 7 M. Tullius ad Caesarem*
iunio rem lib. I: Roga ipsum quem ad modum ego eum
Arimini acceperim.

3. *Non. p. 252. 19 M. Tullius ad Caesarem iunio rem*
lib. I: sed cito paenituit domumque rediit, ceteri cuncta- 15
bantur.

4. *Non. p. 255 sq. M. Tullius ad Caesarem iunio rem*
lib. I: Neminem tibi profecto hominem ex omnibus aut
anteposuissem umquam aut etiam comparassem.

5. *Non. p. 269. 2 M. Tullius ad Caesarem iunio rem lib. I: 20*
in singulas tegulas impositis [sescenti] sescenties confici
posse.

6. *Non. p. 269 17 M. Tullius ad Caesarem iunio rem*
lib. I: Bellum, ut opinio mea fert, consensu civitatis con-
fectum iam haberemus. 25

7. *Non. p. 283 sq. M. Tullius ad Caesarem iunio rem*
lib. I: Ne res duceretur, fecimus ut Hercules Antonianus in
alium locum transferretur.

8. *Non. p. 298. 20 M. Tullius ad Caesarem iunio rem*

12-3 roga . . . acceperim *codd. p. 383: rogo . . . acceperit codd. p. 239*
21 sescenti *om. codd. quattuor: tribus sestertiis Ruete, cf. Dio Cass.*
xlvi. 31. 3   27 Antonianus *Hirschfeld coll. Plutarch Ant. 4 et 36:*
Antianus codd.

FRAGMENTA EPISTVLARVM

lib. I: Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expeditur, cum legionibus victricibus erunt quae spondimus persolvenda.

9. *Non. p. 328. 18 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
5 *lib. I:* sed quod viderem nomine pacis bellum involutum fore.

10. *Non. p. 356. 13 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
lib. I: Erat opinio bona de Planco, bona de Lepido.

11. *Non. p. 371. 7 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
10 *lib. I:* tu si meam fidem praestiteris, quod confido te esse facturum.

12. *Non. p. 380. 29 'Relatum' dicitur 'perlatum,' dictum*
a M. Tullio ad Caesarem iuniorem lib. I: Sed haec videbimus, cum legati responsa rettulerint.

13. *Non. p. 394. 7 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
15 *lib. I:* cum iter facerem ad Aquilam Claternam tempestate spurcissima.

14. *Non. p. 419. 13 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
lib. I: qui si nihil ad id beneficium adderes quo per te me
20 una cum re publica in libertatem vindicavissem.

15. *Non. p. 436. 17 'Ignoscere' et 'concedere' quem ad*
modum inter se distent aperit M. Tullius ad Caesarem
iuniorem lib. I: Quod mihi et Philippo vacationem das,
bis gaudeo; nam et praeteritis ignoscis et concedis
25 futura.

16. *Non. p. 538. 24 M. Tullius ad Caesarem iuniorem*
lib. I: Pridie Nonas Februarias cum ad te litteras mane
dedissem, descendi ad forum sagatus, cum reliqui con-
sulares togati vellent descendere.

16 ad Aquilam *Gurlitt*: ad (*vel ad*) *hiquiam codd.*: ad *Hirtium Roth*
20 vindicavissem *Aldus*: -assem *Iunta*: vindicavissent *vel* -assent
codd. 23 *Quod ed. a. 1476*: quo *codd.*: *Quom Halm* 28 *saga-*
tus Abeken: togatus *codd.* *Aldus* 29 togati *codd.*: sagati *Aldus*

M. TVLLI CICERONIS

AD EVNDEM EPIST. LIB. II.

17. *Nonius p. 33. 13 M. Tullius ad Caesarem iuniorem epistularum lib. II:* sed ita locutus insulse est ut mirum senatus convicium exceperit.

18. *Non. p. 33. 21 M. Tullius ad Caesarem iuniorem II 5 libro:* in quo tua me provocavit oratio, mea consecuta est segnis.

19. *Non. p. 273. 4 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II:* cum constaret Caesarem Lupercis id vectigal dedisse. Qui autem poterat id constare? 10

20. *Non. p. 288. 25 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II:* ad statuam nescio cuius Clodi, quam tum restitui iussisset Ancone, cum hero deiectam esse ex senatus consulto.

21. *Non. p. 322. 12 M. Tullius ad Caesarem iuniorem 15 lib. II:* insolens, adrogans, iactans.

22. *Non. p. 344. 21 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II:* quem perisse ita de re publica merentem consulem doleo.

23. *Non. p. 389. 27 M. Tullius ad Caesarem iuniorem 20 lib. II:* scriptum erat equestre proelium valde secundum, in his autem potius adversum.

24. *Non. p. 462. 10 'Locupletis' non magnarum opum tantum modo sed et ad quamlibet rem firmos et certos M. Tullius dici voluit ad Caesarem iuniorem lib. II: 25 nihil omnino certi nec locupletem ad hoc auctorem habebamus.*

25. *Non. p. 539. 3 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II:* Antonius demens ante lucem paludatus.

9 constaret *Halm*: constet *vel* constat *codd.* 12 ad statuam
Baiter: ad est atba *vel* adba *vel* adab *vel* abba *codd.*: de statua *Mercer*:
fort. At est statua cum *ed. princeps*: tu *codd.* 13 cum hero
codd.: cum heroo *Gurlitt*: comperio *Hirschfeld*: *fort. addendum* scito
post consulto 21-2 in his] *peditis vel militis Madvig* 26 ad hoc]
adhuc L. Müller 29 lib. II *codd.*: *fort. lib. I cum frag.* 16 ex libro I
in Februario 711 (43) scriptum esset, hoc frag. in Novembri 710 (44)

FRAGMENTA EPISTVLARUM

AD EVNDEM EPIST. LIB. III.

26. *Non. p. 329. 26 M. Tullius ad Caesarem iuniorem. lib. III:* Itaque in eam Pansa vehementer est in-
vectus.

5 27. *Non. p. 426. 12 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. III:* Ego autem antiquus sum, oriundus Scythis, quibus antiquior laetitia est quam lucrum.

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

28. *Non. p. 356. 22 M. Tullius ad Caesarem iuniorem:*
10 Posthac quod voles a me fieri scribito; vincam opinionem tuam.

29. *Non. p. 362. 24 M. Tullius ad Caesarem iuniorem:* promissa tua memoria teneas.

VI. AD C. PANSAM EPIST. LIB. I.

15 1. *Non. p. 509. 17 M. Tullius ad Pansam lib. I:* De Antiocho fecisti humaniter, quem quidem ego semper dilexi meque ab eo diligi sensi.—*Priscian. XV 3. 13 iii p. 70. 13 Keil. Cicero—ad Pansam I:* De Antiocho fecisti humaniter.

20 2. *Non. p. 126. 18 M. Tullius ad Pansam lib. I:* quorum erupit illa vox, de qua ego ex te primum quiddam in-
audieram.

AD EVNDEM EPIST. LIB. III.

3. *Non. p. 92. 21 Cicero—ad Pansam lib. III:* nos
25 Ventidianis rumoribus concalfacimur.

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

4. *Gramm. inc. de dub. nom. v. p. 572. 17 Keil. Barones dicendum, sicut Cicero ad Pansam.*

6 antiquus sum, oriundus *Madvig*: antiquissimum oriundum *codd.*:
antiquissimis oriundum (*sc. contendo*) *L. Müller* 7 laetitia *vulg.*:
-ae *codd.*: iustitia *L. Müller, coll. Hom. Il. xiii. 6* 16 Antiocho
Priscian: de Antio *codd. Noni*: de Annio *Bentinius*: de Antistio
Quicherat L. Müller, cf. Brut. i. 9. 3 25 concalfacimur *L. Müller*:
concalefecimus *Quicherat*: calfacimur *vel* calficimur *codd.*

M. TVLLI CICERONIS

VII. AD A. HIRTIVM EPIST. LIB. II.

1. *Nonius p. 204. 14 M. Tullius ad Hirtium lib. II:* Qua in re si mediocriter lapsus sum, defendes meum tolerabile erratum.

AD EVNDEM EPIST. LIB. V.

5

2. *Non. p. 37. 24 M. Tullius—ad Hirtium lib. V:* et quoniam, ut hoc tempus est, nihil habeo patriae quod impertiam.

AD EVNDEM EPIST. LIB. VII.

3. *Non. p. 437. 29 M. Tullius ad Hirtium lib. VII:* Cum 10 enim nobilitas nihil aliud sit quam cognita virtus, quis in eo, quem *inveterascentem* videat ad gloriam, generis anti-quitatem desideret?

AD EVNDEM EPIST. LIB. IX.

4. *Non. p. 450. 2 M. Tullius—ad Hirtium lib. VIII:* 15 Dicis, quasi istuc intereat. Nescio, nisi tamen erat mihi iucundum *†severitus* ne qui casum perimeret superiorist . . .

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

5. *Non. p. 212. 14 'Lutum' genere neutro; et apud Ciceronem in epistulis ad Hirtium lectum est plurali numero:* 20 luta et limum adgerebant.—*Cf. Capri orthogr. vii p. 101. 16 Keil.*

*Hoc lutum atque macellum ἐνικῶς exire memento,
Memmius ista macella licet, Caesar luta dicat.*

10 Tullius *add. ed. princeps* 12 *inveterascentem* videat ad
gloriam *C. F. W. Müller:* *veterascente* videat gloria *L. Müller* 15
VIII *numerus valde dubius* 16 Dices: quid quaeso *Nobbe:* Dices:
quaeso *L. Müller* intererat *ed. princeps:* tua intererat? *L. Müller*
17 *severitus* ne] *severitudine cod. Bambergensis:* sed veritus ne quei
casus *L. Müller* 23 *ἐνικῶς cod. Montepessulanus: om. ceteri*

FRAGMENTA

VIII. AD M. BRVTVM EPIST. LIB. I.

1. *Seruius ad Verg. Aen. VIII 395 Cicero primo libro ad Brutum*: si Pompeius non ex alto peteret et multis verbis me iam hortaretur.

5 AD EVNDEM EPIST. LIB. VII.

2. *Non. p. 296. 8 M. Tullius epistula ad Brutum lib. VII*: His contraria atque parata ut esse soleat expertus sum.

AD EVNDEM EPIST. LIB. VIII.

10 3. *Non. p. 527. 25 'Vel' pro 'etiam' est. M. Tullius epistula ad Brutum lib. VIII*: et quod te tantum amat, ut vel me audeat provocare.

AD EVNDEM EX LIBRIS INCERTIS.

4. *Isidorus different. 17 T. v. p. 4 Areval. Inter*
 15 *'amare' et 'diligere' putat differre Cicero saepiusque sic utitur ut distinguat atque 'amare' ponat pro 'ardenter amare,' at 'diligere' pro 'levius amare,' sicut in epistulis ad Brutum: Vale, inquit, et nos ama vel, si id nimis est, dilige.*

20 5. *Id. ib. Et rursus: Sic igitur facies, me aut amabis aut, quo contentus sum, diliges.—Non. p. 421. 27 Inter 'amare' et 'diligere' hoc interest, quod 'amare' vim habet maiorem, 'diligere' autem est levius amare. Cicero ad Brutum: Sic igitur facies et me aut amabis aut, quo*
 25 *contentus sum, diliges.—Idem fragm. p. 264. 4.*

6. *Quintil. III 8. 41 sq. Aliquando bonis quoque suadentur parum decora, dantur parum bonis consilia, in quibus ipsorum qui consulunt spectatur utilitas. Nec*

I BRVTVM vide O. E. Schmidt in 'Philologo' 1890, pp. 38-46 7
 soleat codd. praeter unum qui solet dat, quod recepit L. Müller: ut
 assolet Bardili: totum frag. ita restituere vult Orelli: His contraria ac
 disparata ut esse soleant expertus sum II et] vel coni. C. F. W.
 Müller 12 vel add. ed. 1476 18, 19 Vale . . . dilige expulit Baiter,
 retinuit C. F. W. Müller 21 quo ed. 1476: quod vel quid codd.

me fallit quae statim cogitatio subire possit legentem: Hoc ergo praecipis et hoc fas putas? Poterat me liberare Cicero, qui ita scribit ad Brutum praepositis plurimis quae honeste suaderi Caesari possint: Simne bonus vir, si haec suadeam? Minime; suasoris enim finis est utilitas eius cui quisque 5 suadet. At recta sunt. Quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.

7. *Quintil. V 10. 9 'Argumentum' quoque plura significat. Nam et fabulae ad actum scaenarum compositae 'argumenta' dicuntur, et orationum Ciceronis velut thema 10 exponens Pedianus: 'Argumentum' inquit 'tale est,' et ipse Cicero ad Brutum ita scribit: Veritus fortasse ne nos in Catonem nostrum transferremus illim aliquid, etsi argumentum simile non erat.*

8. *Quintil. VIII 3. 6 Recte Cicero his ipsis ad Brutum 15 verbis quadam in epistula scribit: Nam eloquentiam, quae admirationem non habet, nullam iudico.*

9. *Quintil. VIII 3. 34 Et quae vetera nunc sunt fuerunt olim nova, et quaedam sunt in usu perquam recentia.—'Favorem' et 'urbanum' Cicero nova credit; nam et in 20 epistula ad Brutum: Eum, inquit, amorem et eum, ut hoc verbo utar, favorem in consilium advocabo. Cf. Fam. iii 8. 3.*

10. *Quintil. VIII 6. 20 Maxime in orando valebit numerorum illa libertas; nam et Livius saepe sic dicit: 'Romanus proelio victor,' cum Romanos vicisse significat, et 25 contra Cicero ad Brutum: Populo, inquit, imposuimus et oratores visi sumus, cum de se tantum loqueretur.—Ib. § 55 Oratores visi sumus et populo imposuimus.*

11. *Quint. IX 3. 41 Hanc frequentiore repetitionem πλοκήν vocant, quae fit ex permixtis figuris, ut supra dixi, 30 utque se habet epistula ad Brutum: Ego cum in gratiam redierim cum Ap. Claudio et redierim per Cn. Pompeium, et ego ergo cum redierim.*

FRAGMENTA

12. *Quint. IX 3. 58* Quae per detractionem fiunt figurae brevitatis novitatisque maxime gratiam petunt; quarum una est—, cum subtractum verbum aliquod satis ex ceteris intellegitur, ut—*Cicero ad Brutum*: Sermo nullus scilicet nisi de te; quid enim potius? Tum Flavius: Cras, inquit. tabellarii, et ego ibidem has inter cenam exaravi.

13. *Quint. IX 4. 41* Videndum ne syllabae verbi prioris ultimae et primae sequentis sint eadem; quod ne quis praecipere miretur, *Ciceroni in epistulis excidit*: Res mihi invisae visae sunt, Brute.

14. *Quint. II 20. 9* Quod si ea in quoque animalium est virtus qua praestat cetera vel pleraque, ut in leone impetus, in equo velocitas, hominem porro ratione atque oratione excellere ceteris certum est, cur non tam in eloquentia quam in ratione virtutem eius esse credamus, recteque hoc apud *Ciceronem dixerit Crassus*: 'Est enim eloquentia una quaedam de summis virtutibus,' et ipse *Cicero a sua persona cum ad Brutum in epistulis tum aliis etiam locis virtutem eam appellet?*

15. *Fronto epist. ad Anton. imp. et invicem II 5 p. 107 Nab.* Tres libros (excerptorum ex *Ciceronis epistulis*), duos ad Brutum, unum ad Axiium, describi iubebis, si quid rei esse videbitur, et remittes mihi; nam exemplares eorum excerptorum nullos feci.

25

AB EODEM.

16. *Priscian. IX 7. 38 ii 474. 23 Keil.* Composita ab eo (sc. statum) varie vetustissimi protulerunt . . . 'praesto' 'praestitum' et 'praestatum' . . . *Brutus in epistulis*; Occiso C. Caesare postquam mare transierat praestatum est.

17. *Quintil. IX 4. 75* Peius cludit finis hexametri, ut *Brutus in epistulis*: Neque illi malunt habere tutores aut defensores, quoniam causam sciunt placuisse Catoni.

6 et *Quintiliani videtur esse* 9 invisae add. *Regius* 22 *Auxilium cod. Vaticanus (manu prima)*

M. TVLLI CICERONIS

IX. AD M. FILIVM LIB. I.

1. *Priscian. VIII 17. 96 ii. p. 444. 24 Keil.* 'Excello, excellis' et 'excelleo, excelles.'—*Cicero in I epistularum ad filium*: Qua re effice et elabora ut excelleas.—*Idem fragm. X 6. 36 ii. p. 527. 8.*

5

AD EVNDEM LIB. II.

2. *Nonius p. 275. 17 M. Tullius ad filium lib. II*: cui ego quibuscumque rebus potero libentissime com-
modabo.

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

10

3. *Diomedes i. p. 375. 27 Keil.* 'Deleor, delitus' et 'deletus.' *Cicero ad filium*: ceris deletis.

4. *Lactantius inst. III 14. 17 Quam confessus fueris philosophiae veritatem, docent ad filium composita praecepta, quibus mones philosophiae quidem praecepta noscenda, 15*
vivendum autem esse civiliter.

5. *Servius ad Verg. Aen. VIII 168 Cicero per epistulam culpatur filium dicens male eum dixisse 'direxi litteras duas,' cum litterae, quotiens epistulam significant, numeri tantum pluralis sint.*

20

6. *Quintil. I 7. 34 Nihil ex grammaticae nocuerit nisi quod supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis huius (orthographiae) diligentissimus fuit et in filio, ut epistulis apparet, recte loquendi asper quoque exactor?*

7. *Plutarch. Cic. 24 Ἐπιστολαὶ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰσὶ— 25*
πρὸς τὸν υἱὸν ἐγκελευομένου συμφιλοσοφεῖν Κρατίππῳ.

X. AD C. LICINIVM CALVVM LIB. I.

1. *Prisc. IX 10. 54 p. 490. 8 Keil.* A 'deleo'—'deletum,' a 'delino' 'delitum' nascitur.—*Cicero epistularum ad Calvum primo*: Tuli moleste quod litterae delitae mihi a te 30
redditae sunt. Cf. *supra ix 3.*

12 delitis coni. F. Modius

FRAGMENTA

EX LIBRO INCERTO.

2. *Cic. fam. XV 21. 4 Nunc ad epistulam venio, cui copiose et suaviter scriptae nihil est quod multa respondeam. Primum enim ego illas Calvo litteras misi non plus quam*
 5 *has, quas nunc legis, existimans exituras; aliter enim scribimus quod eos solos quibus mittimus, aliter quod multos lecturos putamus; deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus quam tu id vere potuisse fieri putas, primum quod*
 10 *ita iudicabam: Acute movebatur, genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen adsequebatur quod probaret; multae erant et reconditae litterae, vis non erat; ad eam igitur adhortabar; in excitando autem et in acuendo plurimum valet, si laudes eum quem cohortere.*

3. *Nonius p. 469. 10 Cicero ad Calvum: Praesentit*
 15 *animus et augurat quodam modo quae futura sit suavitas.*

XI. AD Q. AXIVM.

1. *Iul. Victor 27 p. 448. 1 Halm. In familiaribus litteris primo brevitatis observanda; ipsarum quoque sententiarum ne diu circumferatur, quod Cato ait, 'ambitio,'*
 20 *sed ita recidantur ut numquam verbi aliquid deesse videatur. Vnum 'te' scilicet, quod intelligentia suppleatur, in epistulis Tullianis ad Atticum et Axium frequentissimum est.*

EX LIBRO I.

2. *Arusianus Messius vii. p. 453. 13 Keil. Adit ad illum.*
 25 *Cicero ad Axium lib. I: ad M. Bibulum adierunt.*

3. *Idem vii. p. 453. 23 Adiuta hoc illos. Cicero ad Axium I: si tu aliquid nos adiutare potes.*

EX LIBRO II.

4. *Non. p. 509. 19 M. Tullius—ad Axium lib. II: In-*
 30 *vitus litteras tuas scinderem; ita sunt humaniter scriptae.*

16 AXIVM cf. Varro R. R. iii. 2   25, 26 Axium vulg.: Auxium
 codd.   29 Axium vel Attium vel Auxilium codd.

M. TVLLI CICERONIS

EX LIBRO INCERTO.

5. *Sueton. div. Jul. 9 De hac (coniuratione) significare videtur et Cicero in quadam ad Axium epistula referens Caesarem in consulatu confirmasse regnum de quo aedilis cogitabat.* 5

6. *Seneca de brev. vit. 5. 2 Quam flebiles voces exprimit (Cicero) in quadam ad Axium epistula iam victo patre Pompeio, adhuc filio in Hispania fracta arma refovente: Quid agam, inquit, hic quaeris. Moror in Tusculano meo semiliber.* 10

XII. AD CATONEM.

Non. p. 438 sq. 'Plus' †sicut in plerisque quae maioris modi est† quam necessarium est; atque ideo M. Tullius †maius† discrevit (sc. inter 'plus' et 'multum') in epistula ad Catonem: nec idcirco mihi deserendam esse dignitatem 15 meam quod eam multi impugnarint, sed eo magis recolendam quod plures desiderarint.

XIII. AD CAERELLIAM.

1. *Quintil. VI 3. 112 Etiam illud (potest inter ridicula numerari), quod Cicero Caerelliae scripsit reddens 20 rationem cur illa C. Caesaris tempora tam patienter toleraret: Haec aut animo Catonis ferenda sunt aut Ciceronis stomacho; 'stomachus' enim ille habet aliquid ioco simile.*

2. *Ausonius in centonis nuptialis epilogo p. 218 ed. Peiper. 25 Meminerint—eruditi—in praeceptis Ciceronis extare severitatem, in epistulis ad Caerelliam subesse petulantiam.*

7 *Axium Lipsius: Actium vel Atticum codd.: Atticum Haase 12*
quae del. Roh: et quae et est secl. L. Müller 14 maius ut ex
Marcus ortum secl. L. Müller 15 deserendam Madvig: deside-
randam codd. 16 multi Baiter: multum codd. 26 Ciceronis
Peiper: omnibus codd.

FRAGMENTA

XIV. AD HOSTILIVM.

Charis. i. p. 110. 1 Keil. 'Requies' accusativo non facit 'requietem,' sed 'requiem,' quamvis Cicero dixerit requietem ad Hostilium.

5

XV. AD CN. POMPEIVM.

Cic. pro Sulla 67 Hic tu epistulam meam saepe recitas quam ego ad Cn. Pompeium de meis rebus gestis et de summa re publica misi, et ex ea crimen aliquod in P. Sullam quaeris; et, si furorem incredibilem biennio ante conceptum erupisse in
 10 *meo consulatu scripsi, me hoc demonstrasse dicis, Sullam in illa fuisse superiore coniuratione.—Schol. Bob. in Cic. or. pro Plancio (85) p. 270 sq. Orelli. Significat epistulam non mediocre ad instar voluminis scriptam quam Pompeio in Asiam de rebus suis in consulatu gestis miserat Cicero aliquanto, ut*
 15 *videbatur, insolentius scriptam, ut Pompei stomachum non mediocriter commoveret, quod quadam superbiore iactantia omnibus se gloriosis ducibus anteponeret.—Obfuerunt autem re vera; nam sic effectum est ut ei Pompeius contra Clodianam vim non patrocineretur.*

20

XVI. AD ATTICVM.

1. *Charis. i. p. 146. 31 Keil. Vectigaliorum Cicero ad Atticum.*

2. *Diomedes i. p. 410. 7 Keil. † prope, prope me est, ut dicit Cicero in Pisonem dixit. item proximus Pompeium sede-*
 25 *bam. Sed et dativo casui idem Cicero dixit ad Atticum: propius grammatico accessit.*

I HOSTILIVM] METELLVM (sc. in libro quinto Epp. ad Fam.) coni. Martyni-Lag., coll. Fam. v. 14. 1 ubi tamen codices requiem indicant 24 Verba Proximus Pompeium sedebam ad Att. i. 14. 3 inveniuntur, ubi Pompeium dare videtur cod. Tornesianus. Pompeio Medicus. Locus Diomedis sine dubio corruptus sanari potest, ut Keil docuit, legendo: 'prope prope me est, ut dicit Cicero (fort. Fam. vii. 23. 4 vel Mil. 59) . . . item Proximus Pompeium sedebam idem Cicero dixit ad Atticum: sed et dativo casui iungitur "propius grammatico accessit"')

XVII. AD HERODEM, AD GORGIAM, AD PELOPEM.

Plut. Cic. 24 ext. Ἐπιστολαὶ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰςὶ πρὸς Ἡρώδην, ἔτεραι δὲ πρὸς τὸν υἱόν —. Γοργίαν δὲ τὸν ῥήτορα αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ πότους προάγειν τὸ μεράκιον ἀπελαύνει τῆς συνουσίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν μία 5 καὶ δευτέρα πρὸς Πέλοπα τὸν Βυζάντιον ἐν ὀργῇ τινι γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπικόπτοντος, εἶπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκόλαστος, ἦπερ ἐδόκει, πρὸς δὲ τὸν Πέλοπα μικρολογουμένου καὶ μεμψιμοιρούντος ὥσπερ ἀμελήσαντα τιμὰς τινὰς αὐτῷ καὶ ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι. 10

XVIII. EX EPISTVLIS INCERTIS.

1. *Quintil. IX 3. 61 Ego ne illud quidem aposiopesin semper voco, in quo res quaecumque relinquitur intellegenda, ut tea quae in epistulis Cicero: Data Lupercalibus, quo die Antonius Caesari; non enim obticuit sed lusit, quia nihil 15 aliud intellegi poterat quam hoc: 'diadema imposuit.'*

2. *Quintil. VI 3. 20 In epistulis Cicero haec Bruti refert verba: Ne illi sunt pedes faceti ac delicatius ingredienti molles.*

3. *Pompei comment. v. p. 154. 11 Keil. 'Piissimus' vitu- 20 peravit Cicero in Philippicis (XIII 43).—Tamen Caper, ille magister Augusti Caesaris, elaboravit vehementissime et de epistulis Ciceronis collegit haec verba, ubi dixerat ipse Cicero 'piissimus.'*

4. *Plut. Cic. 24* Καίτοι τινὲς τῶν προσποιουμένων δημοσθε- 25 νίζειν ἐπιφύονται φωνῇ τοῦ Κικέρωνος, ἣν πρὸς τινα τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν ἐπιστολῇ γράψας ἐνιαχοῦ τῶν λόγων ἀπονυστάζειν τὸν Δημοσθένην. *Quintilianus X 1. 24 Et labuntur aliquando (optimi auctores) et oneri cedunt et indulgent ingeniorum suorum voluptati nec semper intendunt animum, non num- 30*

14 ea (sc. res) quae in epistula con. Halm
molles Badius: deliciis . . . mollius codd.

18, 19 delicatius . . .

FRAGMENTA

*quam fatigantur, cum Ciceroni dormire interim Demosthenes,
Horatio vero etiam Homerus ipse videatur.*

5. *Sueton. div. Jul. 49 Cicero non contentus in quibusdam
epistulis scripsisse a satellitibus cum (Caesarem) in cubiculum
5 regium eductum in aureo lecto veste purpurea decubuisse
flore[m]que actatis a Venere orti in Bithynia contaminatum,
quondam etiam in senatu defendenti ei Nysae causam, filiae
Nicomedis, beneficiaque regis in se commemoranti: 'Remove'
inquit 'istaec, oro te, quando notum est et quid ille tibi et
10 quid illi tute dederis.'*

INDEX NOMINVM

AD EPP. AD BRVTVM, OCTAVIANVM ET FRAGMENTA

[*Numeri soli Epp. ad Brutum indicant; Oct. ep. ad Octavianum; Fr. Fragmenta.*]

- Achaia I xi 1.
 Achaicus cursus I xv 5.
 Achilleus I vi 2.
 Aemilius Lepidus (M.) I x 2;
 xii 1, 2; xiii 1; xiv 2; xv 4,
 9, 10, 12. II ii 1. *Fr.* v
 10.
 Africani *Oct.* 9.
 Ambracia I vi 1.
 Ancona (vel) *Fr.* v 20.
 Annii *Fr.* vi 1.
 Antiochus *Fr.* vi 1.
 Antistius Vetus I ix 3; xi 1, 2;
 xii 1, 3. II iii 5. *Fr.* vi 1.
 Antonii I ii a 2; iv 2. II v 5.
 Antonius (C.) I i 1; ii 2, 3; iii a.
 II iii 2; iv 3; v 1, 3, 4.
 Antonius (M.) I iii 1; iii a; iv a
 1, 3; x 2, 4; xi 1; xii 1, 2;
 xv 4, 5, 6, 7, 10; xvi 2, 3, 4, 7,
 8, 10, 11; xvii 1, 2, 5, 6. II v
 2. *Oct.* 3, 7, 8. *Fr.* v 1, 25;
 xviii 1.
 Apollo Pythius I ii a 3.
 Apollonia I ii 2.
 Apuleius I vii 2.
 Aquila v. Pontius Aquila.
 Ariminum *Fr.* v 2.
 Asia I ii 1. II iii 5; iv 3.
 Attica v. Pomponia Attica.
 Atticus v. Pomponius Atticus.
 Auster I xv 5.
 Axius (Q.) *Fr.* xi.
 Bestia v. Calpurnius Bestia.
 Bibuli I xiv 1.
 Bruti *Oct.* 8.
 Brutina consilia I xv 6.
 Brutus v. Iunius Brutus.
 Caecilius Metellus (Q.) *cons.* 697
 a. u. c. *Fr.* xiv.
 Caecilius Metellus Creticus (Q.)
 I viii 2.
 Caerellia *Fr.* xiii.
 Caesar v. Iulius Caesar.
 Calenus v. Fufius Calenus.
 Calpurnius Bestia I xvii 1.
 Calpurnius Bibulus (L.) I vii 1,
 2; xiv 1.
 Calpurnius Bibulus (M.) *Fr.* xi 2.
 Calvus v. Licinius Calvus.
 Camillus v. Furius Camillus.
 Campus Martius *Oct.* 1.
 Candavia I vi 4.
 Capitolium I iii 2. *Oct.* 1, 8.
 Cappadocia I v 3.
 Casca v. Servilius Casca.
 Cassius Longinus (C.) I v 1, 2;
 x 5; xv 5; xviii 5. II i 3;
 ii 3; iii 3; iv 2, 5. *Oct.* 8.
 Cato v. Porcius Cato.
 'Cato,' *nomen libri.* *Fr.* viii 7.
 Celer v. Pilius Celer.
 Chersonesus I ii 1, 2.
 Cicereus I vi 3.
 Cicero v. Tullius Cicero.

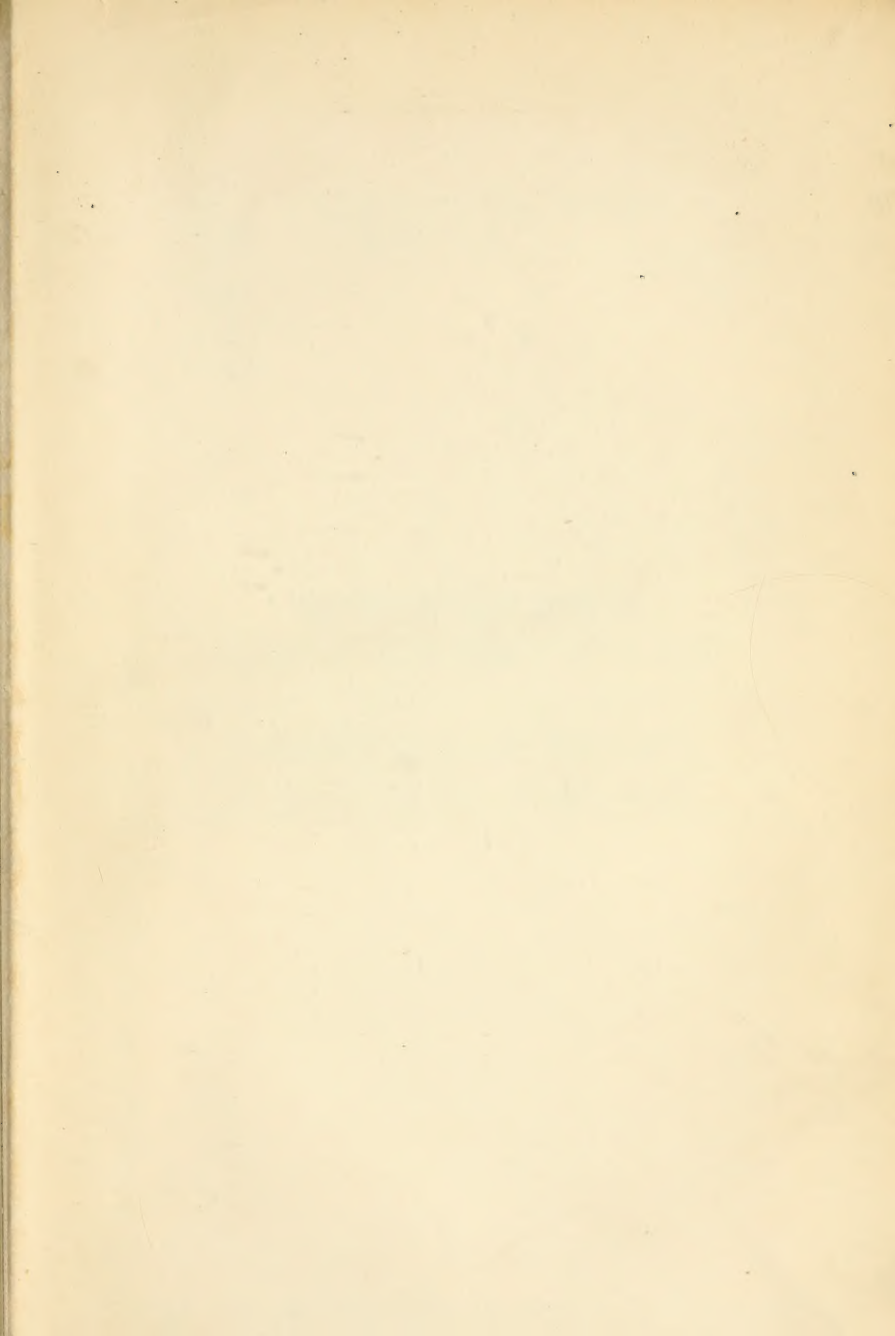
INDEX NOMINVM

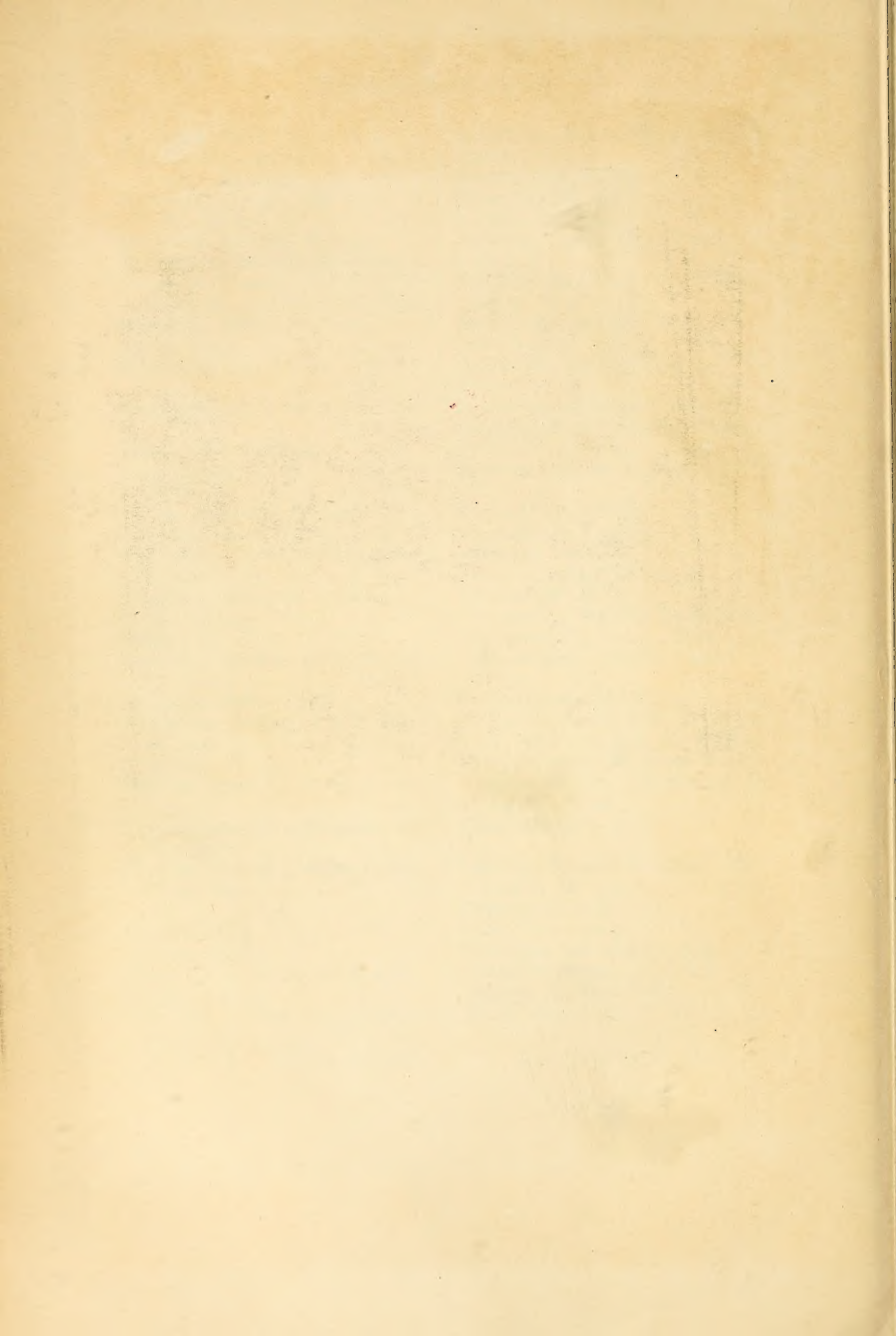
- Claterna *Fr.* v 13.
 Claudius Pulcher (Appius) *Fr.* viii 11.
 Clodius, *nescio quis Ancone Fr.* v 20.
 Clodius (L.) I i 1, 2.
 Clodius (P.) I xvii 1.
 Cornelius Balbus (L.) *Fr.* iii 2.
 Cornelius Dolabella (P.) I ii 1; ii a 1; v 1, 2; vi 3; xi 1. II iii 5; iv 2, 3; v 3, 5.
 Cornelius Lentulus (P.) I xiv 1. II ii 3.
 Cornelius Nepos *Fr.* ii.
 Cornutus II v 3.
 Cretense bellum I viii 2.
 Cychraeus I vi 3.

 Decii *Oct.* 10.
 Deiotarus I vi 3.
 Dolabella *v.* Cornelius Dolabella.
 Domitius Ahenobarbus (Cn.) I v 3; vii 2; xiv 1.
 Dyrhachini I vi 4.
 Dyrhachium I ii 2. II iii 6.

 Europa I ii 1.

 Flavius *Fr.* viii 12.
 Flavius, *praefectus fabrum M. Bruti* I vi 4; xvii 3.
 Fortuna, *dea.* *Oct.* 2.
 Fufius Calenus II iii 4.
 Furius Camillus (M.) *Fr.* ii 5.

 Galli I x 2.
 Glyco I vi 2.
 Gorgias, *Atheniensis.* *Fr.* xvii.
 Graeca epistula I vi 3.
 Graecae civitates I xvi 6.

 Heraclea I vi 1.
 Hercules Antonianus (*vel* An-
 tianus) *Fr.* v 7.
 Herodes, *Atheniensis.* *Fr.* xvii.
 Hirtius (A.) I iii a; x 2; xv 8. *Fr.* v 13; vii.
 Hostilius *Fr.* xiv.

 Italia I x 1, 4; xii 2, 3; xiv 1, 2;
 xv 5, 12; xviii 1. II iv 4. *Oct.* 1, 6.
 Iuliani gladiatores *Oct.* 9.
 Iulius Caesar (C.), *dictator* I vi 4; xv 4; xvi 3, 5, 6, 8. *Oct.* 3, 9. *Fr.* ii 5; iii; iv; v 19; viii 16; xviii 1.
 Iulius Caesar Octavius (*vel* Oc-
 tavianus) (C.) I iii 1; iii a; iv a 2, 3; x 3, 4; xi 1; xiv 2; xv 6, 9; xvi 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11; xvii 5, 6. II iv 5; v 2. *Fr.* iii 7, 10; v.
 Iunius Brutus (Decimus) I ii 2; iii a; iv 1; x 2; xiv 2; xv 7, 8, 9. II i 1; ii 2; iv 3. *Fr.* v 1.
 Iunius Brutus (L.) *cons.* 509 a. u. c. *Oct.* 10.
 Iunius Brutus (M.), *Ciceronis ad eum epp.* I i; ii; ii a; iii; iii a; v; viii; ix; x; xii; xiv; xv; xviii. II i; ii; iv; v; *eius ad Ciceronem* I iv; iv a; vi; vii; xi; xiii; xvi. II iii. *Fr.* viii 16, 17; *eius ad Atticum* I xvii. I i 1; ii a 2, 3; viii 2; ix 2; x 3, 4; xii 1; xiii 1; xiv 1, 2; xv 1, 2, 4, 5, 7, 12; xviii 6. II i 2, 3; v 1, 5, 6. *Fr.* viii 13.
 Iunonius puer *Oct.* 6.
 Iuppiter I xii 1.

 Labeo I xviii 1. II v 4.
 Larentia I xv 8.
 Latine docere *Fr.* i.
 Lentulus *v.* Cornelius Lentulus.
 Lepidus *v.* Aemilius Lepidus.
 Lex Domitia I v 3.
 Lex Iulia I v 3.
 Licinius Calvus (C.) *Fr.*
 Lupercalia *Fr.* xviii 1.
 Luperci *Fr.* v 19.

 Macedonia I iv a 4; vi 1. *Oct.* 3. *Fr.* ii 5.
 Manlius Torquatus (A.) I vi 2.
 Manlius Torquatus Capitolinus (M.) *Fr.* ii 5.

INDEX NOMINVM

- Marcius Crispus (Q.) II iii 3.
 Marcius Philippus (L.) I xv 7;
     xvii 5. *Fr.* v 15.
 Marius (C.) I v 3. *Oct.* 10.
 Maximi *Oct.* 9.
 Messala *v.* Valerius Messala.
 Metellus *v.* Caecilius Metellus.
 Munatius Plancus (L.) I x 2;
     xiv 2; xv 9. II ii 1, 3. *Fr.* v 10.
 Murcus *v.* Staius Murcus.
 Mutina I x 2.
 Mutinensis fuga I v 2.

 Nasennius (C.) I viii 2.

 Pansa *v.* Vibius Pansa.
 Paris patriae *Oct.* 6.
 Pauli *Oct.* 9.
 Pelops, *Byzantius* *Fr.* xvii.
 Philippici libelli II iii 4; iv 2.
 Philippus *v.* Marcius Philippus.
 Pilius Celer (Q.) II v 3, 4.
 Plancus *v.* Munatius Plancus.
 Plautinus pater I ii a 2.
 Plotius (L.) *Fr.* i.
 Pompeius Magnus (Cn.) *Fr.* viii
     1, 11; xv.
 Pomponia Attica I xvii 7.
 Pomponius Atticus (T.), *M. Bruti*
     ad eum *ep.* I xvii. I xvi 1;
     xvii 3. *Fr.* xvi.
 Pontius Aquila (L.) I xv 8. *Fr.*
     v 13.
 Porcius Cato (M.), *Vticensis.* *Fr.*
     xii; xiii 1.
 Porcius Cato (M.), *Vticensis filius*
     I v 3; xiv 1.

 Rhodii II iv 3.
 Rhodus II iv 3.
 Roma I x 4; xv 6; xvi 2, 6, 8.
 Romani I xvi 3.
 Romanus *ep.* I ii 2; iii 3;
     iv 2; iv a 2; xv 4; xvi 1, 2, 7,
     8. II v 5. *Oct.* 1, 2, 3, 6, 7, 9.

 Salvidienus Rufus (Q.) I xvii 4.
 Satrius I vi 3.
 Scaptius (M.) I xviii 1.
 Scipiones *Oct.* 9.
 Scythae *Fr.* v 27.
 Servilius Casca (P.) I xvii 1;
     xviii 1.
 Servilius Isauricus (P.) I v 1;
     xv 7. II ii 3; v 3.
 Sestius (P.) II v 4.
 Solon I xv 3.
 Staius Murcus (L.) II iii 3.
 Stoici I xv 5.
 Suessanus municeps I viii 2.
 Sulpicius Rufus (Servius) I xv 7.
 Syria II ii 3; iii 3.
 Syriacae legiones II iii 3.

 Tertia II iii 3; iv 5.
 Themistocles I xv 11.
 Thessalia I vi 1.
 Tillius Cimber (L.) I vi 3.
 Titinius (M.) *Fr.* i.
 Torquatus *v.* Manlius Torquatus.
 Trebonius (C.) I vi 3. II iii 1, 5.
 'Trinummus,' *fabulae nomen* I
     ii a 2.
 Tullius Cicero (M.) I iv 3; iv a 1;
     vi 4; xi 2; xiii 1, 2; xvi 2, 10,
     11; xvii 1, 2, 4, 5, 6. II iii 5.
 Tullius Cicero (M. filius) I v 3;
     xii 3; xiv 1, 2. III iii 6; iv 6;
     v 2, 6. *Fr.* ix.
 Tusculanum *Fr.* xi 6.

 Valerius Messala Corvinus (M.)
     I xii 1; xv 1, 2.
 Velabrum I xv 8.
 Velia I x 4; xv 5.
 Ventidiani rumores *Fr.* vi 3.
 Ventidius Bassus (P.) I v 1.
 Vetus *v.* Antistius Vetus.
 Vibius Pansa (C.) I iii a; v 4;
     vi 2; vii 1; x 1; xv 8. II iii
     5; iv 4; v 2. *Fr.* v 26; vi.

PA
6297
A1
1901
v.3
cop.2

Cicero, Marcus Tullius
Epistulae

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
